

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी

१९९९

**HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF
MAHARASHTRA STATE**

1999

NIEPA DC

D11601

LIBRARY & DOCUMENTATION CENTRE
National Institute of Educational
Planning and Administration.
17-B, Sri Aurobindo Marg,
New Delhi-110016
DOC. No. D-11601
Date 11-10-2009

अर्थ व सांख्यिकी संचालक
महाराष्ट्र शासन, मुंबई

The Director of Economics and Statistics
Government of Maharashtra, Mumbai

प्रस्तावना

“ महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी ” ही पुस्तिका १९९९ या संदर्भ वर्षासाठी तयार करण्यात आली असून या नालिकेतील हा एकोणचाळिसावा अंक आहे. महाराष्ट्र राज्यासंबंधी विविध सामाजिक व आर्थिक विषयांवरील उपलब्ध असलेली अद्ययावत आकडेवारी थोडक्यात सादर करणे हा या पुस्तिकेचा मुख्य उद्देश आहे. अद्ययावत माहिती देण्याच्या प्रयत्नात पुस्तिकेत काही ठिकाणी अस्थायी आकडेवारी देण्यात आली आहे.

२. या प्रकाशनातील सुरुवातीच्या तक्त्यांत महाराष्ट्र राज्य व भारत यांची सामाजिक व आर्थिक बाबींची तुलनात्मक माहिती देण्यात आली आहे व शेवटच्या तक्त्यांत राज्याच्या सामाजिक व आर्थिक प्रगतीबाबतच्या काही निवडक निर्देशकांचे कल समाविष्ट करण्यात आले आहेत.

३. ही पुस्तिका तयार करण्याच्या कामी राज्य व भारत सरकारचे विविध विभाग, तसेच निमसरकारी संस्था यांचे जे सहकार्य मिळाले, त्याबद्दल आभारी आहे.

४. ही पुस्तिका महाराष्ट्राच्या माहितीकरिता संदर्भ म्हणून उपयुक्त होईल अशी आशा आहे.

भा. मा. नगराळे

अर्थ व सांख्यिकी संचालक,

मुंबई

मुंबई,

दिनांक : जून, २००२.

PREFACE

This issue of 'Handbook of Basic Statistics of Maharashtra' for the year 1999 is the thirty-ninth in the series. The main object of this booklet is to present up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of State Economy in a concise form. In attempting to give up-to-date information, provisional figures have been presented in respect of some items in this issue.

2. For comparison of the socio-economic aspects of the State with those of India, the relevant data for India have also been simultaneously depicted in the tables prior to the main tables. Data on the trends of some selected socio-economic indicators are presented at the end of this booklet.

3. The co-operation extended by various departments of the State Government, Central Government and autonomous organisations in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

4. The booklet, it is hoped, will be useful as a ready reference.

B. M. NAGRALE

Mumbai :

Dated: June, 2002

Director of Economics and Statistics,
Mumbai

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी, १९९९
HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE
1999

[वर्ष ३९]

अनुक्रमणिका/CONTENTS

[Vol. XXXIX]

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
प्रस्तावना		Preface
दृष्टिकोपात महाराष्ट्र:-		Maharashtra State at a glance—
(I) सामान्य माहिती	1	General information.
(II) भारताशी तुलना	2	Comparison with India.
1. हवामान		<i>Climate</i>
1.1. निवडक केंद्रातील कमाल व किमान तापमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस.	10	Maximum and minimum temperature rainy days and annual rainfall at selected centres.
2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या		<i>Area and Population</i>
2.1. पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या	12	Males, females and households in each district.
2.2. जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या . . .	14	Rural and urban population in each district.
2.3. जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता.	16	Area and density of each district.
2.4. जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)	18	Percentage of literacy in each district.
2.5. १९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार.	20	Decadal variation in population since 1901.
2.6. शहरांच्या लोकसंख्या—गटानुसार नागरी लोकसंख्या.	21	Urban population by size-class of towns.
2.7. वस्ती असलेल्या खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण.	22	Classification of inhabited villages according to population.
2.8. एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकुले.	28	Cities/Urban Agglomerations (UAs with population of 1,00,000 or above
2.9. काम करणाऱ्यांचे व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण	31	Classification of workers and non-workers.
2.10. काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे कार्य प्रकारानुसार वर्गीकरण.	32	Classification of persons not at work by type of activity.
2.11. अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या.	34	Population of scheduled castes and scheduled tribes.
2.12. महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची प्रकारानुसार संख्या.	36	Disabled population in Maharashtra State by type of disability.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
2.13. वयोगटानुसार लोकसंख्या	38	Population according to age groups.
2.14. धर्मानुसार लोकसंख्या	40	Population by religion.
2.15. २००१ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या	41	Annual estimates of population up to 2001.
2.16. स्थलांतराच्या कारणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष	42	Migrants by sex and reason for Migration.
2.17. पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष	43	Migrants by sex and place of last residence.
2.18. कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची बोलण्याच्या प्रमुख भाषेनुसार संख्या.	47	Households and household population by languages mainly spoken.
3. शेती		
<i>Agriculture</i>		
3.1. जमिनीचा वापर	48	Land utilisation.
3.2. जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र.	49	Districtwise break-up of culturable area and cultivated area.
3.3. प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन.	51	Area and outturn of principal crops.
3.4. जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन.	52	Area and outturn of principal crops in each district.
3.5. प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक	60	Index numbers of production of principal crops.
3.6. मृदसंधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती.	62	Progress under soil conservation and land development.
3.7. रासायनिक खतांचे वाटप	63	Distribution of chemical fertilisers.
3.8. शेतीची अवजारे	64	Agricultural implements.
3.9. शेती पंपांना वीज पुरवठा	65	Agricultural pumps energised.
3.10. महाराष्ट्रातील एकूण बहिष्त धारण जमिनी, त्यांचे क्षेत्र व सरासरी क्षेत्र.	67	Number, area and average size of operational holdings in Maharashtra.
3.11. राज्य क्षेत्रातील-पूर्ण झालेल्या पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या.	68	Number of Irrigation projects completed in State sector.
3.12. निर्मित सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र.	69	Irrigation potential created and actual irrigated area.
3.13. शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प.	70	Government hydro projects commissioned.
4. पशुसंवर्धन		
<i>Animal Husbandry</i>		
4.1. पशुधन	71	Livestock population.
4.2. जिल्हावार पशुधन	74	Livestock population in each district.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
4.3. पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती	76	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry.
4.4. शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्ध शाळांमार्फत झालेले दुधाचे संकलन व वितरण.	78	Collection and distribution of milk by dairies in Government and Co-operative sectors.
4.5. दुग्ध पदार्थांची उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे.	79	Milk products and milk chilling centres
5. मत्स्यव्यवसाय		<i>Fisheries</i>
5.1. विविध खारवण आवारात झालेली माशाची आवक, खारवण्यासाठी झालेला मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे.	80	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish cured.
5.2. मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती	81	Miscellaneous statistics relating to fisheries.
5.3. मासळीच्या प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन	83	Varietywise marine fish production.
5.4. मत्स्योत्पादनाची विल्हेवाट (सागरी व भूजल)	85	Disposition of fish catch (Marine and Inland).
6. वने		<i>Forests</i>
6.1. वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण	86	Classification of forest area.
6.2. मुख्य आणि गौण वनोत्पादने	87	Production of major and minor forest product.
7. उद्योग आणि खणकाम		<i>Industry and Mining</i>
7.1. चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण.	88	Distribution of working factories according to working strength.
7.2. कारखाने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण.	89	Factories with average daily employment classified according to major groups of industries.
7.3. चालू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची जिल्हावार संख्या.	91	Working factories and average daily employment in each district.
7.4. महाराष्ट्र राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी.	93	Productive capital, output and value added by manufacture in Maharashtra State.
7.5. सुती कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी.	95	Average percentage of absenteeism in the cotton textile industry.
7.6. औद्योगिक विवाद	96	Industrial disputes.
7.7. कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)	97	Working of cotton textile industry (mill sector).
7.8. खनिज उत्पादन	98	Mineral production.
7.9. औद्योगिक उत्पादन	99	Industrial production.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
8. वीज		<i>Electricity</i>
8.1. विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर.	100	Installed capacity, generation and consumption of electricity.
8.2. विजेचा पुरवठा झालेली शहरे व खेडी	101	Towns and villages electrified.
9. संयुक्त भांडवली संस्था		<i>Joint Stock Companies</i>
9.1. ३१ मार्च १९९८ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था.	103	Number of joint stock companies as on 31st March 1998.
10. बँका		<i>Banks</i>
10.1. बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या.	105	Number of places having banking offices and number of banking offices in each district.
11. सहकार		<i>Co-operation</i>
11.1. संस्था, सभासदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाऊ दिलेल्या रकमा आणि मालाची उलाढाल.	107	Societies, membership, working capital, advances and turnover.
12. परिवहन व दळणवळण		<i>Transport and Communications</i>
12.1. रस्त्यांची लांबी	108	Road length.
12.2. पृष्ठभागानुसार रस्त्याचे वर्गीकरण	109	Road length according to types of surface.
12.3. महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी.	110	Operational statistics of Maharashtra State Road Transport Corporation.
12.4. वापरात असलेली मोटार वाहने	111	Motor vehicles in operation.
12.5. महाराष्ट्रातील परिवहनाची व इतर वाहने	112	Transport and non-transport vehicles in Maharashtra State.
12.6. वाहन चालकांचे व्यावसायिक व बिगर व्यावसायिक परवाने.	113	Professional and non-professional driving licences.
12.7. लोहमार्गाची लांबी	114	Railway route length.
12.8. महाराष्ट्र राज्यातील डाक कार्यालये व तार कार्यालये यांची संख्या.	115	Number of post offices and telegraph offices in Maharashtra State.
13. जहाज वाहतूक		<i>Shipping</i>
13.1. मुंबई बंदरात असलेल्या जहाजांची संख्या व वजन.	116	Number and tonnage of vessels entered in Mumbai Port.
13.2. मुंबई बंदरामध्ये गोदद्या आणि बंदरे येथून हलविलेला माल.	117	Cargo handled at the docks and bunders in Mumbai Port.
13.3. महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गौण बंदरातून हाताळलेला (आयात व निर्यात) माल.	118	Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports of Maharashtra State.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
13.4. महाराष्ट्र राज्यातील गौण बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक.	119	Passenger traffic at the minor ports of Maharashtra State.
14. देशांतर्गत व्यापार		Inland Trade
14.1. महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार.	120	Inland Trade of Maharashtra.
15. शिक्षण		Education
15.1. शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण १९९७-९८.	122	Institutions and enrolment by type of education 1997-98.
15.2. जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण .	125	Primary and secondary education in each district.
15.3. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रशिक्षणार्थीच्या मंजूर जागा.	127	Number of Government and Non-Government industrial training institutions and seats sanctioned in Maharashtra.
15.4. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल.	128	Results of the final examinations of Government and non-Government industrial training institutes in Maharashtra.
15.5. महाराष्ट्र राज्यातील शिकाऊ उमेदवारांची वर्गवारी.	129	Classification of apprentice trainees in Maharashtra.
15.6. महाराष्ट्र राज्यातील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तांत्रिक शाळा व विद्यार्थी संख्या.	130	Secondary and higher secondary technical schools and students in Maharashtra State.
15.7. महाराष्ट्र राज्यातील तांत्रिक आणि व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यातील प्रवेशक्षमता.	131	Technical and vocational institute according to type of syllabus in Maharashtra and their intake capacity.
15.8. महाराष्ट्र राज्यातील प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यातील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता.	133	Number of Government and non-Government institutions teaching certificate course and their intake capacity in Maharashtra.
16. जीवनविषयक आकडेवारी		Vital Statistics
16.1. निरनिराळ्या पद्धतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची जिल्हावार संख्या १९९७-९८.	134	Districtwise number of persons using various family planning methods 1997-98.
16.2. महाराष्ट्राचे नमुना नोंदणी पद्धतीने काढलेले जन्म, मृत्यू व बालमृत्यू दर.	136	Birth, Death and infant mortality rates by Sample registration system in Maharashtra.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
16.3. महाराष्ट्र राज्यातील उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा	137	Medical facility available in Maharashtra State.
17. पोलीस आणि गुन्हे		
17.1. पोलीस स्टेशने आणि पोलिसांची संख्या	138	Police stations and police force.
17.2. इंडियन पिनल कोडखाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्हांचे प्रयत्न धरून).	139	Cognizable offences (including attempts under Indian Penal Code).
18. कारागृहे		
18.1. कारागृहांची व कैद्यांची संख्या	140	Number of prisons and convicts.
19. घरबांधणी		
19.1. घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी	141	Classification of houses according to Use.
19.2. वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण.	143	Distribution of households according to rooms occupied.
19.3. राहत्या घराचे छप्पर व भिंती यासाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण.	144	Distribution of households by predominant material used for roof and wall house.
19.4. बेघर व संस्थांत रहाणारे लोक	148	Houseless and institutional population.
19.5. खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या	150	Households by number of rooms occupied.
20. स्थानिक संस्था		
20.1. ग्रामपंचायतीची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च	154	Coverage, self-raised income and expenditure of Village Panchayats.
20.2.(A) नगरपरिषदांची घडण	155	Constitution of Municipal Councils
20.2.(B) महानगरपालिकांची घडण	157	Constitution of Municipal Corporations.
20.3. नगरपरिषदांचे व महानगरपालिका यांचे उत्पन्न व खर्च.	158	Income and expenditure of Municipal Councils and Municipal Corporation.
20.4. जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च	160	Income and expenditure of Zilla Parishads.
20.5. स्थानिक संस्थांची प्रकारानुसार संख्या	162	Local Bodies by types.
21. सार्वत्रिक निवडणुका		
21.1. सार्वत्रिक निवडणुकांचे निकाल	163	Results of general elections.
21.2. उमेदवारांचे पक्ष पाठिव्यानुसार वर्गीकरण.	164	Candidates according to party affiliations.
22. किंमत निर्देशांक		
22.1. अखिल भारतीय धारूक किंमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	165	All India wholesale price Index numbers (New Series).

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
22.2. वामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	168	*Consumer price Index numbers for working class (New Series).
22.3. महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील जीवनावश्यक वस्तूच्या ग्राहक किंमतीचा निर्देशांक.	170	Consumer price Index numbers for selected essential items for rural Maharashtra.
22.4. महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील जीवनावश्यक वस्तूच्या ग्राहक किंमतीचा निर्देशांक.	171	Consumer price Index numbers for selected essential items for urban Maharashtra.
22.5. निवडक केंद्रांमधील नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक.	172	Consumer price Index numbers for urban non-manual employees at selected centers.
22.6. महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक.	173	Consumer price Index numbers for agricultural labourers in Maharashtra.
23. रोजगार		<i>Employment</i>
23.1. काम करणाऱ्यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) औद्योगिक गटानुसार वर्गीकरण.	174	Industrial classification of persons at work other than cultivators.
23.2. श्रंती करणाऱ्यांव्यतिरिक्त काम करणाऱ्यांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण.	175	Occupational classification of persons at work other than cultivators.
23.3. स्वायोजनेसंबंधीची माहिती	176	Employment exchange statistics.
23.4A. राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचारी, १९९८	178	State Government and Semi Government employees 1996.
23.4B. श्रंणी व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचारी १९९८.	180	Class and Social groupwise State Government and Semi Government employees 1996.
23.5. सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार	181	Employment in public sector.
23.6. दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदलेल्या संस्थांतील रोजगार.	183	Employment under Shops and Commercial Establishments Act.
23.7. राजगार हमी योजनेखाली महाराष्ट्र राज्यात घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांवरील खर्च.	184	Categorywise number of works and expenditure incurred thereon under the employment guarantee scheme in Maharashtra State.
24. छापखाने व प्रकाशने		<i>Presses and Publications</i>
24.1. छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके.	185	Printing presses, newspapers, books and periodicals.
25. वार्षिक योजना		<i>Annual Plans</i>
25.1. महाराष्ट्राची आठवी पंचवार्षिक योजना-वर्षनिहाय व उप क्षेत्र निहाय सुधारित नियतव्यय आणि खर्च.	186	Eight Five-Year Plan of Maharashtra Yearwise and sub-section outlay and expenditure.
26. राज्य वित्त		<i>State Finance</i>
26.1. राज्याची महसुली जमा	188	Revenue receipts of the State.
26.2. महसुली लेखावरील खर्च	193	Expenditure on revenue account.
26.3. राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पृथक्करण	204	Analysis of State Government Budget.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
27. राज्य उत्पन्न		<i>State Income</i>
27.1. चालू आणि स्थिर किंमतीनुसार राज्य उत्पन्न	206	State income at current and constant prices.
28. संकीर्ण		<i>Miscellaneous</i>
28.1. नियंत्रित बाजारपेठा	208	Regulated markets.
28.2A. महाराष्ट्रातील आयुर्विमाविषयी माहिती	212	Life Insurance in Maharashtra.
28.2B. महाराष्ट्रातील साधारण विम्याचा प्रत्यक्ष प्रिमियम.	213	Gross direct Premium written in Maharashtra.
28.3. पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची महाराष्ट्रातील संख्या.	214	Number of hotels in Maharashtra approved by the tourism department.
28.4. हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक	215	Foreign tourists disembarking at Mumbai by air.
28.5. महाराष्ट्र राज्यातील कच्च्या (क्रूड) तेलाचे उत्पादन.	216	Production of crude oil in Maharashtra State.
28.6. महाराष्ट्र राज्यातील नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर.	217	Reserves, gross production and utilisation of natural gases in Maharashtra State.
28.7. द्रवीभूत पेट्रोलियम वायूचे महाराष्ट्रातील घरगुती ग्राहक.	218	LPG domestic customers in Maharashtra.
29. निवडक निर्देशांकांचा कल		<i>Trends in selected indicators</i>
29.1. शेती	220	Agriculture
29.2. पशुधन व कुक्कुट	224	Livestock and poultry
29.3. उद्योग आणि खाणकाम	226	Industry and mining
29.4. वीज	228	Electricity
29.5. सहकार	230	Co-operation
29.6. परिवहन आणि दळणवळण	232	Transport and communications.
29.7. शिक्षण	234	Education
29.8. अखिल भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	236	All India wholesale price Index numbers (New Series).
29.9. कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	238	Consumer price Index numbers for working class (New Series).
29.10. राज्य उत्पन्न (सुधारित मालिका)	240	State Income (Revised Series)

दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र/MAHARASHTRA STATE AT A GLANCE

(I) सामान्य माहिती/GENERAL INFORMATION

अनुक्रमक Serial No. (1)	बाब (2)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
1	भौगोलिक स्थान—		Location—
	उत्तर अक्षांश	16.4 to 22.1	North latitude (degrees).
	पूर्व रेखांश	72.6 to 80.9	East longitude (degrees).
2	विभाग	6	Number of Divisions.
3	जिल्हे (१९९९)	35	Number of Districts (1999).
4	तालुके	325	Number of Talukas.
5	शहरे व शहर संकुले†	336	Number of City and town Units/UAs.†
6	एक लाख लोकसंख्येपेक्षा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे (अनुक्रमांक ५ मध्ये दर्शविलेल्या शहरांपैकी).†	33	Number of cities having population more than one lakh (out of towns against Serial No. 5).†
7	खेडी—(१९९६-९७)		Number of Villages.
	वस्ती असलेली	41,251	Inhabited.
	वस्ती नसलेली	2,163	Un-inhabited.
8	क्षेत्रफळ (चौ. किलोमीटर)	3,07,713	Area (in Square Kilometers).
9	समुद्र किनाऱ्याची लांबी (किलोमीटर)	720	Length of the Coast-Line (Kilometres).

टीप.—(१) अनुक्रमांक ८ ह्या बाबीची माहिती सर्व्हेअर जनरल, भारत सरकार, यांच्यानुसार आहे.

(२) †१९९९ जनगणनेवर आधारित.

(३) शहर संकुल=ह्यात एखादे शहर व त्याच्या आसपासचा नागरी विभाग किंवा दोन किंवा अधिक जवळजवळ असलेली शहरे व त्यांना लागून असलेला आसपासचा नागरी विभाग अशा प्रकारचा संपूर्ण नागरी टापू ह्याचा समावेश आहे.

Information against item 8 is according to Surveyor General, Govt. of India.

†1991 Population Census.

UA=Urban agglomeration is a continuous urban spread constituting a town and the adjoining urban outgrowth or two or more physically continuous towns together with the continuous well recognised urban outgrowth, if any, of such towns.

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA

अनु- क्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	महाराष्ट्र Maha- rashtra	भारत India	महाराष्ट्राची भारताशी तुलना (शेकडेवारी) Comparison of Maha- rashtra with India (Percentage)	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	लोकसंख्या (१९९१ ची जनगणना)					POPULATION (1991 Census)	
1.1	(अ) ग्रामीण लोकसंख्या	हजारात	48,396	6,28,692 *	7.7	Thousand	(a) Rural population.
	(आ) ग्रामीण लोकसंख्येचे एकूण लोक- संख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	61.31	74.29	...	Percentage	(b) Percentage of rural popula- tion to total population.
1.2	(अ) नागरी लोकसंख्या	हजारात	30,541	2,17,611 *	14.0	Thousand	(a) Urban population.
	(आ) नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोक- संख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	38.69	25.71	...	Percentage	(b) Percentage of urban popula- tion to total population.
1.3	(अ) एकूण कुटुंबांची संख्या	हजारात	15,344	1,52,009	10.1	Thousand	(a) Number of households
	(१) ग्रामीण	"	9,259	1,11,591	8.3	Do.	(i) Rural.
	(२) नागरी	"	6,085	40,418	15.1	Do.	(ii) Urban.
1.4	(अ) एकूण लोकसंख्या	"	78,937	8,46,303 *	9.3	Do.	(a) Total population
	(१) पुरुष	"	40,826	4,39,230 *	9.3	Do.	(i) Males.
	(२) स्त्रिया	"	38,112	4,07,072 *	9.4	Do.	(ii) Females.
1.5	(अ) अनुसूचित जाती व बौद्ध यांची लोकसंख्या	"	8,758	1,38,223 ++	6.3	Do.	(a) Population of scheduled castes and Buddhist.
	(आ) वरील लोकसंख्येचे एकूण लोक- संख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	11.1	16.5 ++	...	Percentage	(b) Percentage of above popula- tion to total population.
1.6	(अ) अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या.	हजारात	7,318	67,758 ++	10.8	Thousand	(a) Population of Scheduled tribes.
	(आ) वरील लोकसंख्येचे एकूण लोक- संख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	9.3	8.1 ++	...	Percentage	(b) Percentage of above popula- tion to total population.

1.7	(अ) एकूण मुख्यतः काम करणारे (आ) एकूण मुख्यतः काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारांत शेकडेवारी	31,006 39.3	2,85,932 †† 34.1	10.8 ...	Thousand Percentage	(a) Total main workers. (b) Percentage of total main workers to total population.
1.8	(अ) सीमांतिक काम करणारे (आ) सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारांत शेकडेवारी	2,904 3.7	28,199 †† 3.4	10.3 ...	Thousand Percentage	(a) Marginal workers. (b) Percentage of marginal workers to total population.
1.9	(अ) एकूण काम न करणारे (आ) एकूण काम न करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारांत शेकडेवारी	45,011 57.0	5,24,437 †† 62.5	8.6 ...	Thousand Percentage	(a) Total non-workers. (b) Percentage of total non-workers to total population.
1.10	लोकसंख्येची घनता	दर चौरस किलो-मीटरमागे लोकसंख्या	257	274 ††	...	Persons per sq. km.	Density of population.
1.11	साक्षरतेचे प्रमाण						Literacy percentage—
	(१) पुरुष	शेकडेवारी	76.56	64.13 ††	...	Percentage	(i) Males
	(२) स्त्रिया	शेकडेवारी	52.32	39.29 ††	...	Do.	(ii) Females
	(३) एकूण	शेकडेवारी	64.87	52.21 ††	...	Do.	(iii) Persons
1.12	स्त्री-पुरुष प्रमाण	दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या	934	927 †	...	Females per 1,000 males.	sex ratio
1.13	१९८१-९१ मध्ये झालेली लोकसंख्येतील शेकडा वाढ.	शेकडेवारी	25.73	23.85 *	...	Percentage	Percentage growth of population during 1981-91.

* जनगणना घेणे शक्य नसल्यामुळे आसामची व जम्मू काश्मीरची अंदाजित लोकसंख्या धरून व पाकिस्तान व चीन यांनी जम्मू व काश्मीरमधील बेकायदेशीर व्याप्त केलेल्या प्रदेशातील लोकसंख्या वगळून.

* Includes projected population of Assam and Jammu and Kashmir where census could not be held but excludes population of areas in Jammu and Kashmir under unlawful occupation of Pakistan and China where census could not be taken.

†† जम्मू व काश्मीर सोडून/Excluding Jammu and Kashmir. † आसाम, जम्मू व काश्मीर वगळून/Excludes Assam, Jammu and Kashmir.

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	शेती						AGRICULTURE
	प्रमुख पिकाखालील क्षेत्र (१९९६-९७, १९९७-९८, व १९९८-९९ या वर्षांची सरासरी).						<i>Area under principal crops (Average for years 1996-97, 1997-98 and 1998-99)</i>
2.1	तांदूळ	हजार हेक्टर	1,479	43,826	3.4	Thou-hect.	Rice
2.2	गहू	"	854	26,662	3.2	Do.	Wheat
2.3	ज्वारी	"	5,322	10,737	49.6	Do.	Jowar
2.4	बाजरी	"	1,793	9,642	18.6	Do.	Bajri
2.5	एकूण तृणधान्ये	"	9,993	1,01,016	9.9	Do.	All cereals
2.6	एकूण कडधान्ये	"	3,366	23,045	14.6	Do.	All pulses
2.7	एकूण अन्नधान्ये	"	13,359	1,24,261	10.8	Do.	All foodgrains
2.8	भुईमूग	"	550	7,419	7.4	Do.	Groundnut
2.9	ऊस (का)	"	502	4,060	12.4	Do.	Sugarcane (H)
2.10	कापूस	"	3,141	9,092	34.5	Do.	Cotton
	प्रमुख पिकांचे उत्पादन (१९९६-९७, १९९७-९८, व १९९८-९९ या वर्षांची सरासरी).						<i>Outturn of principal crops (Average for years 1996-97, 1997-98 and 1998-99)</i>
2.11	तांदूळ	हजार टन	2,492	83,449	3.0	Thousand tonnes.	Rice
2.12	गहू	"	1,049	68,994	1.5	Do.	Wheat
2.13	ज्वारी	"	4,835	8,959	54.0	Do.	Jowar
2.14	बाजरी	"	1,481	7,488	19.8	Do.	Bajri
2.15	एकूण तृणधान्ये	"	10,511	1,84,390	5.7	Do.	All cereals
2.16	एकूण कडधान्ये	"	1,828	14,043	13.0	Do.	All pulses
2.17	एकूण अन्नधान्ये	"	12,340	1,98,434	6.2	Do.	All foodgrains

Rc 4106--2	2.18	मुईमूग	हजार टन	663	8,332	8.0	Thousand	Groundnut
							tonnes.	
	2.19	ऊस (उसांत)	"	42,377	2,81,941	15.0	Do.	Sugarcane (cane)
	2.20	कापूस (रुईमध्ये)	"	426	12,456	3.4	Do.	Cotton (lint)
	3 पशुसंवर्धन							ANIMAL HUSBANDRY
	पशुगणना, १९९२							Livestock Census, 1992
	3.1	एकूण पशुधन	हजारात	36,404	4,70,830	7.7	Thousand	Total livestock
	3.2	एकूण गाई-बैल	"	17,446	2,04,516	8.5	Do.	Total cattle
	3.3	गाई-बैल--(१९८७)	"					Cattle--(1987)
		(१) तीन वर्षांवरील बैल	"	6,531	72,200	9.0	Do.	(i) Males over 3 years
		(२) तीन वर्षांवरील गाई	"	5,096	33,400	15.3	Do.	(ii) Females over 3 years
	3.4	एकूण म्हशी-रेडे	"	5,448	84,239	6.3	Do.	Total buffaloes
	3.5	म्हशी-रेडे--(१९८७)	"					Buffaloes--(1987)
		(१) तीन वर्षांवरील रेडे	"	356	7,500	4.7	Do.	(i) Males over 3 years
		(२) तीन वर्षांवरील म्हशी	"	2,816	39,100	7.2	Do.	(ii) Females over 3 years
	3.6	एकूण मेंढरे व शेळ्या	"	13,020	1,66,062	7.7	Do.	Total sheep and goats
	3.7	एकूण घोडे व शिंगरे	"	41	817	2.4	Do.	Total horses and ponies
	3.8	इतर पशुधन	"	449	15,190	7.4	Do.	Other livestock
	3.9	कोंबड्या, बदके वगैरे	"	32,188	3,07,071	9.0	Do.	Total poultry
	3.10	ट्रक्टर	"	463	12,218	4.7	Do.	Tractors
	3.11	सिंचनाकरिता वापरलेली इंजिने व पंप	"	10,890	64,035	4.6	Do.	Oil engines with pumps for irrigation purposes.
	3.12	सिंचनाकरिता वापरलेले विद्युत पंप (३१ मार्च १९९२)	"	1,701	9,365	18.2	Do.	Electric pumps for irrigation (31st March 1992)
	4 जंगले (१९९८-९९)							FORESTS (1998-99)
	1.1	एकूण जंगलव्याप्त क्षेत्र	चौ. कि.	46,672	6,37,293	7.32	Sq. km.	Total forest area

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
5 उद्योग आणि खाणकाम							INDUSTRY AND MINING
5.1 कारखाने*							*Factories—
(अ) चालू कारखाने (१९९८)	संख्या		28,949	2,55,837	11.3	Number	(a) Working factories (1998)
(आ) कामगारांची दैनिक सरासरी (१९९८)	हजारांत		1,302	10,716	12.2	Thousand Numbers.	(b) Average daily number of workers (1998).
5.2 वार्षिक उद्योगांची पाहणी (प्रगणना व प्रगणनेतर भाग मिळून) (१९९८-९९)*							Annual Survey of Industries (Census plus Non-Census parts) (1998-99)—
(अ) उत्पादक भांडवल	कोटी रुपये		86,382	N.A.	--	Crore Rs.	(a) Productive capital
(ब) रोजगारावर असलेल्या लोकांची संख्या.	हजारांत		1,253	9,035	13.9	Thousand Numbers.	(b) Number of persons employed.
(क) एकूण उत्पादन	कोटी रुपये		1,51,537	7,82,421	19.4	Crore Rs.	(c) Gross output (ex-factory value).
(ड) उत्पादन मूल्यवृद्धी			30,732	1,45,515	21.1	Do.	(d) Value added by manufacture.
5.3 (अ) चालू असलेल्या सुतीकापड गिरण्या (मार्च १९९५).	संख्या		168	1,416	11.9	Number	(a) Working cotton textile mills (March 1995).
(आ) या गिरण्यांतील सरासरी कामगारांची संख्या (मार्च १९९५).	हजारांत		199	1,023	19.5	Thousand	(b) Average number of workers employed in cotton textile mills (March 1995).
(इ) सुताचे सरासरी मासिक उत्पादन (मार्च १९९५).	हजार कि. ग्रॅम		25,775	1,74,137	14.8	Thousand Kg.	(c) Average monthly production of yarn (March 1995).
(ई) कापडाचे सरासरी मासिक उत्पादन (मार्च १९९५).	हजार मीटर		64,933	1,48,278	43.8	Thousand meters	(d) Average monthly production of cloth (March 1995).
5.4 खाणकाम (१९९८-९९)							MINING (1998-99)
(अ) कोळसा (उत्पादन)	'००० टन		25,279	2,92,270	8.6	'000 Tonnes	(a) Coal (Quantity)
(मूल्य)	कोटी रुपये		1,866	18,406	10.1	Crore Rs.	(Value)

(आ) कच्चे लोखंड (उत्पादन)	००० टन	29	72,230	0.4	'000 Tonnes	(b) Iron ore	(Quantity)
(मूल्य)	कोटी रुपये	0.44	1,856	0.2	Crоре Rs.		(Value)
(इ) कच्चे मँगनीज (उत्पादन)	००० टन	317	1,538	20.6	'000 Tonnes	(c) Manganese ore	(Quantity)
(मूल्य)	कोटी रुपये	49	174	28.2	Crоре Rs.		(Value)
(ई) बॉक्साईट (उत्पादन)	००० टन	833	6,610	12.6	'000 Tonnes	(d) Bauxite	(Quantity)
(मूल्य)	कोटी रुपये	12	122	9.8	Crоре Rs.		(Value)
6 वीज (१९९८-९९)*						ELECTRICITY (1998-99)	
6.1 एकूण उत्पादन	दशलक्ष कि.वॅ.तास	56,626	4,48,564	12.6	Million kwh	Total generation	
6.2 एकूण वापर	कि.वॅ.तास	51,695	3,12,401	16.5	Do.	Total consumption	
6.3 (अ) औद्योगिक वापर	कि.वॅ.तास	18,099	1,06,033	17.0	Do.	(a) Industrial consumption	
(आ) औद्योगिक वापराची एकूण वापराशी टक्केवारी.	शेकडेवारी	35.01	37.6	..	Percentage	(b) Percentage of Industrial consumption to total consumption.	
7 संयुक्त भांडवली संस्था आणि बंका						JOINT STOCK COMPANIES AND BANKS	
7.1 संयुक्त भांडवली कंपनी (३१ मार्च १९९९ रोजी).	संख्या	1,09,879	5,12,117	21.5	Number	Companies at work (as on 31st March 1999).	
7.2 त्यांचे भरणा केलेले भांडवल	कोटी रुपये	43,253	2,50,464	17.3	Crоре Rs.	Their paid-up capital	
7.3 बँक कार्यालये - वर्गीकृत, व्यापारी (३१ मार्च १९९९ रोजी).	संख्या	6,182	65,118	9.5	Number	Banking offices- scheduled, commercial (as on 31st March 1999).	
7.4 दर लाख लोकसंख्येशी बँक कार्यालयांचे प्रमाण.	..	6.9	6.7	...	Do.	Banking officer per lakh of population.	
7.5 बँक कार्यालय असलेल्या शहरांची व गावांची संख्या (वर्गीकृत, वाणिज्यिक) (३१ मार्च १९९३).	संख्या	2,750	37,724	7.3	Do.	Places having banking offices (Scheduled, commercial) (31st March 1993).	
8 सहकार (१९९५-९६)						CO-OPERATION (1995-96)	
8.1 सहकारी संस्था	संख्या	1,40,876	4,76,911	29.5	Number	Co-operative Societies	
8.2 सभासदांची संख्या (१९९५-९६)*	लाखात	385	2,036	18.9	Lakh	Membership (1995-96)**	

*अस्थायी/Provisional. N.A.—उपलब्ध नाही./Not Available.

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—cond.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
8.3	सर्व सहकारी संस्थांचे खेळते भांडवल. (१९९८-९९)	कोटी रुपये	79,705	N.A.	N.A.	Crore Rs.	Working capital of all co-operative societies (1998-99)
8.4	कृषि पतसंस्थानी दिलेले कर्ज (१९९८-९९)	कोटी रुपये	2,520	N.A.	N.A.	Do.	Advances by agricultural credit societies. (1998-99)
9 परिवहन आणि दळणवळण						TRANSPORT AND COMMUNICATIONS	
9.1	(अ) रेल्वे मार्गाची लांबी (३१ मार्च १९९९ रोजी).	किलो मीटर	5,447	62,809	8.7	Kilometers	(a) Total railway length (as on 31st March 1999).
	(आ) रेल्वे मार्गाच्या लांबीचे क्षेत्र-फळाशी प्रमाण (दर १०० चौरस किलो मीटरमागे) (३१ मार्च १९९९ रोजी).	किलो मीटर	1.8	1.9	...	Do.	(b) Railway length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1999).
9.2	१०० चौरस किलोमीटर क्षेत्रफळामागे असणारी रस्त्याची लांबी (३१ मार्च १९९७ रोजी).	किलो मीटर	73	75	...	Do.	Road length per 100 square Kilometres of area (as on 31st March 1997).
9.3	(अ) १०० चौरस किलो मीटर क्षेत्र-फळामागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च १९९८ रोजी).	संख्या	50,39,992	4,09,39,035	...	Number	(a) Motor vehicles per 100 sq. Kms. of area (as on 31st March 1998).
	(आ) दर लाख लोकसंख्येमागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च १९९८ रोजी).	संख्या	5,448	4,166	...	Do.	(b) Motor vehicles per lakh of population (as on 31st March 1998).
10 राज्य उत्पन्न (१९९८-९९)						STATE INCOME (1998-99)	
10.1	(अ) चालू किंमतीनुसार उत्पन्न	कोटी रुपये	**2,13,860	***14,31,527	14.9	Crore Rs.	(a) Income at current prices
	(आ) चालू किंमतीनुसार दरडोई उत्पन्न.	रुपये	23,849	14,682	...	Rs.	(b) Per capita income at current prices.

∞

---

1. हवामान/CLIMATE)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.1

---

1. हवामान/CLIMATE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.1.

निवडक केंद्रातील कमाल आणि किमान तापमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस

MAXIMUM AND MINIMUM TEMPERATURE, RAINY DAYS AND ANNUAL RAINFALL AT SELECTED CENTRES

1998

(तापमान सेल्सियस डिग्रीमध्ये, पाऊस मिलिमिटरमध्ये/Temperature in degrees celsiaus and Rainfall in mm.)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र (2)	तापमान/Temperature		पाऊस/Rainfall		नेहमीचा पाऊस Normal Rainfall	Centres (2)	
		कमाल Maximum (Highest)	किमान Minimum (Lowest)	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)	
1	कुलाबा (बृहन्मुंबई)	...	36.9	14.9	N.A.	N.A.	N.A.	Colaba (Brihan Mumbai)
2	संताक्रुझ (बृहन्मुंबई)	...	39.3	12.3	N.A.	N.A.	N.A.	Santacruz (Brihan Mumbai)
3	डहानू (ठाणे)	...	38.1	12.9	1,542.1	66	N.A.	Dahanu (Thane)
4	भीरा (रायगड)	...	44.5	14.1	N.A.	N.A.	N.A.	Bhira (Raigad)
5	अलिबाग (रायगड)	...	37.1	13.7	1,952.5	75	N.A.	Alibag (Raigad)
6	रत्नागिरी	...	38.8	15.8	3,041.3	92	N.A.	Ratnagiri
7	देवगड (सिंधुदुर्ग)	...	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Devgad (Sindhudurg)
8	वेंगुर्ला (सिंधुदुर्ग)	...	37.2	12.4	3,133.8	93	N.A.	Vengurla (Sindhudurg)
9	हर्णे (रत्नागिरी)	...	36.0	18.1	N.A.	N.A.	N.A.	Harnai (Ratnagiri)
10	नाशिक	...	N.A.	N.A.	803	49	N.A.	Nashik
11	ओझर (नाशिक)	...	42.5	6.8	N.A.	N.A.	N.A.	Ozar (Nashik)
12	मालेगाव (कॅम्प)	...	43.6	7.2	570	43	N.A.	Malegaon (Camp)
13	नंदुरबार (धुळे)	...	N.A.	N.A.	1,292	48	N.A.	Nandurbar (Dhule)
14	जळगाव	...	47.5	5.0	847.1	42	N.A.	Jalgaon
15	अहमदनगर	...	N.A.	N.A.	N.A.	32	N.A.	Ahmadnagar
16	पुणे	...	42.4	6.1	977.2	45	N.A.	Pune
17	बारामती (पुणे)	...	N.A.	N.A.	446	31	N.A.	Baramati (Pune)

18	लोहगाव (पुणे)	...	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Lohgaon (Pune)
19	वानवडी (ए.एफ.एम.सी.)	...	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Wanwadi (A.F.M.C.)
20	महाबळेश्वर (सातारा)	...	37.4	8.3	6,521.7	121	N.A.	Mahabaleshwar (Satara)
21	सांगली	...	35.8	10.6	N.A.	N.A.	N.A.	Sangli
22	सोलापूर	...	44.7	11.8	598.5	38	N.A.	Solapur
23	जेऊर (सोलापूर)	...	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Jeur (Solapur)
24	सातारा	...	34.9	19.1	1,190.6	72	N.A.	Satara
25	कोल्हापूर	...	41.0	11.7	N.A.	N.A.	N.A.	Kolhapur
26	औरंगाबाद	...	N.A.	N.A.	735.5	47	N.A.	Aurangabad
27	उस्मानाबाद	...	41.9	9.8	598.1	39	N.A.	Osmanabad
28	चिखलटाणा (औरंगाबाद)	...	43.0	6.2	N.A.	N.A.	N.A.	Chikhalthana (Aurangabad)
29	परभणी	...	44.8	7.4	630.8	47	N.A.	Parbhari
30	बीड	...	N.A.	N.A.	754	41	N.A.	Beed
31	नांदेड	...	N.A.	N.A.	1,018.3	48	N.A.	Nanded
32	बुलढाणा	...	42.2	10.0	945.8	44	N.A.	Buldharia
33	अकोला विमानतळ	...	46.2	9.3	N.A.	N.A.	N.A.	Akola Airport
34	अकोला शहर	...	46.3	8.8	744.9	47	N.A.	Akola City
35	अमरावती	...	40.1	2.4	N.A.	N.A.	N.A.	Amravati
36	यवतमाळ	...	45.6	11.2	833.4	63	N.A.	Yavatmal
37	पुसद (यवतमाळ)	...	46.6	8.0	694.2	35	N.A.	Pusad (Yavatmal)
38	वर्धा	...	46.0	9.4	1,141.4	64	N.A.	Wardha
39	नागपूर विमानतळ	...	46.8	6.6	N.A.	N.A.	N.A.	Nagpur Airport
40	नागपूर शहर	...	45.9	9.6	1,085.3	64	N.A.	Nagpur City
41	गोंदिया (भंडारा)	...	47.5	7.4	1,280.2	68	N.A.	Gondia (Bhandara)
42	चंद्रपूर	...	47.7	7.1	1,017.2	58	N.A.	Chandrapur
43	ब्रह्मपुरी (चंद्रपूर)	...	47.2	9.3	1,340	59	N.A.	Brahmapuri (Chandrapur)
44	सिरोंचा (गडचिरोली)	...	47.3	11.3	1,155.4	57	N.A.	Sironcha (Gadchiroli)

N.A.=उपलब्ध नाही./Not Available.

कंसातील नावे, केंद्रे ज्या जिल्ह्यात आहेत त्या जिल्ह्यांची आहेत. The names in brackets indicate the District wherein the centre is located.
 आधार.—(१) विभागीय हवामान शास्त्र कार्यालय, मुंबई व नागपूर. Source.—(1) Regional Meteorological Department, Mumbai and Nagpur.
 (२) कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे. (2) Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.1.

पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या/MALES, FEMALES AND HOUSEHOLDS IN EACH DISTRICT

1991

(हजारांत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	कुटुंबे Households	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	स्त्री-पुरुष प्रमाण* Sex ratio* (No.)	District	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	...	2,051	5,460	4,466	9,926	818	Brihan Mumbai
2	ठाणे	...	1,097	2,793	2,456	5,249	879	Thane
3	रायगड	...	373	908	917	1,825	1,010	Raigad
4	रत्नागिरी	...	324	700	844	1,544	1,205	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	...	176	389	443	832	1,137	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	4,021	10,250	9,126	19,376	890	Konkan Division
6	नाशिक	...	700	1,985	1,866	3,851	940	Nashik
7	धुळे	...	458	1,295	1,240	2,535	958	Dhule
8	जळगाव	...	597	1,643	1,545	3,188	940	Jalgaon
9	अहमदनगर	...	627	1,731	1,642	3,373	949	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	2,382	6,654	6,293	12,947	946	Nashik Division
10	पुणे	...	1,079	2,861	2,671	5,532	933	Pune
11	सातारा	...	466	1,208	1,243	2,451	1,029	Satara
12	सांगली	...	423	1,129	1,081	2,210	958	Sangli
13	सोलापूर	...	579	1,671	1,560	3,231	934	Solapur
14	कोल्हापूर	...	568	1,525	1,465	2,990	961	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	3,115	8,394	8,020	16,414	956	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	9,518	25,298	23,439	48,737	927	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	...	425	1,152	1,062	2,214	922	Aurangabad

16	जालना	...	257	69%	668	1,365	958	Jalna
17	परभणी	...	380	1,084	1,033	2,117	953	Parbhani
18	बीड	...	367	937	885	1,822	944	Beed
19	नांदेड	...	407	1,198	1,133	2,331	945	Nanded
20	उस्मानाबाद	...	233	659	617	1,276	937	Osmanabad
21	लातूर	...	284	863	813	1,676	942	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	2,353	6,590	6,211	12,801	943	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	...	353	966	920	1,886	953	Buldhana
23	अकोला	...	420	1,142	1,072	2,214	939	Akola
24	अमरावती	...	427	1,136	1,064	2,200	936	Amravati
25	यवतमाळ	...	413	1,065	1,013	2,078	951	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	1,613	4,309	4,069	8,378	944	Amravati Division
26	वर्धा	...	220	550	517	1,067	939	Wardha
27	नागपूर	...	655	1,711	1,577	3,288	922	Nagpur
28	भंडारा	...	434	1,060	1,047	2,107	988	Bhandara
29	चंद्रपूर	...	388	910	862	1,772	948	Chandrapur
30	गडचिरोली	...	163	398	389	787	976	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	1,860	4,629	4,392	9,021	949	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	3,473	8,938	8,461	17,399	947	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	15,344	40,826	38,111	78,937	934	Maharashtra State
	@ भारत	...	1,52,009 @@	4,39,230	4,07,072	8,46,303	927	@ India

टिप.—(१) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा काही टिकाणी जुळणार नाहीत.

(२) *दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या.

(३) @ जम्मू व काश्मीरमधील प्रदेशातील लोकसंख्या धरून.

(४) @@ जम्मू व काश्मीर वगळून.

(५) पहिली जनगणना १८७२ मध्ये घेण्यात आली.

आधार.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र, मुंबई.

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Note.—(i) Details may not add up to the totals due to rounding.

(ii) *Females per 1,000 males.

(iii) @ Includes Jammu and Kashmir.

(iv) @@ Excludes Jammu and Kashmir.

(v) First census was conducted in 1872.

Source.—(1) Director of Census Operations, Maharashtra, Mumbai.

(2) Registrar General and Census Commissioner, Govt. of India, New Delhi.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.2.

जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या/RURAL AND URBAN POPULATION IN EACH DISTRICT

1991

(हजारांत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	लोकसंख्या Population			नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	दशवर्षीय वाढीचे प्रमाण Decennial growth rate 1981-91(%)			District (2)
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	Percentage of urban population to total population (6)	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	बृहन्मुंबई ...	...	9,926	9,926	100.00	...	20.42	20.42	Brihan Mumbai
2	ठाणे ...	1,856	3,393	5,249	64.64	(—) 0.49	128.35	56.60	Thane
3	रायगड ...	1,496	329	1,825	18.02	17.16	56.50	23.30	Raigad
4	रत्नागिरी ...	1,406	138	1,544	8.93	11.68	15.05	11.89	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ...	769	63	832	7.57	6.51	23.82	7.51	Sindhudurg
	कोकण विभाग	5,527	13,849	19,376	71.47	7.89	36.98	27.23	Konkan Division
6	नाशिक ...	2,482	1,369	3,851	35.54	20.26	47.53	28.72	Nashik
7	धुळे ...	2,015	520	2,535	20.50	22.14	29.96	23.69	Dhule
8	जळगाव ...	2,313	875	3,188	27.44	18.01	32.93	21.76	Jalgaon
9	अहमदनगर ...	2,840	533	3,373	15.80	20.47	51.99	24.55	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	9,650	3,297	12,947	25.46	20.16	41.08	24.88	Nashik Division
10	पुणे ...	2,725	2,807	5,532	50.73	24.28	42.42	32.87	Pune
11	सातारा ...	2,135	316	2,451	12.89	20.45	18.74	20.22	Satara
12	सांगली ...	1,707	503	2,210	22.72	18.79	27.52	20.67	Sangli
13	सोलापूर ...	2,302	929	3,231	28.75	26.18	21.18	24.70	Solapur

14	कोल्हापूर ...	2,203	787	2,990	26.32	19.51	26.53	21.33	Kolhapur
	पुणे विभाग ...	11,072	5,342	16,414	32.54	22.07	32.88	25.40	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	26,249	22,488	48,737	46.14	18.11	36.56	25.98	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद ...	1,489	725	2,214	32.74	24.68	84.05	39.41	Aurangabad
16	जालना ...	1,134	231	1,365	16.93	29.86	44.21	32.21	Jalna
17	परभणी ...	1,640	477	2,117	22.53	24.65	46.20	28.85	Parbhani
18	बीड ...	1,495	327	1,822	17.94	26.38	42.16	28.95	Beed
19	नांदेड ...	1,825	506	2,331	21.71	28.38	54.31	33.24	Nanded
20	उस्मानाबाद ...	1,082	194	1,276	15.20	20.27	49.14	23.92	Osmanabad
21	लातूर ...	1,335	341	1,676	20.39	23.59	60.50	29.67	Latur
	औरंगाबाद विभाग	10,000	2,801	12,801	21.89	25.51	57.29	31.32	Aurangabad Division
22	बुलढाणा ...	1,498	388	1,886	20.57	21.79	39.19	25.00	Buldhana
23	अकोला ...	1,580	634	2,214	28.63	15.16	39.41	21.20	Akola
24	अमरावती ...	1,483	717	2,200	32.59	12.60	31.83	18.22	Amravati
25	यवतमाळ ...	1,720	358	2,078	17.18	16.62	36.23	19.58	Yavatmal
	अमरावती विभाग	6,281	2,097	8,378	25.01	16.45	36.15	20.82	Amravati Division
26	वर्धा ...	784	283	1,067	26.71	12.78	22.73	15.14	Wardha
27	नागपूर ...	1,256	2,032	3,278	61.78	12.16	38.25	26.97	Nagpur
28	भंडारा ...	1,832	275	2,107	13.09	14.70	14.48	14.67	Bhandara
29	चंद्रपूर ...	1,275	497	1,772	28.04	8.80	101.96	24.96	Chandrapur
30	गडचिरोली ...	718	69	787	8.76	15.51	357.10	23.55	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	5,865	3,156	9,021	35.01	12.67	43.31	21.76	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	12,146	5,253	17,399	30.20	14.59	40.36	21.31	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	48,395	30,542	78,937	38.69	18.64	38.89	25.73	Maharashtra State
	भारत†	6,28,692	2,17,611	8,46,303	25.71	20.01	36.47	23.85	India†

टीप.—(१) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

(२) † जम्मू व काश्मीरमधील प्रदेशातील लोकसंख्या धरून.

आधार.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र, मुंबई.

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Note.—(i) Details may not add up to the totals due to rounding.

(ii) †Includes population of areas in Jammu and Kashmir where census could not be taken.

Source.—(1) Director of Census Operations, Maharashtra, Mumbai.

(2) Registrar General and Census Commissioner, Government of India, New Delhi.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.3.

जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता/AREA AND DENSITY OF EACH DISTRICT ' 1991

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	क्षेत्रफळ (चौ. किलोमीटर) Area in sq. kilometres (3)	घनता (प्रत्येक चौ. किलोमीटरमागे लोकसंख्या)/Density (No. of persons per sq. kilometres) (4)	District (2)	
1	बृहन्मुंबई	...	603	16,461	Brihan Mumbai
2	ठाणे	...	9,558	549	Thane
3	रायगड	...	7,152	255	Raigad
4	रत्नागिरी	...	8,208	188	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	...	5,207	160	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	30,728	631	Konkan Division
6	नाशिक	...	15,530	248	Nashik
7	धुळे	...	13,150	193	Dhule
8	जळगाव	...	11,765	271	Jalgaon
9	अहमदनगर	...	17,048	198	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	57,493	225	Nashik Division
10	पुणे	...	15,643	354	Pune
11	सातारा	...	10,480	234	Satara
12	सांगली	...	8,572	258	Sangli
13	सोलापूर	...	14,895	217	Solapur
14	कोल्हापूर	...	7,685	389	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	57,275	287	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	1,45,496	335	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	...	10,107	219	Aurangabad
16	जालना	...	7,718	177	Jalna
17	परभणी	...	11,041	192	Parbhani
18	बीड	...	10,693	170	Beed
19	नांदेड	...	10,528	221	Nanded
20	उस्मानाबाद	...	7,569	169	Osmanabad
21	लातूर	...	7,157	234	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	64,813	198	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.3.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
22	बुलढाणा ...	9,661	195	Buldhana
23	अकोला ...	10,574	209	Akola
24	अमरावती ...	12,210	180	Amravati
25	यवतमाळ ...	13,582	153	Yavatmal
	अमरावती विभाग ...	46,027	182	Amravati Division
26	वर्धा ...	6,309	169	Wardha
27	नागपूर ...	9,892	332	Nagpur
28	भंडारा ...	9,321	226	Bhandara
29	चंद्रपूर ...	11,443	155	Chandrapur
30	गडचिरोली ...	14,412	55	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ...	51,377	176	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ...	97,404	179	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ...	3,07,713	257	Maharashtra State
	*भारत ...	32,87,263	274*	India*

टीप.—(१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) * जम्मू व काश्मीर वगळून.

आधार.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत.

Note.—(1) Figures are Provisional.

(2) *Excluding Jammu and Kashmir.

Source.—(1) Director of Census Operations, Maharashtra.

(2) Registrar General and Census Commissioner for India.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.4.

जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)

PERCENTAGE OF LITERACY IN EACH DISTRICT
1991

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)/Literacy percentage			District (2)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
1	बृहन्मुंबई	87.87	75.80	82.50	Brihan Mumbai
2	ठाणे	77.56	60.28	69.54	Thane
3	रायगड	75.94	52.20	63.95	Raigad
4	रत्नागिरी	76.64	51.61	62.70	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	86.23	66.87	75.81	Sindhudurg
	कोकण विभाग	83.29	66.66	75.50	Konkan Division
6	नाशिक	73.98	49.89	62.33	Nashik
7	धुळे	63.13	38.78	51.22	Dhule
8	जळगाव	77.46	50.34	64.30	Jalgaon
9	अहमदनगर	75.30	45.99	61.03	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	73.08	46.80	60.30	Nashik Division
10	पुणे	81.56	59.77	71.05	Pune
11	सातारा	80.61	53.35	66.67	Satara
12	सांगली	74.83	49.94	62.61	Sangli
13	सोलापूर	70.08	41.73	56.39	Solapur
14	कोल्हापूर	80.33	53.08	66.94	Kolhapur
	पुणे विभाग	78.04	52.76	65.67	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	78.94	56.64	68.25	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	72.93	39.64	56.98	Aurangabad
16	जालना	64.43	27.30	46.25	Jalna
17	परभणी	64.90	29.41	47.58	Parbhani
18	बीड	66.34	32.34	49.82	Beed
19	नांदेड	64.38	30.96	48.17	Nanded
20	उस्मानाबाद	68.39	39.16	54.27	Osmanabad
21	लातूर	70.47	39.74	55.57	Latur
	औरंगाबाद विभाग	67.46	33.99	51.23	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.4.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	
22	बुलढाणा	...	76.53	46.13	61.69	Buldhana
23	अखोला	...	77.63	53.28	65.83	Axola
24	अमरावती	...	78.40	61.13	70.06	Amravati
25	यवतमाळ	...	70.45	44.81	57.96	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	75.82	51.67	64.09	Amravati Division
26	वर्धा	...	78.33	61.02	69.95	Wardha
27	नागपूर	...	81.79	64.74	73.64	Nagpur
28	भंडारा	...	78.82	50.44	64.69	Bhandara
29	चंद्रपूर	...	71.30	46.81	59.41	Chandrapur
30	गडचिरोली	...	56.56	28.87	42.89	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	76.52	54.27	65.70	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	76.19	53.03	64.93	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य-१९९१ ...		76.56	52.32	64.87	Maharashtra State-1991
	महाराष्ट्र राज्य-१९८१ ...		69.65	41.01	55.83	Maharashtra State-1981
	भारत† १९९१ ...		64.13	39.29	52.21	India† 1991

टीप.—(१) † जम्मू व काश्मीर वगळून.

Note.—(1) † Excluding Jammu and Kashmir.

■ साधार.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—(1) Director of Census Operations, Maharashtra.

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत.

(2) Registrar General and Census Commissioner for India.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.5.

१९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार

DECADAL VARIATION IN POPULATION SINCE 1901

दशक Decade						दशवर्षीय लोकसंख्येतील चढउतार (टक्केवारी) Percentage decadal variation in population (2)
(1)						(2)
1901-11	...	...	...	...	...	+10.74
1911-21	...	...	...	...	...	-2.91
1921-31	...	...	...	...	...	+14.91
1931-41	...	...	...	...	...	+11.99
1941-51	...	...	...	...	...	+19.27
1951-61	...	...	...	...	...	+23.610
1961-71	...	...	...	...	...	+27.4.5
1971-81	...	...	...	...	...	+24.5.4
1981-91	...	...	...	...	...	+25.7.3

आधार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र, मुंबई.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra, Mumbai.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.6.

शहरांच्या लोकसंख्या गटानुसार नागरी लोकसंख्या
URBAN POPULATION BY SIZE—CLASS OF TOWNS
1991

अनुक्रमांक Serial No.	लोकसंख्येचा गट Population range	एकूण नगरे व शहर संकुले Number of towns and UAs.	लोकसंख्या Population	एकूण शहरी लोकसंख्येशी शेकड्या प्रमाण Percentage to total urban population	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
1	Below 5,000 हून कमी.	...	11	43,096	0.1
2	5,000—9,999 ...	...	46	3,65,101	1.2
3	10,000—19,999 ...	...	102	15,29,924	5.0
4	20,000—49,999 ...	...	114	35,40,926	11.6
5	50,000—99,999 ...	...	30	21,17,960	6.9
6	1,00,000 आणि याहून अधिक and above.	...	33	2,29,44,579	75.2
एकूण/Total ...		336	3,05,41,586	100.0	

UA=Urban Agglomeration

आधार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.7

वस्ती असलेल्या खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण/CLASSIFICATION OF INHABITED VILLAGES

ACCORDING TO POPULATION 1991

(लोकसंख्या/Population)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	२०० पेक्षा कमी/Below		200 to 499		500 to 999		District (2)	
		गावांची संख्या Number of Villages (3)	लोकसंख्या Population (00) (4)	गावांची संख्या Number of Villages (5)	लोकसंख्या Population (00) (6)	गावांची संख्या Number of Villages (7)	लोकसंख्या Population (00) (8)		
1	बृहन्मुंबई	...	...	...	...	...	...	Brihan Mumbai	
2	ठाणे	...	95	114	354	1,270	622	4,577	Thane
3	रायगड	...	163	203	586	2,110	668	4,718	Raigad
4	रत्नागिरी	...	71	86	375	1,371	556	4,021	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	...	29	33	151	556	279	2,106	Sindhudurg
	कोकण विभाग		358	436	1,466	5,307	2,125	15,420	Konkan Division
6	नाशिक	...	49	69	276	1,009	592	4,312	Nashik
7	धुळे	...	92	108	281	991	503	3,664	Dhule
8	जळगाव	...	59	70	237	872	427	3,132	Jalgaon
9	अहमदनगर	...	13	16	135	510	436	3,242	Ahmednagar
	नाशिक विभाग		213	263	929	3,382	1,958	14,350	Nashik Division
10	पुणे	...	107	125	328	1,132	509	3,775	Pune
11	सातारा	...	94	108	298	1,062	439	3,174	Satara
12	सांगली	...	11	14	45	178	167	1,262	Sangli
13	सोलापूर	...	11	10	75	283	253	1,910	Solapur
14	कोल्हापूर	...	26	34	157	577	310	2,260	Kolhapur
	पुणे विभाग		249	291	903	3,232	1,678	12,381	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र		820	990	3,298	11,921	5,761	42,151	Rest of Maharashtra

15	आरंगाबाद	...	107	107	259	925	415	3,009	Aurangabad
16	जालना	...	40	53	134	512	338	2,497	Jalna
17	परभणी	...	73	85	289	1,054	510	3,729	Parbhani
18	बीड	...	29	35	254	946	442	3,202	Beed
19	नांदेड	...	53	62	283	1,045	505	3,734	Nanded
20	उस्मानाबाद	...	13	18	96	365	209	1,559	Osmanabad
21	लातूर	...	13	18	127	472	267	1,969	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	328	378	1,442	5,319	2,686	19,699	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	...	141	114	243	862	376	2,795	Buldhana
23	अकोला	...	194	175	381	1,350	485	3,524	Akola
24	अमरावती	...	331	276	469	1,603	462	3,303	Amravati
25	यवतमाळ	...	202	194	454	1,624	607	4,339	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	868	759	1,547	5,439	1,930	13,961	Amravati Division
26	वर्धा	...	187	149	261	920	284	1,979	Wardha
27	नागपूर	...	302	272	515	1,768	487	3,375	Nagpur
28	भंडारा	...	145	153	285	1,010	550	4,012	Bhandara
29	चंद्रपूर	...	213	220	417	1,447	452	3,252	Chandrapur
30	गडचिरोली	...	598	597	477	1,573	258	1,848	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	1,445	1,391	1,955	6,718	2,031	14,466	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	2,313	2,150	3,502	12,157	3,961	28,127	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	3,461	3,518	8,242	29,397	12,408	90,277	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.7—contd.

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	1000 to 1999		2000 to 4999		5000 to 9999		District (2)
		गावांची संख्या Number of Villages (9)	लोकसंख्या Population (00) (10)	गावांची संख्या Number of Villages (11)	लोकसंख्या Population (00) (12)	गावांची संख्या Number of Villages (13)	लोकसंख्या Population (00) (14)	
1	बृहन्मुंबई	...	...	...	...	...	...	Brihan Mumbai
2	ठाणे	...	430	148	4,290	23	1,433	Thane
3	रायगड	...	329	94	2,765	10	665	Raigad
4	रत्नागिरी	...	423	84	2,244	5	325	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	...	213	60	1,676	2	118	Sindhudurg
	कोकण विभाग	1,395	19,147	386	10,975	40	2,541	Konkan Division
6	नाशिक	...	594	264	7,692	29	2,023	Nashik
7	धुळे	...	464	207	5,917	34	2,251	Dhule
8	जळगाव	...	450	237	7,082	58	3,731	Jalgaon
9	अहमदनगर	...	537	360	10,747	55	3,750	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	2,045	28,787	1,068	31,438	176	11,755	Nashik Division
10	पुणे	...	510	326	9,571	46	3,141	Pune
11	सातारा	...	406	258	7,428	45	2,953	Satara
12	सांगली	...	226	197	5,934	57	3,798	Sangli
13	सोलापूर	...	412	315	9,200	54	3,480	Solapur
14	कोल्हापूर	...	364	254	7,571	60	3,933	Kolhapur
	पुणे विभाग	1,918	27,147	1,350	39,704	262	17,305	Pune Division

16	जालना	...	341	4,712	89	2,515	12	818	Jalna
17	परभणी	...	438	6,146	138	3,939	21	1,452	Parbhani
18	बीड	...	381	5,367	143	3,884	18	1,196	Beed
19	नांदेड	...	472	6,551	177	4,998	21	1,259	Nanded
20	उस्मानाबाद	...	252	3,511	119	3,443	24	1,547	Osmanabad
21	लातूर	...	333	4,760	150	4,234	18	1,156	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	2,564	35,836	962	27,267	138	9,017	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	...	356	4,901	157	4,413	23	1,554	Buldhana
23	अकोला	...	359	4,841	134	4,032	13	818	Akola
24	अमरावती	...	282	3,860	102	2,873	26	1,858	Amravati
25	यवतमाळ	...	434	5,963	118	3,331	15	889	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	1,431	19,565	511	14,649	77	5,119	Amravati Division
26	वर्धा	...	166	2,183	55	1,599	12	771	Wardha
27	नागपूर	...	229	3,084	79	2,414	20	1,304	Nagpur
28	भंडारा	...	467	6,539	182	4,835	22	1,389	Bhandara
29	चंद्रपूर	...	288	3,940	87	2,492	11	780	Chandrapur
30	गडचिरोली	...	129	1,689	35	1,009	4	214	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	1,269	17,435	438	12,349	69	4,509	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	2,700	37,000	949	26,998	146	9,577	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	10,632	1,47,917	4,715	1,36,382	762	50,195	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.7—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	10,000 आणि त्यापेक्षा अधिक/and above		एकूण/Total		ओसाड गावांची संख्या Number of un-inhabited Villages (19)	District (2)	
		गावांची संख्या Number of Villages (15)	लोकसंख्या Population (00) (16)	गावांची संख्या Number of Villages (17)	लोकसंख्या Population (00) (18)			
1	बृहन्मुंबई	...	...	...	...	...	Brihan Mumbai	
2	ठाणे	...	7	982	1,679	18,559	18	Thane
3	रायगड	...	1	125	1,851	14,962	57	Raigad
4	रत्नागिरी	...	1	110	1,515	14,060	4	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	...	2	229	736	7,690	...	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	11	1,446	5,781	55,271	79	Konkan Division
6	नाशिक	...	10	1,300	1,814	24,823	4	Nashik
7	धुळे	...	5	695	1,586	20,159	17	Dhule
8	जळगाव	...	12	2,009	1,480	23,130	30	Jalgaon
9	अहमदनगर	...	18	2,528	1,554	28,395	2	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	45	6,532	6,434	96,507	53	Nashik Division
10	पुणे	...	18	2,458	1,844	27,255	18	Pune
11	सातारा	...	7	860	1,547	21,355	26	Satara
12	सांगली	...	20	2,627	723	17,070	4	Sangli
13	सोलापूर	...	14	2,253	1,134	23,016	8	Solapur
14	कोल्हापूर	...	17	2,462	1,188	22,025	15	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	76	10,660	6,436	1,10,721	71	Pune Division

15	औरंगाबाद	...	2	213	1,300	14,886	44	Aurangabad
16	जालना	...	2	230	956	11,337	11	Jalna
17	परभणी	...	...	...	1,469	16,404	45	Parbhani
18	बीड	...	2	322	1,269	14,951	11	Beed
19	नांदेड	...	4	593	1,515	18,242	65	Nanded
20	उस्मानाबाद	...	3	381	716	10,825	6	Osmanabad
21	लातूर	...	6	738	914	13,348	22	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	19	2,477	8,139	99,993	204	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	...	3	340	1,299	14,980	128	Buldhana
23	अकोला	...	8	1,058	1,574	15,799	202	Akola
24	अमरावती	...	9	1,056	1,681	14,829	315	Amravati
25	यवतमाळ	...	6	862	1,836	17,202	272	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	26	3,316	6,390	62,810	917	Amravati Division
26	वर्धा	...	2	237	967	7,838	412	Wardha
27	नागपूर	...	3	346	1,635	12,562	243	Nagpur
28	भंडारा	...	3	380	1,654	18,317	149	Bhandara
29	चंद्रपूर	...	5	621	1,473	12,752	319	Chandrapur
30	गडचिरोली	...	2	254	1,503	7,185	168	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	15	1,838	7,232	58,654	1,291	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	41	5,154	13,622	1,21,464	2,208	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	192	26,269	40,412	4,83,956	2,615	Maharashtra State

आधार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operation, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.8.

एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकुले
CITIES/URBAN AGGLOMERATIONS (UAs) WITH POPULATION OF 1,00,000
OR ABOVE
1991

अनुक्रमांक Serial No. (1)	शहर/शहर संकुलाचे नाव (2)	लोकसंख्या (हजारत) Population (in thousand) (3)	Name of City/UA (2)
१	बृहन्मुंबई शहर संकुल	12,596	1. Brihan Mumbai Urban Agglomeration.
	(अ) बृहन्मुंबई (म.न.पा.)	9,926	(a) Brihan Mumbai (M. Corpn.)
	ठाणे जिल्ह्यात अंतर्भूत असलेले	2,670	Constituent in Thane District
	(अ) कल्याण (म.न.पा.)	1,014	(a) Kalyan (M. Corpn.)
	(आ) ठाणे (म.न.पा.)	803	(b) Thane (M. Corpn.)
	(इ) उल्हासनगर (न.प.)	369	(c) Ulhasnagar (M.)
	(ई) नवी मुंबई (ठाणे) (गणना शहर)	308	(d) New Mumbai (Thane) (C.T.)
	(उ) मीरा-भायंदर (न.प.)	176	(e) Mira Bhayandar (M.)
२	पुणे शहर संकुल	2,494	2. Pune Urban Agglomeration
	(अ) पुणे (म.न.पा.)	1,567	(a) Pune (M. Corpn.)
	(आ) पी.सी.एम.सी. (म.न.पा.)	517	(b) P.C.M.C. (M. Corpn.)
	(इ) पुणे (कटक मंडळ)	82	(c) Pune (Contonment)
	(ई) खडकी (कटक मंडळ)	78	(d) Kirkee (Contonment)
	(उ) देहू रोड (कटक मंडळ)	41	(e) Dehu Road (Contonment)
	(ऊ) हडपसर (गणना शहर)	39	(f) Hadapsar (C.T.)
	(ए) वडगाव शेरी (गणना शहर),	32	(g) Vadgaon Sheri (C.T.)
	(ऐ) धनकवडी (गणना शहर)	28	(h) Dhankawadi (C.T.)
	(ओ) खडकवासला (गणना शहर)	18	(i) Khadkvasla (C.T.)
	(औ) वारजे (गणना शहर)	18	(j) Warje (C.T.)
	(क) खराडी (गणना शहर)	12	(k) Kharadi (C.T.)
	(ख) कळस (गणना शहर)	11	(l) Kalas (C.T.)
	(ग) किवाले (गणना शहर)	10	(m) Kivale (C.T.)
	(घ) लोहगाव (गणना शहर)	10	(n) Lohgaon (C.T.)
	(च) वडगाव बु. (गणना शहर)	10	(o) Vadgaon B.K. (C.T.)
	(छ) शिवाने (गणना शहर)	9	(p) Shivane (C.T.)
	(ज) कोपखेल (गणना शहर)	7	(q) Kopkhel (C.T.)
	(झ) देहू (गणना शहर)	5	(r) Dehu (C.T.)
३	नागपूर शहर संकुल	1,664	3. Nagpur Urban Agglomeration
	(अ) नागपूर (म.न.पा.)	1,625	(a) Nagpur (M. Corpn.)
	(आ) वाडी (गणना शहर)	22	(b) Wadi (C.T.)
	(इ) डिगडोह (गणना शहर)	17	(c) Digidoh (C.T.)

तथता क्रमांक/TABLE No. 2.8.—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
४	नाशिक शहर संकुल (अ) नाशिक (म.न.पा.) (आ) देवळाली कटक मंडळ (इ) भगूर (न.प.) (ई) एकलहरे (गणना शहर)	725 657 44 12 12	4. Nashik Urban Agglomeration (a) Nashik (M. Corpn.) (b) Deolali (Contonment) (c) Bhagur (M) (d) Eklahare (C.T.)
५	सोलापूर शहर संकुल (अ) सोलापूर (म.न.पा.) (आ) माजरेवाडी (अतिवृद्धी) (इ) सोलापूर (ग्रामीण) (अतिवृद्धी) (ई) नेहरूनगर (अतिवृद्धी)	621 604 10 5 2	5. Solapur Urban Agglomeration (a) Solapur (M. Corpn.) (b) Majrewadi (O.G.) (c) Solapur (Rural) (O.G.) (d) Nehrunagar (O.G.)
६	औरंगाबाद शहर संकुल (अ) औरंगाबाद (म.न.पा.) (आ) औरंगाबाद कटक मंडळ	593 573 20	6. Aurangabad Urban Agglomeration (a) Aurangabad (M. Corpn.) (b) Aurangabad (Contonment)
७	अमरावती (म.न.पा.)	422	7. Amravati (M. Corpn.)
८	कोल्हापूर शहर संकुल (अ) कोल्हापूर (म.न.पा.) (आ) गांधीनगर (गणना शहर)	418 406 12	8. Kolhapur Urban Agglomeration (a) Kolhapur (M. Corpn.) (b) Gandhinagar (C.T.)
९	भिवंडी शहर संकुल (अ) भिवंडी (न.प.) (आ) खोनी (गणना शहर)	392 379 13	9. Bhiwandi Urban Agglomeration (a) Bhiwandi (M.) (b) Khoni (C.T.)
१०	सांगली शहर संकुल (अ) सांगली (न.प.) (आ) कुपवाड (अतिवृद्धी) (इ) मिरज (न.प.) (ई) वानलेसवाडी (अतिवृद्धी) (उ) माधवनगर (गणना शहर)	364 193 33 122 4 12	10. Sangli Urban Agglomeration (a) Sangli (M.) (b) Kupwad (O.G.) (c) Miraj (M.) (d) Vanleswadi (O.G.) (b) Madhavnagar (C.T.)
११	मालेगाव (न.प.)	343	11. Malegaon (M.)
१२	अकोला (न.प.)	328	12. Akola (M.)
१३	नांदेड शहर संकुल (अ) नांदेड (न.प.) (आ) वाघल (न.प.)	309 275 34	13. Nanded Urban Agglomeration (a) Nanded (M.) (b) Waghala (M.)
१४	धुळे (न.प.)	278	14. Dhule (M.)
१५	जळगाव (न.प.)	242	15. Jalgaon (M.)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.8.—concl'd.

(1)	(2)	(3)	(2)
१६	इचलकरंजी शहर संकुल (अ) इचलकरंजी (न.प.) (आ) कबनूर (गणना शहर)	236 215 21	16. Ichalkaranji Urban Agglomeration (a) Ichalkaranji (M.) (b) Kabnur (C.T.)
१७	चंद्रपूर (न.प.)	226	17. Chandrapur (M.)
१८	अहमदनगर शहर संकुल (अ) अहमदनगर (न.प.) (आ) अहमदनगर कटक मंडळ	222 181 41	18. Ahmednagar Urban Agglomeration (a) Ahmednagar (M.) (b) Ahmednagar (Cont.)
१९	लातूर (न.प.)	197	19. Latur (M.)
२०	परभणी (न.प.)	190	20. Parbhani (M.)
२१	जालना (न.प.)	175	21. Jalna (M.)
२२	भुसावळ शहर संकुल (अ) भुसावळ (न.प.) (आ) कन्दारी (गणना शहर)	160 145 15	22. Bhusawal Urban Agglomeration (a) Bhusawal (M.) (b) Kandri (C.T.)
२३	कामटी शहर संकुल (अ) कामटी (न.प.) (आ) कन्हान पिपरी (गणना शहर) (इ) टेकाड (गणना शहर) (ई) कामटी कटक मंडळ	127 79 19 18 12	23. Kamptee Urban Agglomeration (a) Kamptee (M.) (b) Kanhan Pipri (C.T.) (c) Tekad (C.T.) (d) Kamptee (Contt.)
२४	यवतमाळ शहर संकुल (अ) यवतमाळ (न.प.) (आ) उमरखेड (गणना शहर)	122 109 13	24. Yavatmal Urban Agglomeration (a) Yavatmal (M.) (b) Umardhed (C.T.)
२५	बीड (न.प.)	112	25. Beed (M.)
२६	गोंदिया (न.प.)	109	26. Gondiya (M.)
२७	वर्धा (न.प.)	103	27. Wardha (M.)
		एकूण ... 23,768 ... Total	

म.न.पा. = महानगरपालिका/M. Corp.=Municipal Corporation O.G.—अतिवृद्धी/Out Growth.

न.प. = नगरपरिषद/M.=Municipality. C.T.—गणना शहर/Census Town, S.T. शहर/Special Town

टीप.—आकडे सक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच
असे नाही

आधार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Note.—Details may not add to the totals due
to rounding.

Source.—Director of Census Operations
Maharashtra.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.9.

काम करणाऱ्यांचे व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण

CLASSIFICATION OF WORKERS AND NON-WORKERS
1991

(हजारांत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Sr. No. (1)	बाब (2)	महाराष्ट्र Maharashtra (3)	Item (2)
1	शेतकरी ...	10,172	Cultivators.
2	शेतमजूर ...	8,313	Agricultural labourers.
3	पशुसंवर्धन, जंगलकाम, मच्छीमारी, शिकार, मळे, फळबाग आणि संलग्न कामे.	472	Livestock, forestry, fishing, hunting and plantations orchards and allied activities.
4	खाणकाम आणि दगड खाणकाम	115	Mining and quarrying.
5	वस्तुनिर्माण, प्रक्रिया, संधारण व दुरुस्ती—		Manufacturing, processing servicing and repairs—
	(अ) घरगुती उद्योग	498	(a) Household industry.
	(ब) घरगुती उद्योगधंद्याव्यतिरिक्त इतर उद्योग	3,598	(b) Other than household industry.
6	बांधकाम	802	Construction.
7	व्यापार आणि वाणिज्य	2,657	Trade and commerce
8	वाहतूक, साठवण आणि दळणवळण	1,160	Transport, storage and communications.
9	इतर सेवा	3,219	Other Services.
	एकूण—मुख्यतः काम करणारे	31,006	Total—main workers.
	सीमांतिक कामगार	2,904	Marginal workers.
	एकूण—काम न करणारे	45,011	Total—non-workers.
	एकूण—काम करणारे आणि न करणारे	78,921	Total—workers and non-workers.

आधार.—महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत सरकार, नवी दिल्ली व संचालक, जनगणना कार्यालय, महाराष्ट्र, मुंबई.

Source.—Registrar General and Census Commissioner, Government of India, New Delhi and Director of Census Operations, Maharashtra, Mumbai.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.10.

काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे कार्य प्रकारानुसार वर्गीकरण

CLASSIFICATION OF PERSONS NOT AT WORK BY TYPE OF ACTIVITY

गणना/Census

1991

(हजारात/in thousand)

कार्य प्रकार (1)	ग्रामीण/Rural			नागरी/Urban			एकूण/Total			Type of activity (1)
	पुरुष Males (2)	स्त्रिया Females (3)	एकूण Total (4)	पुरुष Males (5)	स्त्रिया Females (6)	एकूण Total (7)	पुरुष Males (8)	स्त्रिया Females (9)	एकूण Total (10)	
पूर्ण वेळ विद्यार्थी ...	5,568	3,666	9,234	4,268	3,398	7,666	9,836	7,064	16,900	Full time students.
घरकाम करणारे ...	94	2,985	3,079	100	6,149	6,249	194	9,134	9,328	Household duties.
अवलंबून असणारे व बालके	5,581	6,137	11,718	2,993	2,931	5,924	8,574	9,068	17,642	Dependents and infants.
सेवानिवृत्त, व्याजावर, भाड्यावर उपजीविका करणारे व स्वतंत्र उत्पन्न असणारे.	93	38	131	342	51	393	435	89	524	Retired, rentiers and persons of independent means.
भिकारी, भटके इत्यादी ...	11	6	17	15	6	21	26	12	38	Beggars, vagrants etc.
शिक्षा भोगणारे, मानसिक आजाराच्या व धर्मार्थ संस्था- मध्ये राहणाऱ्या व्यक्ती.	8	3	11	20	7	27	28	10	38	Inmates of panal, mental and chari- table institutions.
इतर ...	126	30	156	305	79	384	431	109	540	Others.
इतर ...	11,481	12,865	24,346	8,043	12,621	20,664	19,524	25,486	45,010	... Total

---

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.11.

---

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.11.

अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या/POPULATION OF S.C. AND S.T.

1991

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	अनुसूचित जाती व बौद्ध Scheduled Castes and Buddhist	अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes	एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Percentage to total population		साक्षर लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी प्रमाण Literate population percentage to total Population		District	
				अनु. जाती/ S.C.	अनु. जमाती/ S.T.	अनु. जाती/ S.C.	अनु. जमाती/ S.T.		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	...	6,46,914	1,03,775	6.52	1.05	71.58	68.24	Brihan Mumbai
2	ठाणे	...	2,71,797	9,51,205	5.18	18.12	65.05	25.84	Thane
3	रायगड	...	50,999	2,33,953	2.79	12.82	64.81	25.74	Raigad
4	रत्नागिरी	...	27,385	14,847	1.77	0.96	63.46	33.01	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	...	42,435	3,893	5.10	0.47	69.67	64.62	Sindhudurg
	कोकण विभाग	..	10,39,530	13,07,673	5.37	6.75	69.28	29.59	Konkan Division
6	नाशिक	...	3,26,755	9,31,069	8.48	24.18	60.59	29.83	Nashik
7	धुळे	...	1,34,359	10,36,491	5.30	40.88	55.74	23.71	Dhule
8	जळगाव	...	2,95,047	3,13,551	9.26	9.84	52.35	34.70	Jalgaon
9	अहमदनगर	...	4,18,479	2,40,141	12.41	7.12	51.86	30.59	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	11,74,640	25,21,252	9.07	19.47	54.86	27.96	Nashik Division

10	पुण	...	2,16,336	1,16,336	9.41	3.91	59.47	41.97	Pune
11	सातारा	...	2,33,014	18,342	9.51	0.75	57.77	52.38	Satara
12	सांगली	...	2,77,458	10,784	12.56	0.49	54.09	54.05	Sangli
13	सोलापूर	....	4,97,913	48,352	15.41	1.50	46.52	47.69	Solapur
14	कोल्हापूर	...	3,81,029	14,789	12.75	0.49	54.34	61.06	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	20,20,477	3,08,603	12.31	1.88	54.39	44.85	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	42,34,647	41,37,528	8.69	8.49	58.21	29.77	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	...	3,05,246	83,502	13.79	3.77	50.27	32.86	Aurangabad
16	जालना	...	1,76,452	28,300	12.93	2.07	35.94	32.08	Jalna
17	परभणी	...	2,33,323	1,11,470	11.02	5.27	37.77	33.78	Parbhani
18	बीड	...	2,44,281	20,515	13.41	1.13	41.69	38.38	Beed
19	नांदेड	...	4,22,942	2,75,972	18.15	11.84	40.53	36.09	Nanded
20	उस्मानाबाद	...	2,08,609	22,463	16.34	1.76	43.46	39.45	Osmanabad
21	लातूर	...	3,19,568	37,527	19.06	2.24	43.88	43.09	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	19,10,421	5,79,749	14.92	4.53	42.38	35.65	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	...	2,16,687	95,389	11.49	5.06	50.11	42.60	Buldhana
23	अकोला	...	2,64,554	1,55,695	11.95	7.03	55.49	51.03	Akola
24	अमरावती	...	3,84,499	3,16,448	17.48	14.38	61.58	44.57	Amravati
25	यवतमाळ	...	2,26,820	4,45,840	10.92	21.46	57.62	41.45	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	10,92,560	10,13,372	13.04	12.10	57.07	43.99	Amravati Division
26	वर्धा	...	1,49,975	1,66,391	14.05	15.59	68.58	55.43	Wardha
27	नागपूर	...	6,19,226	4,57,715	18.84	13.92	71.05	62.31	Nagpur
28	भंडारा	...	3,55,484	3,09,822	16.87	14.70	69.34	51.73	Bhandara
29	चंद्रपूर	...	2,99,533	3,49,169	16.90	19.70	62.85	47.30	Chandrapur
30	गडचिरोली	...	95,996	3,04,535	12.20	38.70	53.40	30.40	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	15,20,214	15,87,632	16.85	17.60	67.70	50.20	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	26,12,774	26,01,004	15.02	14.95	63.33	47.82	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	87,57,842	73,18,281	11.10	9.27	56.46	36.79	Maharashtra State
	भारत*	...	13,82,23,277	6,77,58,380	16.48	8.08	...	...	India*

* जम्मू व काश्मीर वगळून/Excluding Jammu and Kashmir (India total population 83,85,83,988.)

आधार.—भारतीय जनगणना, १९९१ प्राथमिक जनगणना सारांश (अंतिम). Source.—Census of India 1991 Primary Census Abstract (Final).

35

17-B, Sri Anandamurti Marg,
New Delhi-110016 D-116a1
DOC, No. 11-10-3802
Date

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.12.

महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची प्रकारानुसार क्षसंख्या

DISABLED POPULATION IN MAHARASHTRA STATE BY TYPE OF DISABILITY
1981

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पूर्णतः अध Totally Blind	पूर्णतः पागळे Totally Crippled	पूर्णतः मूक Totally Dump	एकूण Total (3+4+5)	एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Percentage to total population	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	बृह-मुंबई ...	1,513	1,299	903	3,715	0.04	Brihan Mumbai
2	ठाणे ...	831	951	679	2,461	0.07	Thane
3	रायगड ...	647	642	607	1,896	0.13	Raigad
4	रत्नागिरी ...	809	841	842	2,492	0.12	Ratnagiri
	कोकण विभाग	3,800	3,733	3,031	10,564	0.07	Konkan Division
5	नाशिक ...	1,973	1,332	912	4,217	0.14	Nashik
6	धुळे ...	1,342	851	578	2,771	0.14	Dhule
7	जळगाव ...	1,605	1,066	793	3,464	0.13	Jalgaon
8	अहमदनगर ...	1,589	1,086	867	3,542	0.13	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	6,509	4,335	3,150	13,994	0.14	Nashik Division
9	पुणे ...	1,894	1,505	1,155	4,554	0.11	Pune
10	सातारा ...	967	851	901	2,719	0.13	Satara
11	सांगली ...	700	1,093	796	2,589	0.14	Sangli
12	सोलापूर ...	1,790	1,080	1,107	3,977	0.15	Solapur
13	कोल्हापूर ...	722	1,122	860	2,704	0.11	Kolhapur
	पुणे विभाग	6,073	5,651	4,819	16,543	0.15	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	16,382	13,719	11,000	41,101	0.11	Rest of Maharashtra
14	औरंगाबाद ...	2,120	1,323	800	4,243	0.17	Aurangabad
15	परभणी ...	1,925	899	667	3,491	0.19	Parbhani
16	बीड ...	1,625	815	493	2,933	0.20	Beed
17	नांदेड ...	1,643	887	615	3,145	0.18	Nanded
18	उस्मानाबाद ...	2,234	1,385	771	4,390	0.20	Osmanabad
	औरंगाबाद विभाग	9,547	5,309	3,346	18,202	0.19	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.12.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
19	बुलढाणा ...	1,279	707	604	2,5७0	0.17	Buldhana
20	अकोला ...	1,548	839	629	3,016	0.17	Akola
21	अमरावती ...	1,125	825	536	2,486	0.13	Amravati
22	यवतमाळ ...	1,640	863	699	3,202	0.18	Yavatmal
	अमरावती विभाग	5,592	3,234	2,468	11,294	0.16	Amravati Division
23	वर्धा ...	671	392	314	1,377	0.15	Wardha
24	नागपूर ...	1,117	1,015	583	2,715	0.10	Nagpur
25	भंडारा ...	1,406	1,261	644	3,311	0.18	Bhandara
26	चंद्रपूर ...	2,249	1,435	708	4,392	0.21	Chandrapur
	नागपूर विभाग	5,443	4,103	2,249	11,795	0.16	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	11,035	7,337	4,717	23,089	0.16	Vidarbha Division.
	महाराष्ट्र राज्य	36,964	26,365	19,063	82,392	0.13	Maharashtra State

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.13.

वयोगटानुसार लोकसंख्या/POPULATION ACCORDING TO AGE GROUPS

गणना/CENSUS

1991

(हजारत/in thousand)

एकूण लोकसंख्या/Total population					संचयी टक्केवारी Cumulative percentage	
एकूण/ग्रामीण/नागरी Total/Rural/Urban (1)	वय-गट Age-group (2)	पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)		
एकूण/Total	...	0-9	9,849	9,323	19,172	24.29
		10-14	4,644	4,282	8,926	35.60
		15-19	3,926	3,303	7,229	44.76
		20-24	3,686	3,493	7,179	53.86
		25-29	3,291	3,356	6,647	62.28
		30-34	2,959	2,784	5,743	69.56
		35-39	2,731	2,464	5,195	76.14
		40-44	2,220	1,960	4,180	81.44
		45-49	1,866	1,708	3,574	85.97
		50-54	1,571	1,434	3,005	89.78
		55-59	1,172	1,074	2,246	92.62
		60-64	1,101	1,093	2,194	95.40
		65-69	670	669	1,339	97.10
		70-74	488	507	995	98.36
		75-79	205	213	418	98.89
		80+	267	299	566	99.60
वय माहित नसलेले/Age not known			171	142	313	100.00
* एकूण/Total	...		40,817	38,104	78,921	.....
ग्रामीण/Rural	...	0-9	6,339	6,042	12,381	25.59
		10-14	2,914	2,695	5,609	37.18
		15-19	2,304	1,932	4,236	45.94
		20-24	1,972	2,014	3,986	54.18
		25-29	1,777	1,952	3,729	61.89
		30-34	1,608	1,665	3,273	68.65
		35-39	1,521	1,473	2,994	74.84
		40-44	1,256	1,247	2,503	80.02
		45-49	1,117	1,126	2,243	84.65
		50-54	988	970	1,958	88.70
		55-59	771	728	1,499	91.80
		60-64	749	759	1,508	94.92
		65-69	462	469	931	96.84
		70-74	343	361	704	98.29
		75-79	138	147	285	98.88
		80+	186	206	392	99.69
वय माहित नसलेले/Age not known			83	66	149	100.00
* एकूण/Total	...		24,528	23,852	48,380	.....

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.13.— contd.

(हजारंत/in thousand)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	
नागरी/Urban	...	0—9	3,510	3,281	6,791	22.24
		10—14	1,731	1,588	3,319	33.10
		15—19	1,622	1,371	2,993	42.90
		20—24	1,714	1,478	3,192	53.36
		25—29	1,514	1,404	2,918	62.91
		30—34	1,351	1,119	2,470	71.00
		35—39	1,210	990	2,200	78.20
		40—44	964	712	1,676	83.69
		45—49	749	582	1,331	88.05
		50—54	583	465	1,048	91.48
		55—59	401	346	747	93.93
		60—64	352	334	686	96.17
		65—69	208	200	408	97.51
		70—74	144	146	290	98.46
		75—79	67	66	133	98.89
		80+	81	94	175	99.46
वय माहित नसलेले/Age not known			88	76	164	100.00
*एकूण/Total	...	.....	16,289	14,252	30,541	.....

वयाची माहिती उपलब्ध नसलेल्या माहितीचा 'एकूण' मध्ये समावेश आहे.

Figures of 'Age' not stated are included in Total.

आधार.—सामान्य आर्थिक तक्ते भाग-३, क आणि ख (i).

Source.—General Economic Tables, Part-III, A and B (i).

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.14.

धर्मानुसार लोकसंख्या

POPULATION BY RELIGION
1991

अनुक्रमांक Serial No.	धर्म	लोकसंख्या Population	Religion
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बौद्ध	50,40,785	Buddhist
2	ख्रिश्चन	8,85,030	Christian
3	हिंदू	6,40,33,213	Hindu
4	जैन	9,65,840	Jain
5	मुस्लिम	76,28,755	Muslim
6	शीख	1,61,184	Sikh
7	इतर धर्म/संप्रदाय	99,768	Other religion and persuasio
8	धर्म न सांगितलेले	1,06,560	Religion not stated
9	इतर	16,052	Others
	एकूण	7,89,37,187	Total

आधार.—भारतीय जनगणना १९९१, मालिका १४, भाग चार (बी) (दोन)

Source.—Census of India, 1991, Series 14, Part IV (B) (ii)

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.15.

२०१६ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या

ANNUAL ESTIMATES OF POPULATION UP TO 2016

(आकडे हजारात/Figures in thousand)

वर्ष Year (1)	भारत/India		महाराष्ट्र/Maharashtra	
	१ मार्च 1st March (2)	१ जुलै 1st July (3)	१ मार्च 1st March (4)	१ जुलै 1st July (5)
1996	9,34,218	9,39,540	86,587	87,017
1997	9,49,878	9,55,220	87,883	88,271
1998	9,65,607	9,70,933	89,052	89,407
1999	9,81,324	9,86,611	90,122	90,452
2000	9,96,944	10,02,142	91,116	91,429
2001	10,12,386	10,17,544	92,057	92,315
2002	10,27,607	10,33,004	92,833	93,144
2003	10,43,534	10,49,124	93,768	94,124
2004	10,60,024	10,65,758	94,842	95,237
2005	10,76,934	10,82,768	96,033	96,461
2006	10,94,126	10,99,995	97,322	97,702
2007	11,11,446	11,17,254	98,467	98,829
2008	11,28,571	11,34,322	99,559	99,906
2009	11,45,513	11,51,209	1,00,603	1,00,935
2010	11,62,283	11,68,012	1,01,603	1,01,922
2011	11,78,889	11,84,393	1,02,563	1,02,865
2012	11,95,035	12,00,668	1,03,470	1,03,796
2013	12,11,575	12,17,335	1,04,451	1,04,800
2014	12,28,506	12,34,392	1,05,502	1,05,874
2015	12,45,827	12,51,841	1,06,620	1,07,013
2016	12,63,543	12,69,655	1,07,802	1,08,198

टीप.—(१) लोकसंख्येचे अंदाज तयार करण्यासाठी भारताच्या महानिबंधकाच्या अध्यक्षतेखाली नियोजन आयोगाने नेमलेल्या तज्ज्ञ समितीच्या मार्गदर्शनाखाली १ मार्च १९९६-२०१६ या काळातील वर्षवार अंदाज तयार केले आहेत.

Note.—(1) The annual estimates as on 1st March 1996-2016 have been prepared under the guidance of the Expert Committee on Population Projection appointed by the Planning Commission under the Chairmanship of the Registrar-General, India.

आधार.—भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय.

Source.—Office of the Registrar-General, India.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.16.

स्थलांतराच्या कारणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष
MIGRANTS BY SEX AND REASON FOR MIGRATION

जनगणना/Population Census 1991

(आकडे हजारात/Figures in thousand)

स्थलांतराचे कारण (1)	पुरुष, स्त्रिया, एकूण (2)	महाराष्ट्र/Maharashtra			Male, Female, Total (2)	Reason for migration (1)
		ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)		
1. रोजगार	पुरुष	607	2,593	3,200	M	Employment
	स्त्रिया	112	171	282	F	
	एकूण	719	2,764	3,482	T	
2. शिक्षण	पुरुष	206	423	629	M	Education
	स्त्रिया	60	131	191	F	
	एकूण	266	554	820	T	
3. कुटुंब दुसरीकडे जाणे.	पुरुष	1,285	1,208	2,493	M	Family moved
	स्त्रिया	1,319	1,631	2,951	F	
	एकूण	2,604	2,839	5,444	T	
4. विवाह	पुरुष	99	34	132	M	Marriage
	स्त्रिया	7,452	2,120	9,573	F	
	एकूण	7,551	2,154	9,705	T	
5. इतर	पुरुष	2,865	1,379	4,244	M	Others
	स्त्रिया	2,121	946	3,067	F	
	एकूण	4,986	2,325	7,311	T	
एकूण	पुरुष	5,062	5,636	10,698	M	Total
	स्त्रिया	11,064	5,000	16,064	F	
	एकूण	16,126	10,636	26,762	T	

टीप.—आकडे संक्षिप्तात लिहित्यामूळे बेरजा जुळतीलच असे नाही.

Note.— Totals may not add up due to rounding

आधार.—भारताची जनगणना, मालिका १२, भाग पाच (ए व बी)

Source.— Census of India, Series 12, Part V (A and B).

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.17.

पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष
MIGRANTS BY SEX AND PLACE OF LAST RESIDENCE
1991

(हजारांत/in thousand)

पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण (1)	एकूण ग्रामीण नागरी (2)	एकूण स्थलांतरित Total Migrants			एकूण Rural Urban (2)	Last residence (1)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)		
I. गणना राज्यात						
						<i>I. Within State of Enumeration--</i>
गणना जिल्ह्यात इतरत्र	एकूण	3,981	9,163	13,143	Total	Elsewhere in
	ग्रामीण	3,352	8,220	11,571	Rural	district of
	नागरी	621	930	1,551	Urban	enumeration.
राज्यातील इतर जिल्ह्यात	एकूण	3,114	4,518	7,632	Total	In other Districts
	ग्रामीण	2,153	3,166	5,319	Rural	of State.
	नागरी	957	1,347	2,304	Urban	
गणनेच्या ठिकाणी	एकूण	31,368	22,375	53,743	Total	At the place of
	ग्रामीण	20,253	13,254	33,507	Rural	enumeration.
	नागरी	11,115	9,121	20,236	Urban	
एकूण (1)	एकूण	38,463	36,055	74,518	Total	Total (I)
	ग्रामीण	25,759	24,639	50,398	Rural	
	नागरी	12,692	11,398	24,090	Urban	
II. गणना राज्याच्या बाहेरील भारतातील राज्य						
						<i>II. State in India Beyond State of Enumeration</i>
आंध्र प्रदेश	एकूण	133	152	285	Total	Andhra Pradesh
	ग्रामीण	78	88	166	Rural	
	नागरी	55	64	119	Urban	
आसाम	एकूण	*	*	1	Total	Assam
	ग्रामीण	...	...	1	Rural	
	नागरी	...	...	...	Urban	
अरुणाचल प्रदेश	एकूण	5	4	9	Total	Arunachal
	ग्रामीण	2	2	4	Rural	Pradesh
	नागरी	3	2	4	Urban	

*५०० पेक्षा कमी/Less than 500

स्तंभ २ मधील 'एकूण' ह्यात पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण ग्रामीण आहे की नागरी ह्याचा उल्लेख नसलेल्यांचाही समावेश आहे/
"Total" in col. 2, includes unspecified, whether rural or urban, status of last residence.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.17.—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
बिहार	एकूण	72	33	105	Total	Bihar
	ग्रामीण	53	21	74	Rural	
	नागरी	19	11	30	Urban	
गुजरात	एकूण	301	319	621	Total	Gujarat
	ग्रामीण	181	182	363	Rural	
	नागरी	120	136	256	Urban	
गोवा	एकूण	24	35	59	Total	Goa
	ग्रामीण	11	16	27	Rural	
	नागरी	14	18	32	Urban	
हरियाणा	एकूण	13	11	24	Total	Haryana
	ग्रामीण	8	6	15	Rural	
	नागरी	5	4	9	Urban	
हिमाचल प्रदेश	एकूण	7	4	10	Total	Himachal Pradesh
	ग्रामीण	4	3	7	Rural	
	नागरी	2	1	3	Urban	
जम्मू व काश्मीर	एकूण	5	4	10	Total	Jammu and Kashmir.
	ग्रामीण	2	2	4	Rural	
	नागरी	3	3	6	Urban	
कर्नाटक	एकूण	380	487	867	Total	Karnataka
	ग्रामीण	243	323	566	Rural	
	नागरी	137	164	301	Urban	
केरळ	एकूण	117	81	198	Total	Kerala
	ग्रामीण	66	43	108	Rural	
	नागरी	51	38	90	Urban	
मध्य प्रदेश	एकूण	149	224	372	Total	Madhya Pradesh
	ग्रामीण	95	138	233	Rural	
	नागरी	54	86	139	Urban	
मणिपूर	एकूण	1	2	3	Total	Manipur
	ग्रामीण	1	1	2	Rural	
	नागरी	..	1	1	Urban	
मेघालय	एकूण	1	1	2	Total	Meghalaya
	ग्रामीण	1	1	1	Rural	
	नागरी	..	1	1	Urban	

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.17.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
मिझोराम	एकूण	3	5	7	Total	Mizoram
	ग्रामीण	2	3	5	Rural	
	नागरी	1	1	2	Urban	
नागालेड	एकूण	1	1	2	Total	Nagaland
	ग्रामीण	..	1	1	Rural	
	नागरी	..	..	..	Urban	
ओरिसा	एकूण	18	11	29	Total	Orissa
	ग्रामीण	13	8	21	Rural	
	नागरी	5	3	8	Urban	
पंजाब	एकूण	31	26	57	Total	Punjab
	ग्रामीण	15	11	26	Rural	
	नागरी	16	15	31	Urban	
राजस्थान	एकूण	131	89	220	Total	Rajasthan
	ग्रामीण	89	55	143	Rural	
	नागरी	42	34	76	Urban	
सिक्कीम	एकूण	1	1	2	Total	Sikkim
	ग्रामीण	..	*	1	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
तामिलनाडू	एकूण	103	77	180	Total	Tamil Nadu
	ग्रामीण	49	32	82	Rural	
	नागरी	53	44	98	Urban	
त्रिपुरा	एकूण	1	1	2	Total	Tripura
	ग्रामीण	1	1	1	Rural	
	नागरी	..	..	1	Urban	
उत्तर प्रदेश	एकूण	699	339	1,038	Total	Uttar Pradesh
	ग्रामीण	538	240	778	Rural	
	नागरी	159	99	258	Urban	
पश्चिम बंगाल	एकूण	39	31	70	Total	West Bengal
	ग्रामीण	11	6	17	Rural	
	नागरी	28	25	53	Urban	

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.17.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
केंद्रशासित प्रदेश	एकूण	20	20	40	Total	Union Territories
	ग्रामीण	3	3	6	Rural	
	नागरी	17	17	33	Urban	
एकूण (II)	एकूण	2,255	1,957	4,212	Total	Total (II)
	ग्रामीण	1,466	1,186	2,615	Rural	
	नागरी	783	768	1,551	Urban	
पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण भारतात इतरत्र	एकूण	40,717	38,012	78,730	Total	Last residence
	ग्रामीण	27,224	25,825	53,049	Rural	Eleswhere in
	नागरी	13,476	12,166	25,641	Urban	India (I +II).
III. आशियातील भारताबाहेरचे देश		168	146	314		Countries in Asia Beyond India
	IV. इतर देश		7	9	15	Other countries
एकूण		10,698	16,064	26,762		Total

आधार.—भारताची जनगणना १९९१ महाराष्ट्र, मालिका १२ भाग-पाच (क व ख) (स्थलांतराचे तक्ते)

Source.—Census of India 1991, Operanons Maharashtra Series 12 Part-V (K and Kh)
Migration Tables.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.18.

कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची बोलण्याच्या प्रमुख भाषेनुसार संख्या

HOUSEHOLDS AND HOUSEHOLD POPULATION BY LANGUAGES MAINLY SPOKEN
1981

(संख्या/Number)

भाषा (1)	कुटुंबे Households (2)	व्यक्ती Persons (3)	Languages (1)
आसामी	155	593	Assamese
बंगाली	20,288	88,040	Bengali
गुजराथ	3,11,754	16,84,323	Gujarati
हिंदी	8,11,176	41,47,199	Hindi
कन्नड	1,73,788	9,20,108	Kannada
काश्मिरी	267	1,097	Kashmiri
मल्याळम	54,720	2,20,871	Malayalam
मराठी	86,50,248	4,58,16,753	Marathi
उडिया	3,748	15,581	Oriya
पंजाबी	35,666	1,84,053	Punjabi
संस्कृत	48	281	Sanskrit
सिंधी	1,00,920	5,17,874	Sindhi
तामीळ	65,538	3,00,348	Tamil
तेलगू	1,81,252	9,36,928	Telgu
उर्दू	6,84,727	43,19,067	Urdu
इतर	5,96,660	36,31,055	Others
एकूण	1,16,90,955	6,27,84,171	Total

...धार.—भारताची जनगणना १९८१, १९८७ चा पेपर एक, महाराष्ट्र मालिका १२.

Source.—Census of India 1981, Paper I of 1987, Maharashtra series 12.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.1.

जमिनीचा वापर/LAND UTILISATION

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	1997-98 (3)	1998-99 (4)	Item (2)
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गाव पत्रकांनुसार).	30,758	30,758	Total geographical area by village papers.
2	जंगल व्याप्त क्षेत्र	5,366	5,366	Area under forests.
3	पडीक व लागवडीलायक नसलेली जमीन.	1,703	1,711	Barren and unculturable land.
4	बिगरशेती वापराखाली असलेली जमीन.	1,238	1,239	Land put to non-agricultural uses.
5	लागवडीलायक पण वापरात नसलेली जमीन.	885	888	Culturable waste.
6	कायम गुरचरण	1,347	1,341	Permanent pastures.
7	झाडे-झुडुपांखालील जमीन	223	222	Land under miscellaneous tree & bushes.
8	चालू पड	1,106	1,132	Current fallows.
9	इतर पड	1,131	1,139	Other fallows.
10	कसलेले क्षेत्र (निव्वळ)	17,761	17,731	Net area sown.
11	एकापेक्षा अधिक वेळा लागवड केलेले क्षेत्र.	3,979	4,423	Area sown more than once.
12	लागवडीखालील एकूण क्षेत्र	21,740	22,155	Gross cropped area.

आधार.—कृषी आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2

जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र

DISTRICTWISE BREAK-UP OF CULTURABLE AREA AND CULTIVATED AREA
1998-99

(हजार हेक्टरसंत/In thousand hectares)

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण भौगोलिक क्षेत्र Total geographical area	लागवडीलायक क्षेत्र Culturable area	कसलेले निव्वळ क्षेत्र Net area sown	लागवड केलेले एकूण क्षेत्र Gross area sown	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	38	...	...	...	Greater Mumbai
2	ठाणे	934	302	245	261	Thane
3	रायगड	687	309	189	218	Raigad
4	रत्नागिरी	816	550	245	256	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	504	349	140	159	Sindhudurg
	कोकण विभाग	2,979	1,510	819	894	Konkan Division
6	नाशिक	1,563	1,009	887	974	Nashik
7	धुळे	1,438	764	735	818	Dhule
8	जळगाव	1,164	873	851	1,309	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,702	1,349	1,146	1,451	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	5,867	3,995	3,619	4,552	Nashik Division
10	पुणे	1,562	1,075	977	1,172	Pune
11	सातारा	1,058	689	578	690	Satara
12	सांगली	861	713	592	680	Sangli
13	सोलापूर	1,488	280	1,038	1,124	Solapur
14	कोल्हापूर	776	508	425	712	Kolhapur
	पुणे विभाग	5,745	3,265	3,610	4,378	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	14,591	8,770	8,048	9,824	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	1,008	815	703	1,019	Aurangabad
16	जालना	773	712	603	740	Jalna
17	परभणी	1,097	975	826	1,318	Parbhani
18	बीड	1,069	941	778	931	Beed

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2.—concl'd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
19	नांदेड ..	1,033	१ 34	711	819	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	749	7 15	508	722	Osmanabad
21	लातूर ..	716	653	534	715	Latur
	औरंगाबाद विभाग ..	6,445	5,635	4,663	6,264	Aurangabad Division
22	बुलढाणा ..	967	744	693	843	Buldhana
23	अकोला ..	1,056	869	819	1,070	Akola
24	अमरावती ..	1,222	796	752	1,024	Amravati
25	यवतमाळ ..	1,352	946	850	980	Yavatmal
	अमरावती विभाग ..	4,597	3,355	3,114	3,917	Amravati Division
26	वर्धा ..	629	474	367	387	Wardha
27	नागपूर ..	986	633	548	592	Nagpur
28	भंडारा ..	928	423	359	423	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	1,092	539	460	558	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	1,492	248	179	193	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ..	5,127	2,317	1,913	2,153	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ..	9,724	5,672	5,027	6,070	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ..	30,760	20,077	17,738	22,158	Maharashtra State

टीप.—लागवडीलायक क्षेत्र—यात (१) लागवडीलायक पडीक, (२) झाडे झुडपांखालील जमीन, (३) चालू पड (४) इतर पड आणि (५) कसलेले निव्वळ क्षेत्र यांचा अंतर्भाव होतो.

Note.—Culturable area includes—(1) culturable waste, (2) land under Miscellaneous tree & bushes., (3) current fallows, (4) other fallows and (5) net area sown.

आधार.—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.3.

प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन/AREA AND OUTTURN OF PRINCIPAL CROPS **

(क्षेत्र हजार हेक्टरात व उत्पादन हजार मॅट्रिक टनात)

(Area in thousand hectares and outturn in thousand tonnes)

अनु- क्रमांक Serial No. (1)	पीक (2)	1996-97		1997-98		1998-99		Crops (2)
		क्षेत्र Area (3)	उत्पादन Outturn (4)	क्षेत्र Area (5)	उत्पादन Outturn (6)	क्षेत्र Area (7)	उत्पादन Outturn (8)	
1	तांदूळ	1,478	2,614	14,77	2,395	1483	2468	Rice
2	गहू	799	1,167	...	671	1016	1309	Wheat
3	ज्वारी	5,692	6,241	5500	3780	4775	4484	Jowar
4	बाजरी	1,947	1,831	1671	1119	1760	1831	Bajri
5	एकूण तृणधान्ये (इतर धान्ये धरून)	10,468	12,552	9,907	8469	9604	10514	Total cereals (including other cereals)
6	एकूण कडधान्ये	3,325	2,037	3,267	1191	3507	2257	Total pulses
7	ऊस@	516	41,805	460	38174	609	47131	Sugarcane @
8	कापूस*	3,085	3,144	3139	2,980	3199	2618	Cotton*
9	भुईमूग (एकूण)	576	756	533	629	543	667	Groundnut (Total)
10	तबाखू	10	11	9	14	9	77	Tobacco

टीप.—**अस्थायी/Provisional.

@ उसाचे उत्पादन कांडयामध्ये आहे व ते तोडणी झालेल्या क्षेत्रावर आधारित आहे.

* कापसाचे उत्पादन रुईमधील आहे व ते प्रत्येकी १७० किलोग्रॅमच्या हजार गासड्यांमध्ये आहे.

Note.—@ The production of sugarcane is in terms of cano and is worked out on the basis of harvested area.

* The production of cotton is in terms of lint and in '000 bales of 170 Kg. each.

आधार.—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे. Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन

(क्षेत्र हजार हेक्टरात व उत्पादन हजार मेट्रिक टनात)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	तांदूळ/Rice		गहू/Wheat	
		क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	बृहन्मुंबई	...	...	...	...
2	ठाणे	150	352	...	...
3	रायगड	132	344	...	...
4	रत्नागिरी	80	184	...	...
5	सिंधुदुर्ग	80	205	...	...
	कोकण विभाग	442	1,075	...	...
6	नाशिक	45	60	74	95
7	धुळे	25	21	18	24
8	जळगाव	2	2	34	45
9	अहमदनगर	6	7	80	87
	नाशिक विभाग	78	90	206	251
10	पुणे	59	66	57	71
11	सातारा	41	64	32	47
12	सांगली	16	32	21	27
13	सोलापूर	2	3	47	38
14	कोल्हापूर	106	247	6	10
	पुणे विभाग	224	412	163	193
	उर्वरित महाराष्ट्र	744	1,577	369	444
15	औरंगाबाद	1	1	32	29
16	जालना	2	*	22	15
17	परभणी	22	10	39	31
18	बीड	3	2	28	20
19	नांदेड	26	15	15	9
20	उस्मानाबाद	14	4	25	9
21	लातूर	20	6	20	9
	औरंगाबाद विभाग	85	38	181	122

AGRICULTURE

TABLE No. 3.4.

AREA AND OUTTURN OF PRINCIPAL CROPS IN EACH DISTRICT 1997-98

Area in '000hectares and Outturn in '000 tonnes)

ज्वारी/Jowar		बाजरी/Bajri		एकूण तृणधान्ये/All cereals		District
क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
...	...	...	...	...	...	Brihan Mumbai
...	...	...	...	183	373	Thane
...	...	...	...	155	350	Raigad
...	...	...	...	113	214	Ratnagiri
...	...	...	...	86	211	Sindhudurg
...	...	...	...	537	1,148	Konkan Division
50	41	363	228	597	493	Nashik
118	131	173	160	382	396	Dhule
214	381	78	90	337	537	Jalgaon
599	218	274	153	979	486	Ahmednagar
981	771	888	631	2,295	1,912	Nashik Division
515	240	136	112	802	522	Pune
212	184	88	40	397	358	Satara
263	224	98	52	412	352	Sangli
728	158	22	12	822	242	Solapur
26	32	*	*	178	323	Kolhapur
1,744	838	344	216	2,611	1,797	Pune Division
2,725	1,609	1,232	847	4,906	4,857	Rest of Maharashtra
241	147	131	103	448	324	Aurangabad
185	109	70	55	312	212	Jalna
354	313	9	4	426	361	Parbhani
335	167	177	91	552	288	Beed
235	240	*	*	277	265	Nanded
302	91	17	5	368	116	Osmanabad
207	193	9	3	265	216	Latur
1,859	1,260	413	261	2,648	1,782	Aurangabad Division

3. शेती/
तक्ता क्रमांक/

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	
22	बुलढाणा	..	*	*	21	18
23	अकोला	..	3	2	21	22
24	अमरावती	..	10	6	16	13
25	यवतमाळ	..	7	4	19	9
	अमरावती विभाग	..	20	12	77	62
26	वर्धा	..	*	*	17	5
27	नागपूर	..	29	24	56	20
28	भंडारा	..	320	401	19	6
29	चंद्रपूर	..	136	191	28	10
30	गडचिरोली	..	138	151	1	1
	नागपूर विभाग	..	623	767	121	42
	विदर्भ विभाग	..	643	779	198	104
	महाराष्ट्र राज्य	..	1,472	2,394	748	670

टीप.—(१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

(३) *आकडे ५०० हेक्टर/टनापेक्षा कमी आहेत.

AGRICULTURE

TABLE No. 3.4.—*contd.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
165	183	9	4	216	222	Buldhana
197	291	6	2	228	318	Akola
120	174	2	*	150	196	Amravati
161	116	9	4	196	133	Yavatmal
643	764	26	10	790	869	Amravati Division
63	47	*	*	81	53	Wardha
82	55	*	*	167	100	Nagpur
4	1	-	-	343	409	Bhandara
108	39	-	-	275	242	Chandrapur
18	6	-	-	162	161	Gadchiroli
275	148	-	-	1,028	965	Nagpur Division
918	912	26	10	1,818	1,834	Vidarbha Division
5,502	3,781	1,671	1,118	9,368	8,473	Maharashtra State

Note.—(1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding.

(3) *Figures are below 500 hectares/tonnes.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण कडधान्ये/All pulses		ऊस/Sugarcane	
		क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area†	उत्पादन (ऊसात) Outturn (Cane)
(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)
1	बृहन्मुंबई	..	...	...	...
2	ठाणे	..	19	10	...
3	रायगड	..	15	7	...
4	रत्नागिरी	..	7	3	...
5	सिंधुदुर्ग	..	6	3	...
	कोकण विभाग	..	27	23	...
6	नाशिक	..	116	54	22
7	धुळे	..	143	104	10
8	जळगाव	..	171	96	11
9	अहमदनगर	..	86	32	46
	नाशिक विभाग	..	516	286	89
10	पुणे	..	72	39	41
11	सातारा	..	72	30	43
12	सांगली	..	88	40	46
13	सोलापूर	..	85	23	54
14	कोल्हापूर	..	27	15	88
	पुणे विभाग	..	344	147	272
	उर्वरित महाराष्ट्र	..	887	456	361
15	औरंगाबाद	..	109	29	10
16	जालना	..	127	25	4
17	परभणी	..	234	26	13
18	बीड	..	105	21	12
19	नांदेड	..	160	31	10
20	उस्मानाबाद	..	153	15	15
21	लातूर	..	190	27	21
	औरंगाबाद विभाग	..	1,078	174	85

AGRICULTURE

TABLE No. 3.4.—*contd.*

कापूस/Cotton		भुईमूग/Groundnut		District
क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	
(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
...	...	...	...	Brihan Mumbai
...	...	*	*	Thane
...	...	*	*	Raigad
...	...	*	*	Ratnagiri
...	...	5	8	Sindhudurg
...	...	5	8	Konkan Division
3	3	48	41	Nashik
87	87	72	66	Dhule
340	371	21	21	Jalgaon
10	18	19	37	Ahmednagar
440	479	160	165	Nashik Division
*	*	48	66	Pune
5	11	58	79	Satara
3	8	38	36	Sangli
4	7	22	20	Solapur
*	*	63	104	Kolhapur
12	26	166	305	Pune Division
452	505	331	478	Rest of Maharashtra
140	82	11	7	Aurangabad
152	103	3	2	Jalna
333	191	12	10	Parbhani
83	48	15	6	Beed
275	85	11	7	Nanded
2	*	14	5	Osmanabad
29	13	19	7	Latur
1,014	522	84	44	Aurangabad Division

(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)
22	बुलढाणा	.. 18	81	*	41
23	अकोला	.. 323	165	2	145
24	अमरावती	.. 193	107	2	135
25	यवंतमाळ	.. 203	106	7	511
	अमरावती विभाग	.. 737	459	11	832
26	वर्धा	.. 75	22	2	141
27	नागपूर	.. 102	25	*	41
28	भंडारा	.. 56	19	2	149
29	चंद्रपूर	.. 86	31	*	6
30	गडचिरोली	.. 27	10	...	...
	नागपूर विभाग	.. 346	107	4	337
	विदर्भ विभाग	.. 1,083	566	15	1,169
	महाराष्ट्र राज्य	.. 3,048	1,196	461	38,405

टीप.—(१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही टिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

(३) *आकडे ५०० हेक्टर/टनापेक्षा कमी आहेत.

(४) कापसाचे उत्पादन लिंटमध्ये आहे व ते प्रत्यक्ष १७० किलो ग्रॅमच्या हजार गासड्यात आहे.

आधार.—कृषी आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

AGRICULTURE

TABLE No. 3.4.—*contd.*

(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
266	120	9	8	Buldhana
368	183	4	2	Akola
351	120	12	11	Amravati
445	184	7	5	Yavatmal
1430	607	32	26	Amravati Division
140	62	7	4	Wardha
52	25	15	13	Nagpur
...	...	*	*	Bhandara
52	32	*	*	Chandrapur
...	...	*	*	Gadchiroli
244	119	22	17	Nagpur Division
1,674	726	54	43	Vidarbha Division
3,140	1,753	469	565	Maharashtra State

Note.— (1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding.

(3) *Figures are below 500 hectares/tonnes

(4) Production of cotton is in terms of lint and in '000 bales of 170 kg. each

Source.— Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.5.

प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक*

INDEX NUMBERS OF PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS*

[पायाभूत काळ : १९७९-८२ (त्रैवार्षिक) = १००]

[Base : 1979-82 (Triennium) =100]

अनुक्रमांक Serial	बाब	1996-97	1997-98	1998-99	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	अन्नधान्ये--				<i>Foodgrains</i>
	(अ) तृणधान्ये--				(a) Cereals--
	(1) तांदूळ	118.4	108.4	111.7	Rice
	(2) गहू	120.5	69.3	135.2	Wheat
	(3) ज्वारी	127.4	77.2	91.5	Jowar
	(4) बाजरी	253.5	154.9	206.6	Bajri
	(5) बाली	22.6	26.4	22.6	Barley
	(6) मका	421.3	249.7	423.6	Maize
	(7) नाचणी	72.1	69.4	75.2	Ragi
	(8) कोद्रा	47.7	51.3	47.7	Kodra
	(9) इतर धान्ये	53.1	76.9	131.8	Other cereals
	एकूण तृणधान्ये	135.2	90.4	114.0	Total Cereals
	(ब) कडधान्ये--				(b) Pulses--
	(1) हरभरा	303.1	176.9	341.7	Gram
	(2) तूर	178.2	89.2	203.3	Tur
	(3) इतर कडधान्ये	198.8	130.7	212.5	Other pluses
	एकूण कडधान्ये	202.7	115.6	225.9	Total Pulses
	एकूण अन्नधान्ये	148.6	95.4	136.2	Total Foodgrains
2	अन्नधान्यतर--				<i>Non-Foodgrains</i>
	(अ) गळिताची धान्ये--				(a) Oilseeds--
	(1) भुईमूग	122.7	91.8	108.3	Groundnut
	(2) तीळ	152.8	110.4	133.7	Seasamum
	(3) मोहरी, राई व जवस	77.2	28.6	50.6	Rape, Mustard and Linseed.
	(4) एरंडी	225.0	166.7	241.7	Caster seed
	(5) सूर्यफूल	648.0	282.9	394.4	Sunflower
	एकूण गळिताची धान्ये	153.5	99.6	122.9	Total Oilseeds

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.5.—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
(ब) तंतू पिके—					(b) Fibres—
(1) कापूस	...	215.5	120.2	179.5	Cotton
(2) मेस्टा	...	43.3	43.1	40.7	Mesta
एकूण-तंतू पिके	...	214.8	119.9	179.0	Total Fibres
(क) संकीर्ण—					(c) Miscellaneous
(1) ऊस	...	173.3	158.3	195.5	Sugarcane
(2) तंबाखू	...	160.4	203.5	114.4	Tobacco
(3) बटाटा	...	122.6	121.7	122.9	Potato
(4) मिरची	...	80.5	82.1	77.9	Chillies
एकूण-संकीर्ण पिके		166.6	153.1	186.6	Total-Miscellaneous
एकूण-अन्नधान्येतर पिके		174.2	135.7	172.7	Total-Non-foodgrains
सर्व पिके		160.7	114.5	153.4	All Commodities

शांक अंतिम अंदाजावर आधारलेले आहेत/Index numbers are based on final forecast.

धार.—कृषी आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.6.

मृदसंधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती

PROGRESS UNDER SOIL CONSERVATION AND LAND RECLAMATION

अनुक्रमांक Serial. No.	योजना	१९९६-९७ मध्ये झालेले Achievements during 1996-97	Scheme
(1)	(2)	(3)	(2)
	समतल सलगपट		Contineous contour trencher
1	बांधबंदिस्त केलेले जमीन (हेक्टर)	49,137	Area bunded and contour bunded (in hectares).
2	मजगी केलेली जमीन (हेक्टर) जैविक बांधासह समपातळी/ढाळीचे बांध	20,722	Area terraced (hectares). Contour/Granded bunding with Veg. bund.
3	जैविक बांध (हेक्टर)	64,189	Contour vegetarve bunded (hecares)

आकडे अस्थायी आहेत./The figures are provisional.

आधार.—कृषी आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3 शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.7.

रासायनिक खतांचे वाटप/DISTRIBUTION OF CHEMICAL FERTILIZERS

(मेट्रिक टन/M. Tonnes)

बाब	राज्यास दिलेले खत Quantity distributed to the State 1995-96	Item
(1)	(2)	(3)
नत्रयुक्त		Nitrogenous—
अमोनियम सल्फेट (२०.६ टक्के N)	24,019	Ammonium Sulphate (20.6 per cent N).
युरिया (४६ टक्के N)	16,38,200	Urea (46 per cent N)
अमोनियम सल्फेट नायट्रेट (२६ टक्के N)	..	Ammonium Sulphate Nitrate (26 per cent N).
कॅल्शियम अमोनियम नायट्रेट (२५ टक्के N)	23,282	Calcium ammonium nitrate (25 per cent N).
अमोनियम क्लोराईड (२५ टक्के N)	.....	Ammonium Chloride (25 per cent N).
फॉस्फेट—		Phosphates—
सिंगल सुपरफॉस्फेट (१६ टक्के P ₂ O ₅)	4,96,700	Single superphosphate (16 per cent P ₂ O ₅).
मिश्र—		Complex—
१२-३२-१६	1,504	12-32-16
१७-३७-१७	7,434	17-17-17
१८-४६-०	2,86,104	18-46-0
२०-२०-०	88,712	20-20-0
२३-२३-०	99,991	23-23-0
२०.७-२०.७-०	1,65,941	20.7-20.7-0
१५-१५-१५	1,69,887	15-15-15
१०-२६-२६	1,11,451	10-26-26
१९-१९-१९	75,802	19-19-19
पोटॅशीक—		Potassic—
म्युरिएट ऑफ पोटॅश (६० टक्के K ₂ O)	2,07,010	Muriate of potash (60 per cent K ₂ O)
सल्फेट ऑफ पोटॅश (५० टक्के K ₂ O)	1,547	Sulphate of potash (50 per cent K ₂ O)

आधार.—भारतीय खत संघ, पश्चिम विभाग, मुंबई.

Source.—Fertilizer Association of India, Western Region, Mumbai.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.8

शेतीची अवजारे/AGRICULTURAL IMPLEMENTS 1997*

अनु- क्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	माहिती परिमाण (3)	Particulars (4)	Unit (3)	Item (2)
1	नांगर—				Ploughs—
	(अ) लाकडी	हजारात	1,557	'000 No.	(a) Wooden
	(ब) लोखंडी	हजारात	560	'000 No.	(b) Iron
2	गाड्या	हजारात	1,182	'000 No.	Carts
3	ऊसाचे चरक—				Sugarcane crushers—
	(अ) शक्तीवर चालणारे	संख्या	5,071	Number	(a) Worked by power.
	(ब) बैलाच्या सहाय्याने चालणारे	संख्या	3,804	Number	(b) Worked by bullocks.
4	सिंचनाकरिता वापरली जाणारी इंजिने व विजेचे	संख्या	9,74,312	Number	Oil engine with electric pumps for Irrigation purpose.
5	पाणी—				Ghunis—
	(अ) शक्तीवर चालणाऱ्या	संख्या	1,690	Number	(a) Worked by power
	(ब) इतर	संख्या	989	Number	(b) Other

64

* अस्थायी/Provisional

आधार.—१६ वी पंचवार्षिक पशुधन गणना, १९९७. Source.—Quinquennial 16th Livestock Census, 1997.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.9.

शेती पंपांना वीज पुरवठा/AGRICULTURAL PUMPS ENERGISED

(३१मार्च १९९९रोजी/As on 31st March 1999)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	वीज पुरवठा केलेले शेतीचे पंप No. of agricultural Pumps energised (3)	District (2)
1	बृहन्मुंबई	...	Brihan Mumbai
2	ठाणे	18,982	Thane
3	रायगड	9,610	Raigad
4	रत्नागिरी	9,943	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	11,787	Sindhudurg
	कोकण विभाग	50,322	Konkan Division
6	नाशिक	1,89,668	Nashik
7	धुळे	92,022	Dhule
8	जळगाव	1,31,797	Jalgaon
9	अहमदनगर	2,22,988	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	6,36,475	Nashik Division
10	पुणे	1,39,523	Pune
11	सातारा	81,935	Satara
12	सांगली	1,03,761	Sangli
13	सोलापूर	1,56,931	Solapur
14	कोल्हापूर	65,894	Kolhapur
	पुणे विभाग	5,48,044	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	12,34,841	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	1,17,725	Aurangabad
16	जालना	65,617	Jalna
17	परभणी	71,841	Parbhani
18	बीड	86,590	Beed
19	नांदेड	61,371	Nanded
20	उस्मानाबाद	67,491	Osmanabad
21	लातूर	60,670	Latur
	औरंगाबाद विभाग	5,31,305	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	84,995	Buldhana
23	अकोला	55,596	Akola
24	अमरावती	82,601	Amravati
25	यवतमाळ	51,728	Yavatmal

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.9.—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)	
	अमरावती विभाग ...	...	2,74,914	Amravati Division
26	वर्धा ...	...	44,565	Wardha
27	नागपूर ...	...	70,407	Nagpur
28	भंडारा ...	...	29,729	Bhandara
29	चंद्रपूर ...	...	18,589	Chandrapur
30	गडचिरोली ...	...	5,645	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ...	...	1,68,935	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ...	...	4,43,849	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ...	...	22,09,995	Maharashtra State

आधार.—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Electricity Board, Mumbai.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.10.

महाराष्ट्रातील एकूण वहित धारण जमिनी, त्यांचे क्षेत्र व सरासरी क्षेत्र/

NUMBER, AREA AND AVERAGE SIZE OF OPERATIONAL HOLDINGS IN MAHARASHTRA
कृषि गणना/Agricultural Census 1990-91

अनुक्रमांक Serial No.	आकार वर्ग (हेक्टर) Size class (Hectare)	वहित धारण जमिनींची संख्या Number of holdings (⁰⁰)	वहित धारण जमिनीचे एकूण क्षेत्र Area of opera- tional holdings (⁰⁰ hectare)	धारण जमिनीचे सरासरी क्षेत्र (हेक्टर) Average size of holdings (Hectare)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
1	Below 0.02 हून कमी .	...	775	8	0.01
2	0.02—0.50	...	15,898	4,110	0.26
3	0.50—1.0	...	16,075	12,058	0.75
4	1.0—2.0	...	27,276	39,833	1.46
5	2.0—3.0	...	13,969	33,689	2.41
6	3.0—4.0	...	7,289	25,108	3.44
7	4.0—5.0	...	4,469	19,864	4.44
8	5.0—7.50	...	5,255	31,751	6.04
9	7.50—10.0	...	1,986	16,949	8.54
10	10.0—20.0	...	1,530	19,749	12.91
11	20.0 व त्याहून अधिक/ and above.	...	176	6,129	34.82
एकूण/Total		... 94,697	2,09,248	2.21	

मर.—कृषि गणनेचे सांख्यिकीय तक्ते, कृषि विभाग, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Statistical Tables on Agricultural Census, Department of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.11

राज्य क्षेत्रातील पूर्ण झालेल्या पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या
NUMBER OF IRRIGATION PROJECTS COMPLETED IN STATE SECTOR

जलसिंचन प्रकल्प ,	३० जून १९९८ रोजी पूर्ण झालेल्या प्रकल्पांची संख्या No. of Projects completed as on 30th June 1998	Irrigation Projects
(1)	(2)	(1)
मोठे	28	Major
मध्यम ...	152	Medium
लघु व उपसा ...	2,032	Minor and Lift
एकूण ...	2,212	... Total

आधार.—पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Irrigation Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.12

निर्मित सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र

IRRIGATION POTENTIAL CREATED AND ACTUAL IRRIGATED AREA

(हजार हेक्टरात/ In thousand hectares)

प्रकल्प	जून १९९८ अखेर निर्मित सिंचन क्षमता Irrigated potential created at the end of June 1998	प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र Actual irrigated area 1997-98	Projects	
(1)	(2)	(3)	(1)	
मोठे व मध्यम	...	2,632.04	1,033.67	Major and medium
लघु	{ ...			Minor
उपसा सिंचन	{ ...	784.44	168.73	Lift irrigation
एकूण	...	3,416.48	1,202.40	... Total

आधार.—पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—Irrigation Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.13

शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प

GOVERNMENT HYDRO ELECTRICAL PROJECTS COMMISSIONED

प्रकल्प	मार्च १९९८ पर्यंत कार्यान्वित झालेले Commissioned till March 1998		एप्रिल १९९८ ते मार्च १९९९ मध्ये कार्यान्वित झालेले Commissioned during April 1998 to March 1999		Project
	संख्या Number	क्षमता मेगवॅट Capacity M.W.	संख्या Number	क्षमता मेगवॅट Capacity M.W.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
मोठे	10	1,227.500	*1	8	Major
लहान	13	86.575	3	11.75	Minor

आधार.—पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Irrigation Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

* वारणा जलविद्युत प्रकल्पातील (२ x ८ मे वॅट) दोनपैकी एक जनित्र संच कार्यान्वित झाले आहे.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1

पशुधन/LIVESTOCK POPULATION

1997

(हजारात/In thousand numbers)

क्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
	गायवर्ग—		Cattle—
(१)	तीन वर्षावरील प्रौढ बैल—		(1) Males over three years—
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले वळू	82	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले.	355	(b) Used for breeding and work both.
	(क) केवळ कामाकरिता वापरलेले	6,406	(c) Used for work only.
	(ड) इतर	118	(d) Others
	एकूण - गायवर्ग	<u>6,961</u>	.. Total - Cattle
(२)	तीन वर्षावरील प्रौढ गाई—		(2) Females over three years—
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Breeding—
	(१) दुभत्या	2,892	(i) Milch
	(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	2,912	(ii) Dry and not calved even once.
	(ब) कामाच्या	..	(b) Working
	(क) इतर	60	(c) Others
	एकूण	<u>5,864</u>	.. Total
(३)	वासरे	5,166	(3) Young Stock
	एकूण—गाई—बैल	<u>17,989</u>	.. Total—Cattle
	अ-१ संकरित गायवर्ग—		Cross-breed cattle—
(१)	अडीच वर्षावरील संकरित प्रौढ बैल—		(1) Two and half years cross-breed males—
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले वळू	12	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशीसाठी व कामासाठी ठेवलेले वळू	26	(b) Used for breeding and work both
	(क) केवळ कामासाठी वापरलेले	177	(c) Used for work only.
	(ड) इतर	14	(d) Others
	एकूण	<u>229</u>	.. Total

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
(२) अडीच वर्षांवरील संकरित प्रौढ गाई—			(2) Adult cross-breed cows above two and half years—
(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या—			(a) Used for breeding or milch
(१) दुभल्या	728		(i) Milch
(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	489		(ii) Dry and not calved ever once.
(ब) इतर	14		(b) Others
एकूण	<u>1,231</u>	..	Total
(३) वासरे (अडीच वर्षांखालील)	975		(3) Young Stock (below two and half years.)
एकूण—संकरित गाय वर्ग	<u>2,433</u>	..	Total - Cross breed cattle
अ-२ देशी गायवर्ग—			Deshi Cattle—
(१) तीन वर्षांवरील देशी प्रौढ बैल—			(1) Above 3 years Deshi adult male.—
(अ) केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले वळू	70		(a) Used for breeding only
(ब) पैदाशीसाठी व कामासाठी ठेवलेले वळू	329		(b) Used for breeding and work both.
(क) केवळ कामासाठी वापरलेले	6,229		(c) Used for work only
(ड) इतर	104		(d) Others
एकूण	<u>6,732</u>	..	Total
(२) तीन वर्षांवरील देशी प्रौढ गाई—			(1) Above 3 years deshi adult cow
(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या.			(a) Used for breeding or milch
(१) दुभल्या	2,164		(i) Milch
(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	2,423		(ii) Dry and not calved ever once.
(ब) इतर	46		(b) Others
एकूण	<u>4,633</u>	..	Total
(३) वासरे (तीन वर्षांखालील)	4,191		(3) Young Stock (below three years)
एकूण देशी गाय वर्ग	<u>15,556</u>	..	Total—Deshi cattle

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
म्हशी-रेडे—			Buffaloes—
(१) तीन वर्षांवरील रेडे—			(1) Males over three years—
(अ) केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले वळू	46		(a) Used for breeding only
(ब) पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले.	47		(b) Used for breeding and work both.
(क) केवळ कामाकरिता वापरलेले	214		(c) Used for work only.
(ड) इतर	11		(d) Others
एकूण	<u>318</u>	..	Total
(२) तीन वर्षांवरील म्हशी—			(2) Females over three years—
(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवल्या—			(a) Used for breeding or milch
(१) दुभत्या	2,067		(i) Milch
(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	1,417		(ii) Dry and not calved even once.
(ब) इतर	26		(b) Others
एकूण	<u>3,510</u>	..	Total
(३) रेडके (तीन वर्षे व त्याखालील)	2,133		(3) Young Stock (three years and below).
एकूण-म्हशी-रेडे	<u>5,962</u>	..	Total—Buffaloes
मेंढरे—	3,162		Sheep
शेळ्या	11,323		Goats
घोडे-शिंंगरे	5,645		Horses and ponies
इतर जनावरे*	1		Others livestock*
एकूण—पशुधन (कुत्री वगळून)	<u>39,081</u>	..	Total—Livestock (Excluding dogs)
कोंबड्या, बदके वगैरे	34,479		Poultry

आकडे संक्षिप्ततात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी
बेरजा जुळणार नाहीत.

पहिली पशुधन गणना १९१९ मध्ये घेण्यात आली.

*इतर जनावरांत डुकरे, गाढवे, खेचरे व उंट यांचा
समावेश आहे.

(i) Details may not add up to the totals
due to rounding.

(ii) First Livestock Census was taken in
1919.

(iii) *Other Livestock includes pigs,
donkeys, mules and camels.

सं. — १६ वी पंचवार्षिक पशुधन गणना, १९९७.

Source.—Quinquennial 16th Livestock Cen-
sus, 1997.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.2

जिल्हावार पशुधन/LIVESTOCK POPULATION IN EACH DISTRICT 1997

(हजारत/in thousand number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	संकरित गाय वंश CrossBreed Cattle	देशी गाय वंश Deshi Cattle	गाई-बैल Cattle	म्हशी-रेडे Buffaloes	मेंढरे Sheep	शेळ्या Goats	इतर जनावरे Other Livestock	एकूण जनावरे * Total Livestock	कोंबड्या, बदके वगैरे Total Poultry	District	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	...	2	4	6	77	0	19	7	115	146	Brihan Mumbai
2	ठाणे	...	14	523	537	179	2	255	6	1516	1731	Thane
3	रायगड	...	9	433	442	146	1	159	4	1194	1668	Raigad
4	रत्नागिरी	...	29	552	581	95	0	60	1	1398	1591	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	...	8	217	225	105	0	36	3	594	860	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	62	1729	1791	602	3	529	21	2946	5996	Konkan Division
6	नाशिक	...	163	1007	1170	262	331	781	45	2589	3118	Nashik
7	धुळे	...	75	754	829	201	195	634	42	1901	1815	Dhule
8	जळगाव	...	83	644	727	360	43	551	42	1723	679	Jalgaon
9	अहमदनगर	...	504	753	1257	177	559	1134	49	3176	2916	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	829	3158	3987	1000	1128	3100	178	9393	8528	Nashik Division
10	पुणे	...	389	509	898	287	234	467	25	1911	3587	Pune
11	सातारा	...	153	312	465	366	354	387	14	1586	1657	Satara
12	सांगली	...	52	232	284	468	216	367	14	1349	2432	Sangli
13	सोलापूर	...	183	464	647	323	336	812	27	2145	2088	Solapur
14	कोल्हापूर	...	68	165	233	604	177	168	5	1187	1400	Kolhapur
	पुणे विभाग	...	845	1682	2527	2048	1317	2201	85	8178	11164	Pune Division

15	औरंगाबाद	...	110	503	613	103	94	594	34	1438	523	Aurangabad
16	जालना	...	31	445	476	86	55	297	23	937	296	Jalna
17	परभणी	...	26	731	757	197	40	520	22	1536	422	Parbhani
18	बीड	...	90	522	618	108	103	532	21	1522	700	Beed
19	नांदेड	...	33	698	731	259	50	356	31	1427	520	Nanded
20	उस्मानाबाद	...	74	318	392	147	54	290	13	896	566	Osmanabad
21	लातूर	...	35	360	395	229	55	200	12	891	274	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	405	3577	3982	1209	511	2789	156	8647	3357	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	...	44	499	543	121	92	325	35	1116	373	Buldhana
23	अकोला	...	27	446	673	151	23	365	28	1240	454	Akola
24	अमरावती	...	28	563	591	128	24	318	22	1083	349	Amravati
25	यवतमाळ	...	21	792	813	140	11	372	19	1355	639	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	116	2500	2616	540	150	1380	104	4790	1815	Amravati Division
26	वर्धा	...	51	374	425	68	4	163	8	668	268	Wardha
27	नागपूर	...	63	575	638	94	15	320	14	1081	709	Nagpur
28	भंडारा	...	47	702	749	191	3	368	10	1321	922	Bhandara
29	चंद्रपूर	...	12	650	662	115	21	269	20	1087	931	Chandrapur
30	गडचिरोली	...	3	609	612	95	13	204	48	972	789	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	176	2910	3086	563	56	1324	100	5129	3619	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	292	5410	5702	1103	206	2704	204	9919	5434	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	2433	11556	17989	5962	3162	11323	645	39081	34479	Maharashtra State

* कुत्री वगळून/Excludes dogs. @ 500 पेक्षा कमी/Less than five hundred,

+ डुकरे, घोडे, गाढव, उंट, खेचरे धरून/Includes pigs, horses, donkey, camel, mules.

आकडे संक्षिप्तता त्रुटिमुळे काही ठिकाणी बेरीज जुळणार नाहीत/Details may not add up to totals due to rounding.

अधार.—१६ वी पंचवार्षिक पशुधन गणना, १९९७ (अस्थायी)

Source.—Quinquennial 16th Livestock Census, 1997. (Provisional)

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.3.

पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती

MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO ANIMAL HUSBANDRY

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	३१ मार्च १९९७ रोजी As on 31st March 1997	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	पशु पैदास केंद्रे	12	Number of cattle breeding farms.
2	बकरे पैदास केंद्रे	1	Number of goat breeding farms.
3	मेष पैदास केंद्रे	9	Number of sheep breeding farms.
4	कुक्कुट पैदास व अंडी उबविण्याची केंद्रे	4	Number of poultry breeding farms and central hatcheries.
5	सघन कुक्कुट सुधार केंद्रे	16	Number of intensive poultry development blocks.
6	आधारभूत ग्राम केंद्रे	48	Number of key village centres.
7	पशुरोगसाथ नियंत्रण फिरती केंद्रे	10	Number of mobile epizotic control units.
8	विभागीय कृत्रिम रेतन केंद्रे	49	Number of artificial insemination centres.
9	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्रे	29	Number of district artificial insemination centres.
10	कृत्रिम रेतन उप केंद्रे—		Number of artificial insemination sub-centres.
	(अ) जिल्हा परिषदांखालील	2,823	(a) Under Zilla Parishads
	(ब) विभागीय कृत्रिम रेतन केंद्रांखालील	670	(b) Under regional artificial in semination centres.
	(क) आधारभूत ग्राम केंद्रांखालील	468	(c) Under Key village centres.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
1	पशुवैद्यकीय संस्था—		Number of veterinary institutions
	(अ) पशुवैद्यकीय बहु चिकित्सालये	31†	(a) Veterinary Polyclinics
	(ब) पशुवैद्यकीय रुग्णालये	2‡	(b) Veterinary hospitals
	(क) पशुवैद्यकीय दवाखाने (स्थानिक क्षेत्र)	1,144	(c) Veterinary dispensaries (Local sector)
	(ड) फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने	61	(d) Mobile Veterinary clinics
	(इ) पशुवैद्यकीय सहाय्यक केंद्रे (स्थानिक क्षेत्र)	2,073	(e) Veterinary aid centres (Local sector)
	(ज) फिरती विस्तारित व प्रात्यक्षिक केंद्रे	2	(f) Mobile extension cum demonstration centres.

- Note.—(१) † यामध्ये दापोली, परभणी व नागपूर येथील कृषि विद्यापीठाखालील प्रत्येकी एक धरून
(1) Including one each under Agricultural Universities at Dapoli, Parbhani and Nagpur
- (२) ‡ पुणे येथील कृषि विद्यापीठाखालील एक आणि मुंबई येथील " सोसायटी फॉर प्रिव्हेंशन ऑफ क्रुएल्टी टू
अनिमल्स " या संस्थेचे एक धरून.
(2) Including one at Pune under Agricultural University and one under Society for
Prevention of Cruelty to Animals at Mumbai.
- (३) बकरे पैदास केंद्र व मेष पैदास केंद्रे ह्या संस्था मेष विकास महामंडळाकडे हस्तांतरित करण्यात
आलेल्या आहेत.
(3) The institutions Goat development center and Sheep development centre have been
transferred to Sheep Development Corporation.

धार.—पशुसंवर्धन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.4.

शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांमार्फत झालेले दुधाचे संकलन व वितरण
 COLLECTION AND DISTRIBUTION OF MILK BY DAIRIES IN GOVERNMENT AND
 CO-OPERATIVE SECTORS
 1998-99

(लाख लिटरमध्ये/ In lakh litres)

विभाग	प्रतिदिनी सरासरी गाईचे दूध संकलन Daily average collection of cow milk	Division
(1)	(2)	(1)
1 मुंबई	0.18	Mumbai
2 पुणे	20.60	Pune
3 नाशिक	9.73	Nashik
4 नागपूर	1.41	Nagpur
5 अमरावती	0.28	Amravati
6 औरंगाबाद	3.78	Aurangabad
एकूण	36.06	Total

दुधाचे प्रतिदिन सरासरी वितरण /Average distribution of milk per day

1. बृहन्मुंबई दूध योजना/Brihan Mumbai milk scheme	7.30 लाख लिटर/lakh litres
2. स्थानिक ग्रामीण दूध विक्री/Local Rural sale of milk	14.19 लाख लिटर/lakh litres
3. महानंद दुग्धशाळेचे वितरण/Distribution of Mahananda dairy	7.40 लाख लिटर/lakh litres

आधार.—आयुक्त, दुग्धशाळा विकास, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra, Mumbai.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.5.

दुग्ध पदार्थाची उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे
MILK PRODUCTS AND MILK CHILLING CENTRES
1998-99

अनु- क्रमांक Serial No. (1)	उत्पादनाचे नाव (2)	परिमाण (3)	उत्पादन Production (4)	Unit (3)	Name of production (2)
1	तूप	मे. टन	1,260.00	M. tonnes	Ghee
2	टेबल बटर	..	310.40	..	Table butter
3	पनीर	..	33.80	..	Paneer
4	चीज	..	34.00	..	Cheese
5	श्रीखंड	..	78.30	..	Shrikhand
6	मसाला दूध	लाख बाटल्या	19.13	Lakh Bottle	Masala milk
7	एनर्जी	..	1,130.00	..	Energy
8	मलईविरहित दूध भूकटी.	मे. टन	4,688.80	M. tonnes	Skimmed milk powder.
9	सफेद लोणी	..	2,512.13	..	White butter
10	लस्सी	लाख बाटल्या	88.66	Lakh Bottle	Lassi
11	दीर्घकाळ टिकणारे दूध	..	...	..	Processed Milk

(एक) शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांच्या
दूध शीतकरण केंद्रांची संख्या व त्याची क्षमता.

(1) No. and capacity of milk chilling
centres in milk processing plants in
Government and Co-operative sector.

(अ) एकूण दूध शीतकरण केंद्रे क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	108 19.87
(ब) शासकीय दूध शीतकरण केंद्रे क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	69 6.57
(क) सहकारी दूध शीतकरण केंद्रे क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	39 13.30
(दोन) सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळा दुध प्रक्रिया यंत्रांची संख्या क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	25 31.90
(तीन) शासकीय दुग्धशाळा क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	32 31.70

(a) Total milk chilling centres Capacity (in lakh litres).
(b) Government milk chilling centres Capacity (in lakh litres).
(c) Co-operative milk chilling centres Capacity (in lakh litres).
(II) Co-operative Dairies Number of milk processing plants. Capacity (in lakh litres).
(III) Government Dairies Capacity (in lakh litres).

आधार.—आयुक्त, दुग्धव्यवसाय विकास, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra, Mumbai.

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.1.

विविध खारवण आवारात झालेली माशांची आवक, खारवण्यासाठी झालेला मिठाचा वापर
आणि खारवलेले मासे

QUANTITY OF FISH BROUGHT FOR CURING, SALT ISSUED AND FISH CURED
1998-99

(मेट्रिक टनात/in M. tone)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	आवार (2)	खारवण्यासाठी आणलेले मासे Quantity of fish brought for curing (3)	मिठाचा वापर Quantity of salt issued (4)	खारवलेल्या माशांचे वजन Weight of cured fish removed (5)	Name of the yard (2)
1	बोरिया	2,200	440	1,650	Boria
2	जयगड	...	...	...	Jaigad
3	वरवडे	...	...	...	Warwade
4	मिरकर वाडा	19,480	3,896	14,609	Mirkar wada
5	रत्नागिरी (भाट्ये)	...	...	...	Ratnagiri (Bhatye)
6	पूर्णगड	...	...	...	Purnagad
7	जैतापूर	...	...	...	Jaitapur
8	विजयदुर्ग	...	...	...	Vijaydurg
9	तारा मुंबरी	...	...	...	Tara mumbri
10	मालवण	...	...	...	Malwan
11	वेंगुर्ला	...	...	...	Vengurla
एकूण ..		21,680	4,336	16,259	

आधार.—आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Comissioner of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.2.

मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती/MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO FISHERIES 1998-99

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	माहिती Particulars	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	एकूण समुद्र किनारा	कि. मीटर	720	Kilometre	Total coastline of State
2	सागरी मत्स्यव्यवसाय करणारी खेडी/ गावठाणे	संख्या	394	No.	Marine fishing villages/hamlets
3	मत्स्यव्यवसायात गुंतलेल्या होड्या	..	18,568	No.	Boats engaged in fishing.
4	प्रत्येकी एक मे. टनाच्यावर वजनाच्या होड्या.	..	13,816	No..	Boats above one tonne
5	यंत्रसज्ज होड्या—				Mechanised Boats—
	(अ) खात्यानुसार	..	4,702	No.	(a) Departmentally
	(ब) अस्तित्वात असलेल्या. (इतर संस्थांच्या धरून).	..	8,928	No.	(b) Existing (including mechanised by other agencies).
6	एकूण मत्स्योत्पादन—				Fish Production—
	(अ) सागरी	हजार मे. टन	395	Thousand tonnes	(a) Marine
	(ब) गोड्या पाण्याचे	..	125	..	(b) Inland

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.2.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
7	मत्स्यव्यवसायातील सहकारी संख्या	संख्या	2,277@	No.	Co-operative societies
8	त्यांच्या सभासदांची संख्या	हजारात	246	Thousand	Their members
9	राज्यातील गोडे पाणी व्याप्त क्षेत्र	हजार हेक्टर	301	Thousand hectare.	Total Inland water spread area
10	मत्स्य बीज साठा				Carp fry stocked--
	(अ) बाहेरून आणलेले	हजारात		Thousand	(a) Imported
	(ब) स्थानिक रित्या पैदास केलेले	हजारात	2,41,400	Do.	(b) Induced breeding
	(क) सायप्रिनस	हजारात		Do.	(c) Cyprinus
11	मासळी खारवण्याची आवार केंद्रे	संख्या	11	No.	Fish curing yards
12	मत्स्यव्यवसाय शिक्षण संस्था	संख्या	9	No.	Fishery school
13	सहकारी होड्या बांधणारी केंद्रे	संख्या	1	No.	Co-operative boat building yards

@ अस्थायी / Provisional

आधार.— आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Commissioner of Fisheries. Government of Maharashtra, Mumbai

मासळीच्या प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन/VARIETYWISE MARINE FISH PRODUCTION
1998-99

(टनात/in tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार (2)	ठाणे Thane (3)	बृहन्मुंबई Brihan Mumbai (4)	रायगड Raigad (5)	रत्नागिरी Ratnagiri (6)	सिंधुदुर्ग Sindhudurg (7)	एकूण Total (8)	Variety (2)
1	मुशी, पाकट, वागळी ..	2,207	2,895	874	1,620	700	8,296	Elasmobranches
2	बाम ..	703	1,094	11	3	77	1,888	Eels
3	शिगाडा, शिंगटी ..	4,167	2,294	208	2927	1,450	11,046	Catfishes
4	कली, दाताळी ..	1,737	936	239	527	1,246	4,385	Chirocentrus
5	पेढवा, पेटी, मिलाजी, तारली	5	591	420	5,031	2,237	8,284	Sardines
6	भिग पाला ..	225	47	165	11	...	448	Hilsa-Alisha
7	मांदेली ..	6,684	5,644	3197	1,466	8	16,999	Anchoviella
8	काटी ..	3,299	1,290	229	...	...	4,818	Thrissocles
9	खवली, पातुडी ..	...	...	73	5,531	1,132	6,736	Other cludedia
10	बॉबिल ..	41,184	8,166	1,182	292	2	50,826	Harpodon Neherias
11	करकरा, खजुरा ..	55	25	...	7	...	87	Perchaos
12	तांब ..	...	1,034	4	233	24	1,295	Red snapper
13	दाढा, रावस ..	393	16	44	7	...	460	Polynomids
14	घोळ, कोय ..	963	2,387	18	5	8	3,831	Sciaemids
15	बळा वाकटी ..	1,296	8,474	1,211	3,660	4,385	19,026	Ribbon fish

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.3.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
16	ढोमा, घोडी	548	9,731	823	6,477	3,209	20,788	Otalithes sp.
17	खरबा बांगडा	217	1,357	292	681	575	3,122	Caranx
18	सरंगा	9,118	925	321	1,457	381	12,202	Pomfrets
19	कलवा	132	745	20	178	818	1,893	Black Pomfrots
20	बांगडा	20	9,124	1,495	27,378	6,986	45,003	Mackerai
21	सुरमई, डागोळ, फलई	1,753	2,051	690	4,245	1,773	10,512	Seer fish
22	गेदर, दृपा	...	1,377	292	1,245	298	3,212	Tunnies
23	तेडली	...	64	430	...	...	494	Bregnaores Noelillanid
24	लेप	14	1,063	95	2,905	1,622	5,699	Soles
25	कोकरी बाबी ढोके	...	...	4	...	783	787	Leignnathus
26	खाप	...	25	268	1,112	237	1,642	Carangids small
27	चिराटी राणी बामण	...	4,428	53	37	1,195	5,713	Upenaides sp.
28	कोळंबी	3,435	19,968	482	5,095	2,901	36,224	Prawns
29	जवळा, करदी	9,962	34,469	22,038	963	...	67,432	Shrimps
30	शैवंड	32	80	92	75	1	280	Lobsters
31	सोंदाळा	...	575	13	597	767	1,952	Lactarius
32	म्हाकूळ	11	8,252	198	3,413	1,791	13,665	Cattle fish & Squids.
33	इतर	1,622	4,653	1,451	9,722	8,390	25,838	Miscellaneous
	एकूण	89,782	1,33,930	41,275	86,900	42,996	3,94,883	Total

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.4.

मत्स्योत्पादनाची विल्हेवाट (सागरी व भूजल)
DISPOSITION OF FISH CATCH (MARINE AND INLAND)
1998-99

विल्हेवाट प्रकार	मत्स्योत्पादन (टनात) Fish product (Tonnes)	Types of disposition
(1)	(2)	(1)
विक्रीसाठी ताजे मासे ...	3,85,696	Fresh Fish for marketing
गोठविण्याकरिता ...	*	Freezing
वाळविण्याकरिता ...	97,632	Sun-dried
खारविण्याकरिता ...	8,466	Salted
डबा बंद मासे ...	*	Canning
खताकरिता ...	28,585	Reduction
इतर ...	N.A.	Miscellaneous purpose
एकूण ...	5,20,379	Total

*बाब १ मध्ये समाविष्ट/Included in item one.

N.A. = उपलब्ध नाही/Not available.

आधार.—आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

6. वने/FORESTS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6.1.

वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण/CLASSIFICATION OF FOREST AREA

(क्षेत्र चौ. कि. मीटरमध्ये/ Area in Sq. Kilometers)

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार	1998-99	Class of Forest
(1)	(2)	(3)	(2)
1	राखीव	...	45,455 Reserved
2	संरक्षित	...	8,048 Protected
3	अवर्गीकृत	...	4,468 Unclassified
एकूण		57,971	Total

टीप.—वरील वनव्याप्त क्षेत्र शासकीय व्यवस्थापनाखाली आहे.

Note.—The above forest area is under administrative control of the State.

आधार.—मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर.

Source.—Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur.

6. वने/FORESTS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6.2.

मुख्य आणि गौण वनोत्पादने

PRODUCTION OF MAJOR AND MINOR FOREST PRODUCTS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1998-99	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	इमारतीचे लाकूड— (अ) उत्पादन (हजार घन मीटर)	77	<i>Timber—</i> (a) Quantity (thousand cubic metres).
	(ब) मूल्य (हजार रुपयात) ...	6,49,753	(b) Value (Rs. in thousand)
2	जगाऊ लाकूड— (अ) उत्पादन (हजार घन मीटर)	187	<i>Firewood—</i> (a) Quantity (thousand cubic metres).
	(ब) मूल्य (हजार रुपयात) ...	94,226	(b) Value (Rs. in thousand)
3	गौण वनोत्पादन— मूल्य (हजार रुपयात)		<i>Minor forest Products—</i> Value (Rs. in thousand)
	(अ) बांबू	1,78,437	(a) Bamboo
	(ब) गवत इत्यादी	5,325	(b) Grass and grazing
	(क) विडी पाने	...	(c) Bidi leaves
	(ड) इतर उत्पादन	9,026	(b) Other product

अार.—मुख्य वन संरक्षक. महाराष्ट्र शासन. नागपूर.

urce.—Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur.

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.1.

चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण

DISTRIBUTION OF WORKING FACTORIES ACCORDING TO WORKING STRENGTH
1998

अनुक्रमांक Serial No.	कामावरील कामगारांच्या दैनिक सरासरीचा गट Strength average daily employment	चालू कारखाने (संख्या) Working Factories (No.)	त्यातील एकूण कामगारांची दैनिक सरासरी Average daily number or workers (संख्या No.)	
(1)	(2)	(3)	(4)	
1	Less than 10/पेक्षा कमी	...	9,446	46,079
2	10 to 19	...	4,026	54,895
3	20 to 49	...	3,012	93,554
4	50 to 99	...	1,274	88,146
5	100 to 499	...	1,329	2,82,793
6	500 to 999	...	230	1,59,909
7	1,000 to 4,999	...	118	2,10,910
8	5,000 व त्याहून अधिक/and above	...	9	69,085
एकूण/Total		...	19,744	10,05,371

टीप-- विवरण पत्र प्राप्त झालेल्या कारखान्यांचीच माहिती तक्त्यात देण्यात आलेली आहे.

Note :The information in this table covers only those factories which supplied return.

आधार.--औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra
Mumbai.

7. उद्योग आणि खनिज काम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.2

कारखाने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण

FACTORIES WITH AVERAGE DAILY EMPLOYMENT CLASSIFIED ACCORDING TO MAJOR GROUPS OF INDUSTRIES 1998.

अनुक्रमांक Serial No.	कारखान्यांचे प्रमुख गट	प्रत्येक गटातील चालू कारखाने (संख्या) Working Factories (No.)	त्यातील कामगारांची दैनिक सरासरी (संख्या) Average daily Workers (No.)	Major Group (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	शेती, जंगल व बांधकाम आणि पशुधन	68	3,132	Agriculture, forestry and mining and live-stock production.
2	अन्न पदार्थांचे उत्पादन	3,315	1,44,597	Manufacture of food products.
3	पेये	103	8,552	Manufacture of beverages.
4	तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ यांचे उत्पादन	38	4,261	Manufacture of tobacco and tobacco products.
5	सुती कपड्यांचे उत्पादन	3,909	1,65,831	Manufacture of cotton textiles.
6	लोकर, रेशीम व मनुष्यनिर्मित तंतूचे कापड, ताग व इतर वनस्पतीजन्य तंतूचे कापड (कापूस व काथ्या सोडून) यांचे उत्पादन	786	40,736	Manufacture of wool, silk and manmade fibre textiles and Manufacture of Jute and other Vegetable fibre textiles (except cotton and coir).
7	कापडाच्या वस्तूंचे उत्पादन (परिधान करण्याच्या वस्तूंसहित)	1,015	31,973	Manufacture of textiles products (including wearing apparel).
8	लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादन	3,247	15,809	Manufacture of wood and wood products furniture and fixtures.
9	कागद, कागदाच्या वस्तू आणि तत्सम उद्योग यांचे उत्पादन	1,440	55,422	Manufacture of paper and paper products and allied industries.
10	कातडी व कातड्याच्या व केसाळ कातड्याच्या व कातड्याच्या पर्यायी वस्तू	102	3,579	Manufacture of leather and products of leather fur and substitutes of leather.
11	मूलभूत रसायने व रासायनिक पदार्थ यांचे उत्पादन (पेट्रोलियम व कोळसा यांचे उत्पादन सोडून)	2,477	1,33,115	Manufacture of Basic chemicals and chemical products(except production of petroleum and coal).

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.2—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
12	रबर, प्लॅस्टीक, पेट्रोलियम व कोळसा याचे पदार्थ व अणु इंधनाची प्रक्रिया.	1,560	55,611	Manufacture of rubber, plastic, petroleum and coal products and processing of nuclear fuels.
13	अधातू खनिज पदार्थांचे उत्पादन	894	34,791	Manufacture of non-metallic mineral products.
14	मूलभूत धातू व मिश्र धातू	1,048	70,377	Basic metal and alloys industries.
15	धातूच्या वस्तू व सुटे भाग. (यंत्र व सामग्री सोडून)	2,486	76,586	Manufacture of metal products and parts (except machinery and equipments).
16	परिवहन-सामग्री सोडून इतर सर्व यंत्रसामग्री	2,710	1,71,938	Manufacture of machinery and equipment other than transport equipment.
17	परिवहन सामग्री व सुटे भाग	454	93,299	Manufacture of transport equipment and parts
18	इतर उत्पादक कारखाने.	724	31,547	Other manufacturing industries.
19	विद्युत व बाष्प	75	15,812	Electricity and steam.
20	जल योजना पुरवठा व सफाई सेवा	111	3,020	Water works supply and sanitary services.
21	संकीर्ण धाऊक किरकोळ व्यापार उद्योगातील नोंदविलेल्या आस्थापना.	1,349	13,978	Establishments registered under miscellaneous wholesale and retail trade industries.
22	बांधकाम व संलग्न कामे. भू, जल व वाहतुकीची संबंधित दळणवळण सेवा.	21	6,277	Construction and activities allied to construction, land, water and transport, communications services incidental to transport.
23	साठवण आणि गोदामे	75	1,579	Storage and warehousing.
24	स्थावर मालमत्ता व व्यावसायिक सेवा, शैक्षणिक वित्त, वैद्यकीय व आरोग्य सेवा, आंतरराष्ट्रीय आंतर राज्यीय संस्था अन्यत्र अवर्गीकृत सेवा व उचित वर्गीकरण शक्य नसलेली कामे.	50	2,769	Education, Real estate and business services finance medical and health services, international and other extra territorial bodies, service not elsewhere classified and activities not adequately defined.
25	मनोरंजन व सांस्कृतिक सेवा	19	625	Recreational and cultural services
26	वैयक्तिक सेवा	29	815	Personal services.
27	दुरुस्ती सेवा	248	9,069	Repair services.
28	भांडवली वस्तुंची दुरुस्ती	515	56,377	Repair of capital goods.
29	अन्य वर्गीकरण न झालेल्या सेवा	6	282	Other non- services classified.
	एकूण	28,874	12,51,759	Total

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.3

चाळू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची जिल्हावार दैनिक सरासरी संख्या

WORKING FACTORIES AND AVERAGE DAILY NO. OF WORKERS IN EACH DISTRICT
1998

क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	चाळू कारखान्यांची संख्या Working factories (No.) (3)	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily workers (No.) (4)	District (2)
1	बृहन्मुंबई ...	7,212	3,82,705	Greater Mumbai
2	ठाणे ...	3,404	1,33,666	Thane
3	रायगड ...	712	53,885	Raigad
4	रत्नागिरी ...	269	11,008	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ...	129	3,006	Sindhudurg
	कोकण विभाग ...	11,726	5,84,270	Konkan Division
6	नाशिक ...	1,391	74,310	Nashik
7	धुळे ...	376	12,869	Dhule
8	जळगाव ...	747	24,828	Jalgaon
9	अहमदनगर ...	661	31,126	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग ...	3,175	1,43,133	Nashik Division
10	पुणे ...	3,004	1,82,748	Pune
11	सातारा ...	423	25,256	Satara
12	सांगली ...	653	20,940	Sangli
13	सोलापूर ...	3,060	34,153	Solapur
14	कोल्हापूर ...	1,334	48,100	Kolhapur
	पुणे विभाग ...	8,474	3,11,197	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र ...	23,375	10,38,600	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद ...	677	46,993	Aurangabad
16	जालना ...	161	7,946	Jalna
17	परभणी ...	197	7,538	Parbhani
18	बीड ...	105	5,122	Beed
19	नांदेड ...	286	9,258	Nanded
20	उस्मानाबाद ...	41	3,474	Osmanabad
21	लातूर ...	156	5,822	Latur
	औरंगाबाद विभाग ...	1,623	86,153	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
22	बुलढाणा ...	248	8,208	Buldana
23	अकोला ...	379	10,186	Akola
24	अमरावती ...	303	7,248	Amravati
25	यवतमाळ ...	195	9,583	Yavatmal
	अमरावती विभाग ...	1,125	35,225	Amravati Division
26	वर्धा ...	168	11,930	Wardha
27	नागपूर ...	1,486	55,397	Nagpur
28	भंडारा ...	629	8,172	Bhandara
29	चंद्रपूर ...	364	15,097	Chandrapur
30	गडचिरोली ...	104	1,185	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ...	2,751	91,781	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ...	3,876	1,27,006	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ...	28,874	12,51,759	Maharashtra State

आधार.—औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Mumbai.

7. उद्योग आणि खनिज/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.4.

महाराष्ट्र राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी

PRODUCTIVE CAPITAL, OUTPUT AND VALUE ADDED BY MANUFACTURE IN MAHARASHTRA STATE

1997-98

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

अनुक्रमांक Serial No.	उद्योग गट	उत्पादक भांडवल Productive Capital	एकूण उत्पादन Total output	मुल्य वृद्धी Value added	Industry Group
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	खाद्य वस्तू	5,134	18,094	1,743	Food products.
2	पेये, तंबाखू व संबंधित पदार्थ	880	2,444	629	Beverages, tobacco and related products.
3	सुती कपड	1,888	5,165	836	Cotton textiles.
4	लोकर, रेशीम व मनुष्यनिर्मित तंतूचे कापड, ताग व इतर वनस्पतीजन्य तंतूचे कापड (कापूस व काथ्या सोडून)	4,650	5,416	805	Wool, silk and man made fibre textiles, Jute and other vegetable fibre textiles (except cotton and coir).
5	कापडाच्या वस्तू (परिधान करण्याच्या वस्तूंसहित)	1,174	2,383	477	Textile products (including wearing apparel).
6	लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर इत्यादी	66	124	13	Wood and wood products, furniture and fixtures.
7	कागद कागदाच्या वस्तू, मुद्रण व प्रकाशन व संबंधित उद्योग	4,282	3,817	742	Paper and paper products, printing, publishing and allied industries.
8	कातडी आणि केसाळ कातड्याच्या व कातड्याच्या पर्यायी वस्तू	107	201	31	Leather and products of leather, fur and substitutes of leather.
9	मूलभूत रसायने व रासायनिक पदार्थ (पेट्रोलियम आणि कोळसा यांचे पदार्थ सोडून)	21,125	33,447	8,833	Basic chemicals and Chemical products (except production of petroleum and coal).

तक्ता क्रमांक/TABLE NO. 7.4—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
10	रबर, प्लॅस्टीक, पेट्रोलियम व कोळसा याचे पदार्थ व अणु इंधनाची प्रक्रिया.	8,627	16,305	2,237	Rubber, plastic, petroleum and coal products, and processing of nuclear fuels.
11	अधातू खनिज पदार्थ	2,130	2,520	313	Non-metallic mineral products.
12	मूलभूत धातू व मिश्र धातू	12,297	10,895	1,720	Basic metal and alloys industries.
13	धातूच्या वस्तू व सुटे भाग (यंत्र व सामग्री सोडून)	3,698	6,973	1,152	Metal products and parts except machinery and equipment.
14	परिवहन सामग्री सोडून इतर सर्व सामग्री	12,095	22,808	4,538	Machinery and equipment other than transport equipment.
15	परिवहन सामग्री व सुटे भाग	8,204	1,35,068	2,718	Transport equipment and parts.
16	उत्पादन करणारे इतर उद्योग	2,040	4,486	783	Other manufacturing Industries.
17	इतर	20,873	23,186	6,592	Others.
	सर्व उद्योग	1,09,270	1,71,830	34,163	All Industries.

टीप .— आकडेवारी अस्थायी असून ती वार्षिक उद्योग पाहणी, १९९७-९८ वर आधारित आहे.

Note.— Figures are provisional and are based on Annual Survey of Industries, 1997-98.

आधार .— अर्थ व सांख्यिकी संघलनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.— Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.5

सुती कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी

AVERAGE PERCENTAGE OF ABSENTEEISM IN THE COTTON TEXTILE INDUSTRY

प्र.क्रमांक Serial No	केंद्रे	सरासरी गैरहजेरी (शेकडेवारीत) Average percentage of absenteeism		Centres
		1998 (3)	(2)	
1	मुंबई	...	19.06	Mumbai
2	सोलापूर	...	29.02	Solapur
3	नागपूर	...	17.90	Nagpur
4	जळगाव	...	14.46	Jalgaon
5	नांदेड	...	21.83	Nanded
6	औरंगाबाद	...	17.28	Aurangabad
7	इतर केंद्रे	...	14.99	Other centres
एकूण केंद्रे		...	18.94	All centres

आधार.—कामगार आयुक्त, महासभ्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai.

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.6

औद्योगिक विवाद/INDUSTRIAL DISPUTES

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars 1998	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	कापड गिरण्या--		<i>Textiles—</i>
	(अ) तंट्यांची संख्या	6	(a) Number of disputes.
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	1,465	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष	1,465	(1) Directly.
	(२) अप्रत्यक्ष	.. ..	(2) Indirectly
	(क) वाया गेलेले एकूण श्रमदिन	.. 2,50,863	(c) Number of mandays lost.
2	यंत्रोत्पादक कारखाने--		<i>Engineering—</i>
	(अ) तंट्यांची संख्या	16	(a) Number of disputes.
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	8,173	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष	8,173	(1) Directly.
	(२) अप्रत्यक्ष	.. ..	(2) Indirectly
	(क) वाया गेलेले एकूण श्रमदिन	.. 6,67,439	(c) Number of mandays lost.
3	संकीर्ण व रसायन--		<i>Miscellaneous and Chemical—</i>
	(अ) तंट्यांची संख्या	16	(a) Number of disputes.
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	8,618	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष	8,618	(1) Directly.
	(२) अप्रत्यक्ष	.. ..	(2) Indirectly
	(क) वाया गेलेले एकूण श्रमदिन	.. 2,22,734	(c) Number of mandays lost.
4	एकूण--		<i>Total—</i>
	(अ) तंट्यांची संख्या	38	(a) Number of disputes.
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	50,199	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष	50,199	(1) Directly.
	(२) अप्रत्यक्ष	.. 22	(2) Indirectly
	(क) वाया गेलेले एकूण श्रमदिन	.. 11,41,036	(c) Number of mandays lost.

आकडे अस्थायी आहेत/Figures are provisional.

आधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.7.

कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)/WORKING OF COTTON TEXTILE INDUSTRY (MILL SECTOR)

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	माहे अखेर at the end of month								Region
		गिरण्यांची संख्या		कामगारांची संख्या		स्थापित चात्या (हजारात)		माग (शंभरात)		
		Number of mills		Employees on roll (No.)		Spindles installed (Thousand)		Looms (Hundred)		
		मार्च March 1998	मार्च March 1999	मार्च March 1998	मार्च March 1999	मार्च March 1998	मार्च March 1999	मार्च March 1998	मार्च March 1999	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	महाराष्ट्र	206	212	1,85,000	177641	5,088	5043	374	361	Maharashtra
(a)	मुंबई शहर	54	54	93,000	85654	2,307	2200	297	284	Mumbai City
(b)	उर्वरित महाराष्ट्र	152	158	93,000	91994	2,781	2843	77	77	Rest of Maharashtra

आधार.— वस्त्रनिर्माण आयुक्त, भारत सरकार, मुंबई.

Source.— Textile Commissioner, Government of India, Mumbai.

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.8.

खनिज उत्पादन/MINERAL PRODUCTION
1998-99

अनुक्रमांक Serial No.	खनिज पदार्थ	उत्पादन (हजार टनात) Production (in thousand tonnes)	मूल्य (हजार रुपयात) Value (in thousand Rs.)	Minerals
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	क्रोमाईट ...	1	1,211	Chromite
2	दगडी कोळसा ...	25,279	1,86,59,760	Coal.
3	कच्चे लोखंड ...	29	4,445	Iron Ore
4	चुनखडी ...	5,989	4,94,630	Lime stone
5	कच्चे मंगनीज ...	317	4,93,284	Manganese Ore
6	कओलिन (नैसर्गिक) @	0.7	73	Kaolin (Natural) @
7	गेरू ...	N.A.	N.A.	Oahre
8	बाँक्सार्ईट ...	833	1,28,141	Bauxite
9	सिलिका सॅंड ...	401	61,194	Silica sand
10	मीठ *	46	...	Salt *
11	कायनाईट ...	...	...	Kyanite
12	कोरंडम ...	...	...	Corundum
13	डोलोमाईट ...	46	8,238	Dolomite
14	सॅंड (इतर) ...	334	6,689	Sand (Others)
15	बेराईट ...	...	...	Barytes
16	सिलिमानाईट ...	...	...	Silimanite

टीप.—(१) @ चायना क्ले म्हणून ओळखला जातो/Note.—Known as China Clay.

(२) * सहाय्यक मीठ आयुक्त, मुंबई यांनी कळविल्याप्रमाणे/As reported by the Assistant Salt Commissioner, Mumbai.

(३) N.A.— उपलब्ध नाही/Not available.

आधार.—भारतीय खाण केंद्र, नागपूर

Source.—Indian Bureau of Mines, Nagpur.

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.9.

औद्योगिक उत्पादन/INDUSTRIAL PRODUCTION

1998-99

अनु- क्रमांक Serial No. (1)	वस्तुचे नाव (2)	परिमाण (3)	उत्पादन Production (4)	Unit (3)	Name of Item (2)
1	कोळसा	हजार टन	26.174	Thousand tonnes	Cole (inc- lignite)
2	पेट्रोलियम (कूड)	..	N.A.	Do.	Petroleum (crude)
3	साखर	..	3,747.0	Do.	Sugar
4	मीठ	..	N.A.	Do.	Salt
5	सर्व प्रकारचे सूत	टन	N.A.	Tonnes	All yarn.
6	सर्व प्रकारचे कापड	हजार मीटर	N.A.	Thousand meters.	All cloth
7	पेट्रोलियमचे (रिफायनरी) उत्पादन	हजार टन	N.A.	Thousand tonnes	Petroleum (refinery) production.
8	तयार पोलाद	..	N.A.	Do.	Finished steel
9	पोलादाची लगड	..	N.A.	Do.	Steel in gots.
10	लोहयुक्त मिश्रधातू	..	N.A.	Do.	Ferrus Alloys
11	रेल्वे डबे	संख्या	N.A.	Number	Railway Coaches
12	वनस्पती	हजार टन	N.A.	Thousand tonnes.	Vanaspati

आधार.—केंद्रीय सांख्यिकी संघटना, मासिक अहवाल.

Source.—Central Statistical Organisation Monthly Returns.

8. वीज/ELECTRICITY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8.1.

विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर

INSTALLED CAPACITY, GENERATION AND CONSUMPTION OF ELECTRICITY
1998-99

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	स्थापित क्षमता (३१ मार्च रोजी) (मेगवटमध्ये)		<i>Installed Copacity (As) on 31st March) (in mw.)</i>
	(अ) बाष्पजन्य (औष्णिक)	7,655	(a) Steam (Thermal)
	(ब) नैसर्गिक वायुजन्य	1,092	(b) Natural Gas
	(क) जलजन्य	1,768	(c) Hydro
	(ड) अणुशक्तीजन्य (महाराष्ट्राचा वाटा)	190	(d) Nuclear (Maharashtra's share)
	एकूण	10,705	Total
2	उत्पादन (दशलक्ष किलोवॅट तास)--		<i>Generation (Million Kwh.)</i>
	(अ) बाष्पजन्य (औष्णिक)	45,001	(a) Steam (Thermal)
	(ब) नैसर्गिक वायुजन्य	6,625	(b) Natural Gas
	(क) जलजन्य	5,296	(c) Hydro
	(ड) अणुशक्तीजन्य (महाराष्ट्राचा वाटा)	1,039	(d) Nuclear (Maharashtra's share)
	(ई) इतर	12	(e) Other
	एकूण	57,973	Total
3	वापर (दशलक्ष किलोवॅट तास)--		<i>Consumption-- (Million Kwh.)</i>
	(अ) घरगुती वापर	9,931	(a) Domestic
	(ब) वाणिज्यिक वापर	3,576	(b) Commercial
	(क) औद्योगिक वापर	18,099	(c) Industrial
	(ड) वाहने चालविण्यासाठी	1,537	(d) Transport
	(ई) इतर	18,552	(e) Other
	एकूण	51,695	Total

टीप.—आकडे अस्थायी आहेत व ते केवळ सार्वजनिक
सेवा उद्योग संबंधातील आहेत.

आधार.—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Note.—The figures are provisional. The
relate to public utilities only.Sources.—Maharashtra State Electricity
Board, Mumbai.

8. वीज/ELECTRICITY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8.2.

विजेचा पुरवठा झालेली शहरे व खेडी/TOWNS AND VILLAGES ELECTRIFIED

(३१ मार्च १९९८ रोजी/As on 31st March 1998)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	विद्युत पुरवठा झालेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या No. of towns and villages electrified	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1	Brihan Mumbai.
2	ठाणे	1,765	Thane.
3	रायगड	1,836	Raigad
4	रत्नागिरी	1,395	Ratnagiri.
5	सिंधुदुर्ग	694	Sindhudurg.
	कोकण विभाग	5,691	Konkan Division
6	नाशिक	1,758	Nashik.
7	धुळे	1,487	Dhule.
8	जळगाव	1,490	Jalgaon.
9	अहमदनगर	1,511	Ahmednagar.
	नाशिक विभाग	6,246	Nashik Division.
10	पुणे	1,740	Pune.
11	सातारा	1,422	Satara.
12	सांगली	697	Sangli.
13	सोलापूर	1,106	Solapur.
14	कोल्हापूर	1,139	Kolhapur.
	पुणे विभाग	6,104	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	18,041	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	1,257	Aurangabad.
16	जालना	904	Jalana.
17	परभणी	1,431	Parbhani.
18	बीड	1,202	Beed.
19	नांदेड	1,436	Nanded.
20	उस्मानाबाद	712	Osmanabad.
21	लातूर	890	Latur.
	औरंगाबाद विभाग	7,832	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8.2.—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
22	बुलढाणा	1,277	Buldhana.
23	अकोला	1,548	Akola.
24	अमरावती	1,707	Amravati.
25	यवतमाळ	1,744	Yavatmal.
	अमरावती विभाग	6,276	Amravati Division
26	वर्धा	1,009	Wardha.
27	नागपूर	1,658	Nagpur.
28	भंडारा	1,629	Bhandara.
29	चंद्रपूर	1,461	Chandrapur.
30	गडचिरोली	1,507	Gadchiroli.
	नागपूर विभाग	7,264	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	13,540	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	39,413 *	Maharashtra State

आधार.—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Electricity Board,
Mumbai.

* ३१-३-१९८९ रोजी १०० टक्के खेड्यांचे विद्युतीकरण पूर्ण
100% Villages electrification cleared as on 31-3-1989.

9. संयुक्त भांडवली संस्था/JOINT STOCK COMPANIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.1.

३१ मार्च १९९९ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था

NUMBER OF JOINT STOCK COMPANIES AS ON 31ST MARCH 1999

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	शेअर भांडवल असलेल्या कंपन्या Companies limited by shares		हमीने मर्यादित असलेल्या व नपयासाठी काम न करण्या कंपन्या Companies limited by guarantee and asso- ciations not for profit		एकूण Total	District
		सार्वजनिक Public	खाजगी Private	सार्वजनिक Public	खाजगी Private		
		(3)	(4)	(5)	(6)		
(1)	(2)					(7)	(2)
1	बृहन्मुंबई ...	9,620	74,349	147	175	84,291	Brihan Mumbai
2	ठाणे ...	276	3,697	5	2	3,980	Thane
3	रायगड ...	28	223	...	...	251	Raigad
4	रत्नागिरी ...	10	80	1	1	92	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ...	6	28	...	1	35	Sindhudurg
	कोकण विभाग	9,940	78,377	153	179	88,649	Konkan Division
6	नाशिक ...	72	1,375	2	1	1,450	Nashik
7	धुळे ...	19	109	...	...	128	Dhule
8	जळगाव ...	68	432	...	1	501	Jalgaon
9	अहमदनगर ...	115	533	1	...	649	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	274	2449	3	2	2728	Nashik Division
10	पुणे ...	602	7,910	5	25	8,542	Pune
11	सातारा ...	35	384	1	2	422	Satara
12	सांगली ...	56	409	...	2	467	Sangli
13	सोलापूर ...	39	198	...	5	242	Solapur
14	कोल्हापूर ...	136	822	4	1	963	Kolhapur
	पुणे विभाग	868	9,723	10	35	10,636	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	11,082	90,549	166	216	1,02,013	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद ...	80	805	2	...	887	Aurangabad
16	जालना ...	8	161	...	...	169	Jalna
17	परभणी ...	7	22	...	...	29	Parbhani
18	बीड ...	6	21	...	...	27	Beed
19	नांदेड ...	15	147	...	...	162	Nanded
20	उस्मानाबाद ...	7	12	...	...	19	Osmanabad
21	लातूर ...	14	84	...	...	98	Latur
	औरंगाबाद विभाग	137	1,252	2	-	1,391	Aurangabad Div.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.1.—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
22	बुलढाणा ...	6	31	...	1	38	Buldhana
23	अकोला ...	46	181	...	...	227	Akola
24	अमरावती ...	31	186	...	...	217	Amravati
25	यवतमाळ ...	6	35	...	...	41	Yavatmal
	अमरावती विभाग	89	433	-	1	523	Amravati Division
26	वर्धा ...	31	146	...	1	178	Wardha
27	नागपूर ...	385	2,235	9	7	2636	Nagpur
28	भंडारा ...	8	40	...	...	48	Bhandara
29	चंद्रपूर ...	11	47	...	...	58	Chandrapur
30	गडचिरोली ...	3	6	...	...	9	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	438	2474	9	8	2929	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	527	2907	9	9	3452	Vidarbha State
	महाराष्ट्र राज्य	11,746	94,708	177	225	1,06,856	Maharashtra State

आधार.—कंपनी व्यवहार खाते, उद्योग मंत्रालय,
भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Department of Company Affairs,
Ministry of industry, Government
of India, New Delhi.

10. बँका/BANKS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.1.

बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या

NUMBER OF PLACES HAVING BANKING OFFICES AND NUMBER OF BANKING OFFICE
IN EACH DISTRICT

(३१ मार्च १९९९ रोजी/As on 31st March 1999).

क्रमांक	जिल्हा	बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची संख्या	एकूण बँक कार्यालयांची संख्या	
Serial No.		No. of places having banking offices (3)	Total No. of banking offices (4)	District (2)
(1)	(2)			
1	बृहन्मुंबई ...	1	1,560	Brihan Mumbai
2	ठाणे ...	113	421	Thane
3	रायगड ...	96	148	Raigad
4	रत्नागिरी ...	94	136	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ...	60	80	Sindhudurg
	कोकण विभाग ...	364	2,345	Konkan Division
6	नाशिक ...	121	240	Nashik
7	धुळे ...	94	132	Dhule
8	जळगाव ...	116	189	Jalgaon
9	अहमदनगर ...	139	208	Ahmednagar
	नाशिक विभाग ...	470	769	Nashik Division
10	पुणे ...	152	591	Pune
11	सातारा ...	101	154	Satara
12	सांगली ...	103	191	Sangli
13	सोलापूर ...	122	227	Solapur
14	कोल्हापूर ...	117	234	Kolhapur
	पुणे विभाग ...	595	1,397	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र ...	1,429	4,511	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद ...	77	158	Aurangabad
16	जालना ...	53	76	Jalna
17	परभणी ...	71	110	Parbhani
18	बीड ...	73	102	Beed
19	नांदेड ...	81	132	Nanded
20	उस्मानाबाद ...	53	73	Osmanabad
21	लातूर ...	63	98	Latur
	औरंगाबाद विभाग ...	471	749	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.1.—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
22	बुलढाणा ...	73	104	Buldhana
23	अकोला ...	104	158	Akola
24	अमरावती ...	101	150	Amravati
25	यवतमाळ ...	78	118	Yavatmal
	अमरावती विभाग ...	356	530	Amravati Division
26	वर्धा ...	52	74	Wardha
27	नागपूर ...	103	296	Nagpur
28	भंडारा ...	92	130	Bhandara
29	चंद्रपूर ...	100	152	Chandrapur
30	गडचिरोली ...	37	45	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ...	384	697	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ...	740	1,227	Vidarbha Division
	एकूण ...	2,640	6,487	... Total

आधार.—भारतीय रिझर्व्ह बँक

Source.—The Reserve Bank of India

11. सहकार/CO-OPERATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11.1.

संस्था, सभासदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाळ दिलेल्या रकमा आणि मालाची उलाढाल
SOCIETIES, MEMBERSHIP, WORKING CAPITAL, ADVANCES AND TURNOVER OF PRODUCE, 1998-99@

अनु- क्रमांक Serial No.	सहकारी संस्थेचा प्रकार	संस्थांची संख्या Number of Societies	सभासदांची संख्या (हजार) Members (Thousand No.)	खेळते भांडवल Working Capital (Lakh Rs.)	दिलेले कर्ज (लाख रुपये) Advances (Lakh Rs.)	थकबाकी (लाख रुपये) Outstanding (Lakh Rs.)	मालाची उलाढाल (लाख रुपये) Turnover of produce (Lakh Rs.)	Type of Society (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	प्रमुख मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि संस्था.	34	1,342	29,09,373	24,62,956	14,77,473	...	All apex and central societies.
2	कृषि पतसंस्था*	20,354	9,545	4,72,494	2,51,999	3,48,465	81,362	Agricultural credit*
3	बिगर कृषि पतसंस्था	19,862	17,159	30,46,048	20,43,712	17,56,387	3,642	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	1,055	832	43,868	1,422	1,472	4,55,819	Marketing
5	उत्पादक संस्था	37,872	5,714	9,49,946	9,015	29,646	7,63,395	Productive enterprises.
6	इतर	67,464	5,214	5,48,734	34,131	41,286	1,37,713	Others
	एकूण	1,46,641	39,806	79,70,463	48,03,235	36,54,729	14,41,931	Total

* यात प्राथमिक कृषि पत संस्था यांचा समावेश आहे.
आधार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

* Includes primary agricultural credit societies. @ अस्थायी/Provisional
Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar of co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.1.

रस्त्यांची लांबी/ROAD LENGTH

(किलोमीटरमध्ये/In Kilometre)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	रस्त्याचा प्रकार (2)	३१ मार्च रोजी As on 31st March		Type of road (2)
		1998 (3)	1999* (4)	
1	राष्ट्रीय महामार्ग	2,972	3,399	National highways.
2	राज्य महामार्ग	32,380	33,223	State highways.
3	प्रमुख जिल्हा रस्ते	41,166	45,016	Major district roads.
4	इतर जिल्हा रस्ते	41,701	42,973	Other district roads.
5	ग्रामरस्ते	72,834	82,280	Village roads.
	एकूण	1,91,053	2,06,891	Total

*अस्थायी/Provisional.

टीप.—शासकीय निर्णयानुसार १९८४ पासून अवर्गीकृत रस्ते, ग्राम रस्ते मध्ये अंतर्भूत केले असल्याने यापुढे अवर्गीकृत रस्ते हा प्रकार असणार नाही.

Note.—Since 1984 as per Government Resolution unclassified roads are included in village roads, hence the unclassified roads will not be shown separately henceforth.

आधार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public Works Department, Government
of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.2.

पृष्ठभागानुसार रस्त्यांचे वर्गीकरण
ROAD LENGTH ACCORDING TO TYPE OF SURFACE
(किलोमीटरमध्ये/In Kilometre)

क्रमांक Serial No. (1)	पृष्ठभागाचा प्रकार (2)	३१ मार्च रोजी As on 31st March		Type of surface (2)
		1998 (3)	1999* (4)	
1	सिमेंट काँक्रीट ...	72,146	85,536	Cement Concrete
2	डांबरी ...			Black topped
3	खडीचे ...			Water Bound mecadam
	एकूण पृष्ठांकित ...	1,61,195	1,74,614	Total Surface
4	अपृष्ठांकित ...	29,097	32,277	Unsurfaced
	एकूण ...	1,91,053	2,06,891	Total

अस्थायी/Provisional.

संस्कार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public Works Department, Government
of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.3.

महाराष्ट्र राज्य मार्गपरिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी*

OPERATIONAL STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE ROAD TRANSPORT CORPORATION*
1998-99

अनु- क्रमांक Serial No.	विभाग	मार्गांची संख्या ३१ मार्च १९९९ रोजी No. of routes as on 31st March 1999	मार्गांची एकूण लांबी (किलोमीटर) ३१ मार्च १९९९ रोजी Total routes distance (in k.m.) as on 31st March 1999	प्रतिदिन मार्गावर वाहतूक करणाऱ्या वाहनांची दैनिक सरासरी संख्या(१९९८-९९) Average No. of vehicles on road per day 1998-99	अस्तित्वात असलेल्या वाहनांची सरासरी संख्या (१९९८-९९) Average No. of vehicles held during 1998-99	प्रवाशांची दैनिक सरासरी संख्या (लाखात) (१९९८-९९) Average No. of passengers travelled daily 1998-99 (in lakhs)	Division
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	अमरावती	2,055	1,32,868	1,642	1,725	6.67	Amravati
2	औरंगाबाद	3,448	2,66,409	2,633	2,800	12.00	Aurangabad
3	मुंबई	3,747	2,48,009	2,714	3,094	13.14	Mumbai
4	नागपूर	1,564	1,17,912	1,416	1,534	5.88	Nagpur
5	नाशिक	4,108	2,36,657	2,836	3,062	14.52	Nashik
6	पुणे	5,202	3,38,831	3,894	4,223	16.98	Pune
	एकूण	20,124	13,40,686	15,135	16,438	69.19	... Total

* अस्थायी/Provisional

आधार.—महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner of Government of
Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.4.

वापरात असलेली मोटार वाहने

MOTOR VEHICLES IN OPERATION

अनुक्रमांक Serial No.	वाहनांचा प्रकार (1)	वाहनांची संख्या (३१ मार्च १९९९ रोजी) Number in force (as on 31st March 1999) (3)	Class of vehicles (2)
1	दुचाकी स्वयंचलित वाहने	36,23,847 ...	Two wheelers Auto Vehicles
2	मोटारी	7,48,492 ...	Motor cars
3	टॅक्सी कॅब्ज्	78,600 ...	Taxi cabs
4	स्वयंचलित रिक्शा	3,57,551 ...	Auto rickshaws
5	स्टेज कॅरिजेस	26,480 ...	Stage carriages
6	कंत्राटी वाहने	12,554 ...	Contract carriages
7	ट्रक्स व मालमोटारी	3,52,250 ...	Trucks and Lorries including Delevery van.
8	रुग्णवाहिका	3,737 ...	Ambulances
9	शाळेच्या बसेस	1,563 ...	School buses
10	खाजगी सेवा वाहने	8,328 ...	Private service vehicles
11	जोड वाहने (ट्रेलर)	1,46,262 ...	Trailers
12	ट्रॅक्टर्स	1,48,807 ...	Tractors
13	इतर	9,685 ...	Others
	एकूण	55,18,156	Total

आधार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—Transport Commissioner of
Government of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.5.

महाराष्ट्रातील परिवहनाची व इतर वाहने

TRANSPORT AND NON-TRANSPORT VEHICLES IN MAHARASHTRA STATE

(३१ मार्च १९९९/As on 31st March 1999)

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग (2)	वापरातील वाहनांची संख्या No. of Vehicles in operations			एकूण Total (5)	Region (6)
		बिगर-परिवहनाची Non- Transport (3)	परिवहनाची Transport (4)			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	
1	मुंबई (मध्य)	...	3,03,802	67,188	3,70,990	Mumbai (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	...	2,69,395	84,339	3,53,734	Mumbai (West)
3	मुंबई (पूर्व)	...	1,23,020	62,984	1,86,004	Mumbai (East)
4	ठाणे	...	5,12,307	2,17,552	7,29,859	Thane
5	पुणे	...	9,64,902	1,55,575	11,20,477	Pune
6	नागपूर	...	5,92,735	63,196	6,55,931	Nagpur
7	औरंगाबाद	...	3,62,551	76,374	4,38,925	Aurangabad
8	नाशिक	...	6,54,858	1,35,625	7,90,483	Nashik
9	अमरावती	...	2,82,030	46,756	3,28,786	Amravati
10	कोल्हापूर	...	4,58,804	84,163	5,42,967	Kolhapur
	एकूण	...	45,24,404	9,93,752	55,18,156	Total

आधार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner Government of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.6.

वाहनचालकांचे व्यावसायिक व बिगर व्यावसायिक परवाने

TRANSPORT AND NON-TRANSPORT PROFESSIONAL DRIVING LICENCES

(३१ मार्च १९९९/As on 31st March 1999)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	विभाग (2)	चालकांचे परवाने/ Driving Licences			एकूण Total (5)	Region (2)
		व्यावसायिक Professional (3)	बिगर-व्यवसायिक Non- Professional (4)			
1	मुंबई (मध्य)	10,42,097	6,42,328	16,84,425	Mumbai (Central)	
2	मुंबई (पश्चिम)	5,48,291	4,63,210	10,11,501	Mumbai (West)	
3	मुंबई (पूर्व)	4,45,950	2,07,343	6,53,293	Mumbai (East)	
	बृहन्मुंबई (उप- बेरीज १ ते ३)	20,36,338	13,12,881	33,49,219	Mumbai (Sub-total 1 to 3)	
4	ठाणे	3,85,645	5,60,934	9,46,579	Thane	
5	पुणे	4,75,258	9,62,360	14,37,618	Pune	
6	नागपूर	2,45,081	5,49,249	7,94,330	Nagpur	
7	औरंगाबाद	3,41,037	3,69,990	7,11,027	Aurangabad	
8	नाशिक	3,58,903	5,68,495	9,27,398	Nashik	
9	अमरावती	1,50,799	2,17,279	3,68,078	Amravati	
10	कोल्हापूर	2,26,032	3,70,416	5,96,448	Kolhapur	
	एकूण	42,19,093	49,11,604	91,30,697	Total	

आधार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner Government of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.7.

लोहमार्गाची लांबी/RAILWAY ROUTE LENGTH

(३१ मार्च १९९९ रोजी/As on 31st March 1999)

(कि.मी./k.m.)

ब्रॉड गेज/ Broad gauge (1)	मीटर गेज/ Meter gauge (2)	नॅरो गेज/ Narrow gauge (3)	एकूण/ Total (4)
4,141	500	806	5,447

आधार.—रेल्वे मंत्रालय (रेल्वे बोर्ड)

Source.—Ministry of Railway (Railway Board).

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.8.

महाराष्ट्र राज्यातील डाक कार्यालये व तार कार्यालये याची संख्या

NUMBER OF POST OFFICES AND TELEGRAPH OFFICES IN MAHARASHTRA STATE

वर्ष Year (1)	डाक कार्यालये Post Offices (2)	तार कार्यालये Telegraph Offices (3)
1989-90	11,757	2,560
1990-91	11,910	2,531
1991-92	12,041	2,593
1992-93	12,161	2,741
1993-94	12,269	2,746
1994-95	12,270	2,747
1995-96	12,282	2,218
1996-97	12,324	2,978
1997-98	12,609	2,923
1998-99	12,426	2,067

धार.—पोस्टमास्तर जनरल, भारत सरकार, मुंबई.

puree.—Postmaster General, Government of India, Mumbai

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.1.

मुंबई बंदरात प्रवेश केलेल्या जहाजांची संख्या व वजन

NUMBER AND TONNAGE OF VESSELS ENTERED IN MUMBAI PORT
1998-99

अनु- क्रमांक Serial No.	जहाजांचा प्रकार	मेट्रिक टनात/M.Tonnes			Class of vessels	
		जहाजांची संख्या No. of Ships	एकूण (हजारांत) Gross (in 000)	निव्वळ (हजारांत) Net (in 000)		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	
1	वाफेवर चालणारी (तेल वाहकाव्यतिरिक्त)—				1 Steamship (other than oil tankers) —	
	(अ) परदेशांशी वाहतूक करणारी—	1,366	15,794	8,443	(A) Foreign	
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर				(1) Above 3,500 G.R.T.	
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी	146	325	165	(2) 3,500 G.R.T. and less.	
	(ब) किनाऱ्यावर वाहतूक करणारी—				(B) Coastal—	
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर	12	114	67	(1) Above 3,500 G.R.T.	
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी	38	100	35	(2) 3,500 G.R.T. and less.	
	(३) रिग पुरवठा करणारे	1,453	1,292	466	(3) Rig supplier	
	(४) जहाजे	64	645	270	(2) Ferry ships	
2	तेलवाहक जहाजे	...	951	17,269	9,657	2 Tankers
3	कोळसा नेणारी	...	...	...	...	3 Colliers
	एकूण	...	4,030	35,539	19,103	... Total

टीप.—३,५०० G.R.T. = ३,५५६ मेट्रिक टन

आधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्ट.

Source.—Mumbai Port Trust.

Note.—3,500 G.R.T. = 3,556 grass registered metric tonner.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No.13.2.

मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून हलविलेला माल

(CARGO HANDLED AT THE DOCKS AND BUNDERS IN MUMBAI PORT)

(हजार मे. डेट वेट टनात/ In thousand metric dead weight tonnes)

अनुक्रमांक Serial	बाब	माहिती Particulars	Item
No.		1998-99	
(1)	(2)	(3)	(4)
1	अयात माल	19,170	Imports
2	निर्यात माल	11,800	Exports
	एकूण	30,970	Total

आधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्ट.

•Source.—Mumbai Port Trust.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No.13.3.

महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गौण बंदरांतून हलविलेला (आयात व निर्यात) माल
CARGO (IMPORTS AND EXPORTS) HANDLED AT THE SELECTED MINOR PORTS OF
MAHARASHTRA STATE
1998-99

(मे. टनात / in metric tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव (2)	आयात Imports (3)	निर्यात Exports (4)	एकूण Total (5)	Name of the Port (2)
1	डहाणू	4,51,911	...	4,51,911	Dahanu
2	अर्नाळा	...	...	...	Arnala
3	ठाणे	...	1,495	1,495	Thane
4	ट्रॉम्बे	...	...	2,959	Trombay
5	बेलापूर (उलवा)	6,80,296	...	6,80,296	Belapur (Ulwa)
6	मोरा	2,163	380	2,543	Mora
7	करंजा	...	...	...	Karanja
8	अलिबाग	...	...	...	Alibag
9	धरमतार	16,19,946	44,471	16,64,417	Dharamtar
10	राजपुरी	...	...	...	Rajpuri
11	दिधी	...	...	...	Dighi
12	हर्णे	...	...	...	Harnai
13	दाभोल	1,15,542	...	1,15,542	Dabhol
14	जयगड	...	...	...	Jaigad
15	रत्नागिरी	9,95,290	...	9,95,290	Ratnagiri
16	जैतापूर	...	...	...	Jaitapur
17	विजयदुर्ग	210	...	210	Vijaydurg
18	देवगड	...	...	...	Devgad
19	मालवण	...	...	...	Malvan
20	वेंगुर्ला	...	...	...	Vengurla
21	रेडी	...	...	...	Redi
22	इतर बंदरे	10,89,173	1,94,220	12,83,393	Other ports
	एकूण	49,54,531	2,40,566	51,95,097	Total

आधार — मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Mumbai.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No.13.4.

महाराष्ट्र राज्यातील गौण बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक

PASSANGERS TRAFFIC AT THE MINOR PORTS OF MAHARASHTRA STATE
1998-99

क्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव	बिगर यांत्रिक जहाजाने By-non mechanised vessels	यांत्रिक जहाजाने By mechanised vessels	एकूण Total	Name of the Port
1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
डहाणू	...	...	5,88,479	5,88,479	Dahanu
सातपाटी	...	1,79,335	...	1,79,335	Satpati
दातिवरे	...	68,622	...	68,622	Datiware
मनोरी	...	...	35,57,607	35,57,607	Manori
कल्याण	...	66,235	...	66,235	Kalyan
वरसोव्या	...	...	28,91,260	28,91,260	Varsova
मोरा	...	25,926	10,30,188	10,56,114	Mora
करंजा	...	33,003	1,99,506	2,32,509	Karanja
रेवस	...	...	7,35,581	7,35,581	Rewas
अलिबाग	...	6,276	...	6,276	Alibag
राजापुर	...	1,50,624	1,41,005	2,91,629	Rajapur
दिधी	...	1,816	1,37,316	1,39,132	Dighi
हर्णे	...	42,000	...	42,000	Harnai
दाभोळ	...	4,53,980	1,66,470	6,20,450	Dabhol
जयगड	...	2,41,934	...	2,41,934	Jaigad
रत्नगिरी	...	50,070	...	50,070	Ratnagiri
पूर्णगड	...	46,170	...	46,170	Purnagad
जैतापूर	...	5,52,930	...	5,52,930	Jitapur
विजयदुर्ग	...	31,676	...	31,676	Vijaydurg
देवगड	...	23,078	...	23,078	Devgad
आचरे	...	51,500	...	51,500	Achre
मालवण	...	2,12,298	...	2,12,298	Malvan
रेडी	...	...	...	...	Redi
इतर	...	4,03,683	15,56,977	19,60,660	Other
एकूण	...	26,41,156	1,10,04,389	1,36,45,545	Total

प. — मुंबई बंदर सेवेतील वाहतूक मोरा व रेवस बंदरातील यांत्रिक जहाज वाहतुकीखाली दाखविली आहे.

pte.—Passenger traffic under Mumbai harbour services is shown under mechanised vessels in Mora and Rawas.

धार.—मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Mumbai.

14. देशांतर्गत व्यापार/INLAND TRADE
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.1.
महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार
INLAND TRADE OF MAHARASHTRA

1997-98 @ (हजार मे. टनात / in thousand tonne

अनुक्रमांक Serial No.	मालाचे नाव	महाराष्ट्रात आयात झालेला माल Imports into the State (3)	महाराष्ट्रातून निर्यात झालेला माल Exports from the State @ (4)	Commodity (2)	
1	जनावरे (संख्या हजारात)	...	14	...	Animals (thousand No.)
2	कोळसा आणि कोक	...	7,323	2,727	Coal and coke
3	कच्चे मॅंगेनिज	...	...	65	Manganese ore
4	चुना आणि चुनखडी	...	...	...	Lime and limestone
5	मीठ	...	5	...	Salt
6	तांदूळ	...	8	13	Rice
7	गहू व गव्हाचे पीठ	...	6	...	Wheat and wheat flour
8	जोंधळा	...	...	...	Jowar
9	बाजरी	...	...	...	Bajri
10	कडधान्ये व इतर धान्ये	...	12	...	Pulses and other grain
11	गळिताचे धान्ये	...	23	...	Oil seeds
12	वनस्पती तेल	...	13	...	Vegetable oils
13	साखर (खांडसरी सोडून)	...	4	1,157	Sugar (excluding khandari)
14	गूळ	...	2	...	Gur
15	कापड (कापसाचे) आणि धागा	...	...	...	Cotton piecegoods and yarn etc.
16	लोखंड व पोलाद	...	1,112	274	Iron and steel
17	सिमेंट	...	2,645	882	Cement
18	केरोसिन तेल	...	6	...	Kerosene oil

@ अस्थायी/Provisional

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.1.—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
19	पेंड	...	215	62 Oil cakes
20	चहा	...	...	Tea
21	इमारतीचें लांकूड (सागवान धरून)...	6	10	Timber (including teak wood).
22	पशुजन्य उत्पादन	...	...	Animal products
23	मका	...	...	Maize
24	हरभरा व तज्जन्य उत्पादन	...	3	Gram and gram products
25	बाजरी व ज्वारी सोडून इतर एकदल धान्ये.	...	...	Millets other than bajra, jowar.
26	खनिज तेल	...	33	38 Mineral oil
27	विटा व कौले	...	...	17 Bricks and tiles
28	काच	...	...	Glass
29	हिरडा	...	...	Myrobalance
30	ताग व लाख	...	...	Jute and hemp
31	यंत्रसामग्री	...	...	538 Machinery equipment
32	धातूच्या वस्तू	...	...	Metal products
33	पादत्राणे	...	...	Shoes (footwear)
34	कच्चे लोखंड	...	283	215 Iron ore
35	विडीचे पाने	...	...	Bidi leaves
36	कापूस	...	3	Raw cotton
37	कृत्रिम रेशमाच्या कापडाचे तागे	...	...	Artificial silk piece goods
38	तंबाखू	...	...	Tobacco raw
39	सुकी फळे व भाजीपाला	...	...	Fruits dried and vegetable
40	लोकर व लोकराच्या कापडाचे तागे	...	...	Woolen piecegoods and wool raw.

धार.—वाणिज्य माहिती आणि सांख्यिकी महासंचालनालय, भारत सरकार, कलकत्ता.

Source.—Office of the Directorate General of Commercial Intelligence and Statics, Government of India, Calcutta.

15. शिक्षण/ EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1.

शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण

INSTITUTION AND ENROLMENT BY TYPE OF EDUCATION 1998-99

अनुक्रमांक Serial No. (1)	शिक्षणाचा प्रकार (2)	संस्था (संख्या) Institutions (No.) (3)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.) (4)	Type of Education (2)	
1	पूर्व-प्राथमिक	...	19,729	6,13,233	Pre-primary
2	प्राथमिक	...	64,918	1,22,91,051	Primary
3	माध्यमिक	...	13,872	86,07,566	Secondary
4	कनिष्ठ महाविद्यालये	...	569	4,65,715	Junior Colleges
5	शिक्षकांचे प्रशिक्षण—				<i>Teacher's training—</i>
	(1) अध्यापक विद्यालय प्रमाणपत्र	274	28,548		Junior College of education.
	(2) आंग्ल भारतीय	...	2	157	Anglo Indian.
	(3) चित्रकला शिक्षण प्रमाणपत्र	...	18	2,745	Drawing teacher's Certificate.
	(4) हस्तकला शिक्षण प्रमाणपत्र	...	NA	NA	Handi-crafts teacher's Certificate.
	एकूण ...	294	31,450		Total
6	उच्च शिक्षण—				<i>Higher education—</i>
	(1) विद्यापीठ शिक्षण विभाग	...	8	26,721	University teaching departments.
	(2) संशोधन संस्था	...	26	412	Research institutions.
	(3) राष्ट्रीय महत्त्वाच्या संस्था	...	1	3,509	Institutes of national importance.
	(4) विद्यापीठ समान संस्था	...	5	4,429	Institutes deemed as Universities.
	(5) कला, वाणिज्य व शास्त्र	...	866	7,61,089	Art, Commerce and Science.
	(6) कला व शास्त्र	...	...	...	Arts and Science.
	(7) कला व वाणिज्य	...	...	...	Arts and Commerce.
	(8) कला	...	...	...	Arts.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
(9) शास्त्र	...	...	...	Science
(10) वाणिज्य	...	...	...	Commerce
(11) ललित कला	...	7	1,986	Fine arts
(12) शास्त्र व वाणिज्य	...	...	...	Science and Commerce
(13) वास्तुशास्त्र	...	...	...	Architecture
(14) तंत्र निकेतन	...	...	...	Polytechnics
(15) व्यावसायिक व्यवस्थापन	...	53	14,491	Business management
(16) अभियांत्रिकी	...	N A	N A	Engineering
(17) विधी (कायदा)	...	42	24,529	Law
(18) तंत्रशास्त्र	...	N A	N A	Technology
(19) पशुवैद्यकशास्त्र	...	5	1,351	Veterinary Science
(20) वृत्तपत्र व्यवसाय	...	N A	N A	Journalism
(21) ग्रंथपालनशास्त्र	...	6	431	Library Science
(22) विषमचिकित्सा (अँलोपैथी)	...	30	17,154	Allopathy
(23) आयुर्वेद	...	34	8,403	Ayurvedic
(24) दंतकशास्त्र	...	12	2,951	Dental
(25) शुश्रूषा	...	5	1,244	Nursing
(26) औषधी शास्त्र	...	N A	N A	Medicine (Pharmacy)
(27) प्राच्य विद्याभ्यास	...	5	608	Oriental
(28) नृत्य व संगीत	...	3	605	Dancing and Music
(29) युनानी	...	3	1,320	Unani
(30) उपाहारगृह व्यवस्था	...	N A	N A	Catering
(31) श्रमविज्ञान	...	1	101	Labour
(32) व्यावसायिक मार्गदर्शन	...	N A	N A	Vocational Guidance
(33) योग	...	1	26	Yoga
(34) समाजशास्त्र	...	32	5,392	Social Science
(35) शेतकीशास्त्र	...	15	7,756	Agriculture
(36) गृहशास्त्र पदवी	...	5	3,707	Home science (Degree)
(37) शिक्षणशास्त्र पदवी	...	144	15,281	Bachelor of education
(38) शारीरिक शिक्षण (पदवी)	...	103	18,279	Physical education
(39) चित्रपट विद्या व दूरदर्शन	...	1	25	Film Institute and Television
(40) समचिकित्सा	...	33	6,217	Homeopathy
	एकूण	1,446	9,28,017	Total

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1—contd.

अ.क्र. Serial No. (1)	शिक्षणाचा प्रकार (2)	संस्था (संख्या) Institution (No.) (3)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.) (4)	Type of Education (2)
7	व्यावसायिक व विशेष शिक्षण—	...	...	<i>Professional and Special Education—</i>
(1)	समचिकित्सा (होमिओपॅथी)...	18	2,790	Homeopathy
(2)	शुश्रूषा व प्रसविका ...	64	5,205	Nursing, Midwife
(3)	वाणिज्य ...	8	128	Commerce
(4)	ललितकला ...	14	1,067	Fine arts
(5)	गृहशास्त्र (शालेय पातळी)	1	30	Home Science, Degree
(6)	नौकानयन ...	N.A.	N.A.	Marine Engineering
(7)	शेतकीशाळा ...	39	3,976	Agricultural Schools
(8)	कुक्कुटपालन प्रशिक्षण	2	363	Poultry training
(9)	मनोव्यथित ...	N.A.	N.A.	Mentally handicapped
(10)	अस्थिव्यंग ...	N.A.	N.A.	Crippled
(11)	अंध ...	N.A.	N.A.	Blind
(12)	मूक/बधिर ...	N.A.	N.A.	Deaf and Dumb
(13)	नृत्य व संगीत ...	N.A.	N.A.	Music and dancing
(14)	गृहशास्त्र पदविका ...	1	30	Home Science, Degree
(15)	प्राच्यविद्या अभ्यास ...	31	3,750	Oriental
(16)	कीर्तन ...	1	49	Kirtan
(17)	प्रमाणित सुधार ...	N.A.	N.A.	Certified Schools
(18)	ग्रंथपालशास्त्र ...	1	60	Library Science
(19)	योग ...	...	...	Yoga
	एकूण ...	180	17,448	Total
	एकूण बेरीज ...	1,01,008	2,29,54,480	Grand Total

आधार.—शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate to Education, Government of Maharashtra, Pune.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.2

जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण/PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION IN EACH DISTRICT
1998-99

अ. क्र. Serial No.	जिल्हा	प्राथमिक शिक्षण *			माध्यमिक शिक्षण (उच्च माध्यमिक सह)			(2)
		Primary Education *	Secondary Education (Including Higher Sec.)					
(1)	(2)	संस्था Institutions	विद्यार्थी (हजार) Pupils (000)	शिक्षक (हजार) Teachers (000)	संस्था Institutions	विद्यार्थी (हजार) Pupils (000)	शिक्षक (हजार) Teachers (000)	
1	बृहन्मुंबई	...	2,115	1,090	26	1,210	998	29 Brihan Mumbai
2	ठाणे	...	4,133	927	22	739	494	14 Thane
3	रायगड	...	2,690	300	9	284	167	5 Raigad
4	रत्नागिरी	...	2,691	228	10	302	111	3 Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	...	1,502	97	5	183	69	3 Sindhudurg
	कोंकण विभाग	...	13,131	2,642	72	2,718	1,839	54 Konkan Division
6	नाशिक	...	3,151	653	14	616	617	10 Nashik
7	धुळे	...	2,523	358	10	465	251	8 Dhule
8	जळगाव	...	2,023	460	12	503	379	11 Jalgaon
9	अहमदनगर	...	2,377	505	13	608	375	16 Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	...	10,737	1,973	50	2,192	1,622	40 Nashik Division
10	पुणे	...	4,230	793	22	843	571	17 Pune
11	सातारा	...	2,551	334	11	515	260	8 Satara
12	सांगली	...	1,798	326	10	435	219	7 Sangli
13	सोलापूर	...	2,817	516	14	584	306	9 Solapur
14	कोल्हापूर	...	2,081	416	12	563	295	9 Kolhapur
	पुणे विभाग	...	13,378	2,385	69	2,940	1,651	50 Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	...	37,246	7,000	191	7,850	5,112	144 Rest of Maharashtra

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.2 Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)	
15	औरंगाबाद	...	1,815	470	10	406	220	6	Aurangabad
16	जालना	...	1,282	278	5	185	99	3	Jalna
17	परभणी	...	1,898	446	11	307	153	4	Parbhani
18	बीड	...	1,991	353	9	402	195	6	Beed
19	नांदेड	...	2,273	459	11	396	236	6	Nanded
20	उस्मानाबाद	...	1,045	218	6	290	117	4	Osmanabad
21	लातूर	...	1,359	329	8	472	210	6	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	11,663	2,553	60	2,458	1,230	35	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	...	1,476	313	8	286	181	5	Buldhana
23	अकोला	...	1,906	372	9	453	229	7	Akola
24	अमरावती	...	1,871	409	9	501	231	8	Amravati
25	यवतमाळ	...	2,086	360	9	391	165	5	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	7,339	1,455	35	1,631	806	25	Amravati Division
26	वर्धा	...	1,049	134	4	226	126	4	Wardha
27	नागपूर	...	2,465	451	13	747	388	12	Nagpur
28	भंडारा	...	1,989	301	9	451	218	6	Bhandara
29	चंद्रपूर	...	1,710	261	7	322	184	5	Chandrapur
30	गडचिरोली	...	1,358	135	7	187	78	2	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	8,541	1,283	37	1,933	994	29	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	15,880	2,738	172	3,564	1,800	54	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	64,918	12,291	323	13,872	8,142	233	Maharashtra State

टीप.—प्राथमिक शिक्षणात पूर्व-प्राथमिक शिक्षणाचा समावेश कलेला नाही.

Note.—Primary Education does not include pre primary Education.

* अस्थायी/Provisional

आधार.—शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Education, Government of Maharashtra, Pune.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.3

महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रशिक्षणार्थीच्या मंजूर जागा

NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL TRAINING INSTITUTIONS AND SEATS SANCTIONED IN

MAHARASHTRA STATE

1998-99

विभाग	संस्थांची एकूण संख्या Total Number of Institutions			मंजूर करण्यात आलेल्या जागांची संख्या Number of Sanctioned Seats			Division
	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई	51	36	87	10,884	3,326	14,220	Mumbai
नाशिक	47	69	116	10,060	9,116	19,176	Nashik
पुणे	53	46	99	13,680	6,132	19,892	Pune
औरंगाबाद	56	27	83	10,640	2,588	13,228	Aurangabad
अमरावती	46	9	55	8,296	988	9,284	Amravati
नागपुर	59	51	110	10,708	4,892	15,600	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	392	238	550	64,268	27,052	91,320	Maharashtra State

आधार.—द्वयसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Maharashtra State, Mumbai.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.4

महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल
RESULTS OF THE FINAL EXAMINATIONS OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL TRAINING
INSTITUTES IN MAHARASHTRA

(जुलै १९९८/JULY 1998)

विभाग (1)	शासकीय Government		अशासकीय Non-Government		एकूण Total		Division (1)
	बसलेले Appeared (2)	उत्तीर्ण Passed (3)	बसलेले Appeared (4)	उत्तीर्ण Passed (5)	बसलेले Appeared (6)	उत्तीर्ण Passed (7)	
मुंबई	5,996	4,960	1,707	1,452	7,703	6,412	Mumbai
नाशिक	5,118	4,486	5,127	3,896	10,245	8,382	Nashik
पुणे	7,857	6,896	3,188	2,718	11,045	9,614	Pune
औरंगाबाद	5,831	4,536	1,244	917	7,075	5,453	Aurangabad
अमरावती	5,619	4,256	697	474	6,316	4,730	Amravati
नागपूर	7,145	5,559	2,605	1,544	9,750	7,103	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	37,566	30,693	14,568	11,001	52,134	41,694	Maharashtra State

आधार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Mumbai.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.5

महाराष्ट्र राज्यातील शिकारू उमेदवारांची वर्गवारी

CLASSIFICATION OF APPRENTICE IN MAHARASHTRA

वर्गवारी	1998-99	Classification
(1)	(2)	(1)
(१) उपलब्ध जागा	29,422	(1) Sanctioned Seats.
(२) नेम्लेले उमेदवार (अ ते इ)	26,918	(2) No. of students appointed (a to e)
(अ) अनुसूचित जाती	2,979	(a) Scheduled Castes
(ब) अनुसूचित जमाती	1,409	(b) Scheduled Tribes
(क) अपंग	7	(c) Physically handicapped
(ड) महिला	682	(d) Women
(इ) इतर	21,841	(e) Others

आधार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Mumbai.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.6

महाराष्ट्र राज्यातील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा व विद्यार्थी संख्या
 SECONDARY AND HIGHER SECONDARY TECHNICAL SCHOOLS AND STUDENTS IN
 MAHARASHTRA STATE
 1998-99

विभाग	माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळांची संख्या Number of Secondary technical schools			एकूण स्थापित विद्यार्थी प्रवेश क्षमता Installed Intake capacity of students			Division
	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई	20	44	64	2,975	3,685	6,660	Mumbai
नाशिक	18	46	64	3,240	3,870	7,110	Nashik
पुणे	11	111	122	1,970	8,370	10,340	Pune
औरंगाबाद	29	16	45	3,770	910	4,680	Aurangabad
अमरावती	21	18	39	2,390	1,040	3,430	Amravati
नागपूर	21	6	27	2,550	345	2,895	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	120	241	361	16,895	18,220	35,115	Maharashtra State

आधार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Mumbai.

महाराष्ट्र राज्यातील तांत्रिक आणि व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यांतील प्रवेश क्षमता

TECHNICAL AND VOCATIONAL INSTITUTES ACCORDING TO TYPE OF SYLLABUS

IN MAHARASHTRA AND THEIR INTAKE CAPACITY

1998-99

अभ्यासक्रम संस्थेचा प्रकार	बाब	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	Item	Type of Educational Institutions
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
1. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	312 64,218	238 27,052	550 91,320	Institutes Intake capacity	Industrial Training Institutes
2. औद्योगिक कामगारासाठी अश- कालीन सायबर्ग संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	11 965	... ...	11 965	Institutes Intake capacity	Part time evening classes for industrial workers.
3. मूलभूत प्रशिक्षण तथा आनुषंगिक सूचना केंद्रे.	संस्था प्रवेश क्षमता	51 28,227	74 6,554	125 30,781	Institutes Intake capacity	Basic training and related Instruction Centres.
4. प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती	संस्था प्रवेश क्षमता	8 5,000	... ...	8 5,000	Institutes Intake capacity	Advanced vocational training system.
5. +2 स्तरावरील व्यवसाय अभ्यासक्रम संस्था (द्विलक्षी)	संस्था प्रवेश क्षमता	37 3,300	241 11,150	278 14,450	Institutes Intake capacity	+2 Stage vocational institutes

TABLE No. 15.7—*contd*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
6. +2 स्तरावरील केंद्र शासन पुरस्कृत संस्था व्यवसाय अभ्यासक्रम संस्था	प्रवेश क्षमता	51 3,040	993 62,200	1,044 65,240	Institutes Intake capacity	Centrally Sponsared + 2 stage vocational Education Institutes
7. माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा/ विद्यालये	संस्था प्रवेश क्षमता	120 16,895	241 18,220	361 35,115	Institutes Intake capacity	Technical secondary school/ colleges.
8. प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	49 2,717	5,389 1,32,225	5,432 1,34,942	Institutes Intake capacity	Institutes for Certificate courses of vocational education.
एकूण	संस्था प्रवेश क्षमता	639 1,20,412	7,176 2,57,401	7,815 3,77,813	Institutes Intake capacity	Total

आधार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Mumbai.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.8

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यांतील विद्यार्थ्यांची प्रवेश क्षमता

NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INSTITUTIONS TEACHING CERTIFICATE COURSE AND THEIR INTAKE CAPACITY IN MAHARASHTRA 1998-99

विभाग	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम संस्था Institutes of Certificate Course			एकूण स्थापित विद्यार्थी प्रवेशक्षमता Intake capacity of students			Division	
	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)	
मुंबई	..	10	958	968	520	23,950	24,470	Mumbai
नाशिक	..	7	759	766	400	16,475	16,875	Nashik
पुणे	..	7	1,001	1,008	328	25,025	25,349	Pune
औरंगाबाद	..	11	714	725	458	17,850	18,308	Aurangabad
अमरावती	..	6	695	701	290	17,375	17,665	Amravati
नागपुर	..	8	1,262	1,270	725	31,550	32,275	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	..	49	5,389	5,438	2,717	1,32,225	1,34,942	Maharashtra State

मि. धार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government Maharashtra State, Mumbai.

16. जीवनविषयक आकडेवारी/VITAL STATISTICS
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.1.
निरनिराळ्या पद्धतीनुसार कुटुंबनियोजन करणाऱ्यांची जिल्हावार संख्या
DISTRICTWISE NUMBER OF PERSONS USING VARIOUS FAMILY PLANNING METHODS
1997-98

(संख्या/Numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	नसबंदी शस्त्रक्रिया Sterilisation	लूप पद्धती I.U.D.	नेहमीची स्तंती प्रतिबंधक साधने वापरणारे Conventional contraceptive users	मुखद्वारे गोळ्या वापरणारे Oral Pills users	District	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	...	44,529	47,956	56,652	14,951	Brihan Mumbai
2	ठाणे	...	1,472	11,993	33,475	15,369	Thane
3	रायगड	...	9,987	6,989	8,536	9,022	Raigad
4	रत्नागिरी	...	10,273	8,345	10,793	7,322	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	...	4,511	5,424	5,255	4,541	Sindhudurg
	कोकण विभाग	...	70,772	80,707	1,14,711	51,205	Konkan Division
6	नाशिक	...	20,437	13,526	15,057	12,799	Nashik
7	धुळे	...	13,046	9,250	13,719	12,900	Dhule
8	जळगाव	...	23,251	13,966	17,781	15,539	Jalgaon
9	अहमदनगर	...	23,541	23,168	10,455	19,431	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	...	80,275	59,910	57,012	60,669	Nashik Division
10	पुणे	...	33,344	15,191	28,248	14,831	Pune
11	सातारा	...	26,911	14,094	21,901	15,489	Satara
12	सांगली	...	25,108	13,748	19,127	14,355	Sangli
13	सोलापूर	...	25,508	12,006	18,219	12,218	Solapur
14	कोल्हापूर	...	28,141	18,545	9,110	15,688	
	पुणे विभाग	...	1,39,012	73,584	96,605	72,581	Pune Division
	सर्वरित महाराष्ट्र	...	2,90,059	2,14,201	2,68,328	1,84,455	Rest of Maharashtra

15	औरंगाबाद	...	10,147	7,397	25,764	11,059	Aurangabad
16	जालना	...	10,431	7,558	19,168	7,797	Jalna
17	परभणी	...	15,409	10,954	25,047	11,487	Parbhani
18	बीड	...	14,562	11,966	9,586	9,436	Beed
19	नांदेड	...	19,812	8,963	18,345	13,931	Nanded
20	उस्मानाबाद	...	10,290	8,180	15,617	6,462	Osmanabad
21	लातूर	...	12,598	7,960	13,474	7,591	Latur
	औरंगाबाद विभाग	...	93,249	62,978	1,27,001	67,763	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	...	9,708	11,138	17,222	10,057	Buldhana
23	अकोला	...	14,139	9,449	17,670	9,814	Akola
24	अमरावती	...	10,782	10,451	7,454	9,593	Amravati
25	यवतमाळ	...	14,268	13,086	23,356	11,855	Yavatmal
	अमरावती विभाग	...	48,897	44,124	65,702	41,319	Amravati Division
26	वर्धा	...	8,596	7,296	19,728	7,159	Wardha
27	नागपूर	...	12,770	10,350	13,595	7,581	Nagpur
28	भंडारा	...	17,010	12,627	11,948	12,267	Bhandara
29	चंद्रपूर	...	13,528	10,956	19,123	11,894	Chandrapur
30	गडचिरोली	...	6,353	4,064	13,816	4,837	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	...	58,257	45,293	78,210	43,738	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	...	1,07,154	89,417	1,43,912	85,057	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	...	4,90,462	3,66,596	5,39,241	3,37,275	Maharashtra State

आधार.—कुटुंब कल्याण वार्षिक पुस्तक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Family Welfare Year Book, Government of Maharashtra, Pune.

16. जीवनविषयक आकडेवारी/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.2.

महाराष्ट्राचे नमुना नोंदणी पद्धतीने काढलेले जन्म, मृत्यू व बालमृत्यू दर

BIRTH, DEATH AND INFANT MORTALITY RATES BY SAMPLE REGISTRATION SYSTEM IN MAHARASHTRA

वर्ष Year	ग्रामीण/Rural			नागरी/Urban			एकत्र/Combined		
	जन्म दर Birth rate	मृत्यू दर Death rate	बालमृत्यू दर Infant mortality rate	जन्म दर Birth rate	मृत्यू दर Death rate	बालमृत्यू दर Infant mortality rate	जन्म दर Birth rate	मृत्यू दर Death rate	बालमृत्यू दर Infant mortality rate
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1981	30.4 (35.6)	10.6 (13.7)	90 (119)	24.5 (27.0)	7.4 (7.8)	49 (62)	28.5 (33.9)	9.6 (12.5)	79 (110)
1985	29.8 (34.3)	9.4 (13.0)	78 (107)	27.7 (28.1)	6.7 (7.8)	49 (959)	29.0 (32.9)	8.4 (11.8)	68 (97)
1990	29.5 (31.7)	8.5 (10.5)	64 (86)	23.8 (24.7)	5.4 (6.8)	44 (50)	27.5 (30.2)	7.4 (9.7)	58 (80)
1991*	28.0 (30.9)	9.3 (10.6)	69 (87)	22.9 (24.3)	6.2 (7.1)	38 (53)	26.2 (29.5)	8.2 (9.8)	60 (80)
1992*	27.4 (30.9)	9.1 (10.9)	67 (85)	21.5 (23.1)	5.6 (7.0)	40 (53)	25.3 (29.2)	7.9 (10.1)	59 (79)
1993*	27.1 (30.4)	9.3 (10.6)	63 (82)	22.8 (23.7)	4.8 (5.8)	32 (45)	25.2 (28.7)	7.3 (9.3)	50 (74)
1994*	26.9 (30.5)	9.2 (10.1)	68 (80)	23.0 (23.1)	5.6 (6.7)	38 (52)	25.1 (28.7)	7.5 (9.3)	55 (74)
1995*	25.9 (30.0)	8.9 (9.7)	66 (80)	22.4 (22.6)	5.3 (6.5)	34 (49)	24.5 (28.3)	7.4 (9.0)	55 (74)
1996*	24.9 (23.3)	8.7 (9.7)	58 (78)	20.6 (21.4)	5.4 (6.5)	31 (46)	23.2 (27.4)	7.4 (8.9)	48 (72)
1997*	24.4 (28.0)	8.6 (9.6)	56 (77)	21.0 (21.5)	5.4 (6.5)	31 (45)	23.1 (27.2)	7.3 (8.9)	47 (71)
1998*	23.6 (28.0)	8.9 (9.7)	55 (77)	20.4 (21.0)	5.6 (6.6)	32 (45)	22.5 (26.5)	7.7 (9.0)	49 (72)

*अस्थायी/Provisional

टीप/Note.—(१) कसातील आकडे भारताकरिता असून जम्मू व काश्मीर सोडून आहेत /Bracketed figures are for India, excluding Jammu and Kashmir.

(२) जन्म दर व मृत्यू दर एक हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे आहेत/Birth and Death rates are per thousand estimated population.

16. जीवनाविषयक आँकड़े/ Vital Statistics

तक्ता क्रमांक/ TABLE No. 16.3.

महाराष्ट्र राज्यातील उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा

MEDICAL FACILITIES AVAILABLE IN MAHARASHTRA STATE

(सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहाय्यित)

(Public and Public aided)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year	प्रथमिक		प्रथमिक		क्षयरोग रुग्णालये	संस्थांतील	दर लाख
		रुग्णालये (संख्या) Hospitals (No.)	दवाखाने (संख्या) Dispensaries (No.)	आरोग्य केंद्रे (संख्या) Primary Health Centres (No.)	आरोग्य पथके (संख्या) Primary Health Units (No.)	आणि रुग्ण चिकित्सालये (संख्या) T.B. Hospitals and clinics (No.)	खाटाची संख्या No. of Beds in Institutions	लोकसंख्यामागे खाटा Beds per lakh of population
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	1990	768	1,896	1,672	81	1,977**	1,09,273	146
2	1994	826	1,404	1,669	167	2,489	88,676	105
3	1995	828	1,404	1,672	167	2,494	88,143	101
4	1996	828	1,399	1,675	167	2,497	88,530	99
5	1997	839	1,388	1,683	167	2,516	89,155	97
6	1998	843	1,396	1,683	169	2,520	89,575	96
7	1999	887	1,396	1,762	169	2,520	91,273	98

* * १९८८ पासून चिकित्सालयांचा समावेश करण्यात आला.

* * Numbers of clinics have been included since 1988.

आधार.—आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

17. पोलीस आणि गुन्हे/POLICE AND CRIMES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.1.

पोलीस स्टेशने आणि पोलीसांची संख्या
POLICE STATIONS AND POLICE FORCES

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	३१ डिसेंबर १९९७ रोजीची संख्या Number as on December 31st 1997 (3)	Item (2)
	पोलीस स्टेशने		Police Stations
1	पोलीस स्टेशनाची संख्या (एक सब-पोलीस स्टेशन धरून)	905	Number of Police Stations (including one Sub-Police Station)
2	चौक्यांची/आउट पोस्टची संख्या	1,584	Number of out-Posts/chowkies
	पोलीसांची संख्या		Police Force
1	पोलीस महासंचालक, अपर पोलीस महासंचालक, विशेष पोलीस महानिरीक्षक, पोलीस उप महानिरीक्षक, पोलीस आयुक्त	57	Director General of Police, Addl. Director General of Police, Inspector General of Police, Deputy Inspector General of Police, Commissioner of Police
2	पोलीस उप-आयुक्त/पोलीस अधीक्षक	149	Deputy Commissioner of Police, Superintendent of Police
3	सहायक पोलीस आयुक्त/पोलीस उप अधीक्षक इत्यादी	528	Assistant Commissioner of Police, Deputy Superintendent of Police etc
4	पोलीस निरीक्षक	3,515	Police Inspector
5	पोलीस उप निरीक्षक (सब-इन्स्पेक्टर)	6,167	Police Sub-Inspector
6	सहायक पोलीस उपनिरीक्षक (पोलीस हवालदार धरून)	33,151	Assistant Sub-Inspector (including Head Constable)
7	पोलीस शिपाई	99,681	Police Constable
	एकूण	1,43,248	... Total

17.1. पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director General of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

17. पोलीस आणि गुन्हे/POLICE AND CRIMES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.2.

इंडियन पिनल कोडखाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्हांचे प्रयत्न धरून)
COGNIZABLE OFFENCES (INCLUDING ATTEMPTS) UNDER INDIAN PENAL CODE
1996-97

अनुक्रमांक Serial No. (1)	गुन्हांचा प्रकार (2)	गुन्हांची संख्या Number of offences (3)	Type of offence (2)
1	दंगल	5,047	Rioting
2	नाण्यासंबंधीचे गुन्हे	1	Offences relating to coins
3	चलन व बँक नोटासंबंधीचे गुन्हे	124	Offences relating to currency and bank notes
4	खून	2,825	Murders
5	सदोष मनुष्यवध (परंतु खून या संज्ञेत अंतर्भूत नसलेला)	137	Culpable homicide (not amounting to murder)
6	मादक पदार्थांचा वापर	115	Administering of stupifying drugs
7	माणसांचे अपहरण	1,183	Kidnapping and abduction
8	दरोडा अथवा त्याकरिता एकत्र होणे	839	Dacoity and preparation of assembly for dacoity
9	चोरी/लूट	2,781	Robbery
10	घरफोडी	14,755	House breaking
11	फसवणूक	3,097	Cheating
12	विश्वासघात	1,690	Breach of trust
13	चोऱ्या—	46,213	Theft of—
	(अ) तांब्याची तार	1,741	(a) Copper wire
	(ब) जनावरे	1,232	(b) Cattle
	(क) सायकली	1,834	(c) Cycles
	(ड) मोटारी व सुटे भाग	1,383	(d) Motor vehicles and accessories
	(ई) पिस्तुले वगैरे	15	(e) Fire arms
	(फ) स्फोटक पदार्थ	2	(f) Explosives
	(ग) इतर	40,007	(g) Other
14	इतर गुन्हे	91,792	Other crimes
	एकूण	1,70,599	... Total

धार.—पोलीस महाराष्ट्रालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director General of Police,
Government of Maharashtra, Mumbai.

18. कारागृहे/PRISONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 18.1.

कारागृहांची व कैद्यांची संख्या/NUMBER OF PRISONS AND CONVICTS
1998-99

अनुक्रमांक Serial No.	बाब (2)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
1	विविध प्रकारच्या कारागृहांची संख्या--		<i>Number of different types of prisons--</i>
	(अ) मध्यवर्ती कारागृह	8	(a) Central Prisons.
	(ब) जिल्हा कारागृह	25	(b) District Prisons.
	(क) तालुका दुय्यम कारागृह	172	(c) Taluka Sub-jails.
	(ड) पोलीस कोठड्या	...	(d) Police Lock-ups.
	(ई) इतर	3	(e) Others
2	३१ मार्च १९९८ रोजी शिक्षेच्या मुदतीनुसार दोषी कैद्यांचे वर्गीकरण.	...	Number of convicts according to length of sentences as on 31st March 1998.
	(अ) एक वर्ष व त्याहून कमी	1,614	(a) One year and below .
	(ब) एक वर्षाहून अधिक पण दोन वर्षाहून कमी.	359	(b) Above one year and not exceeding two years.
	(क) दोन वर्षाहून अधिक पण पाच वर्षांपेक्षा कमी.	436	(c) Above two years and not exceeding five years.
	(ड) पाच वर्षांपेक्षा अधिक पण सहा वर्षांपेक्षा कमी.	458	(d) Above five years and not exceeding ten years.
	(ई) दहा वर्षांपेक्षा अधिक	292	(e) Exceeding ten years.
	(फ) जन्मठेप	3,047	(f) Life sentence.
	(ग) मृत्यू दंड	...	(g) Sentenced to death.
	एकूण	6,206	... Total

आधार.—कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

19. घरवाढणी/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.1.

घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी/CLASSIFICATION OF HOUSES ACCORDING TO USE
1991

(हजारांत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वापराचे प्रकार (2)	ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	Type of use (2)
1	घरांची यादी करतवेळी रिकामी आढळलेली घरे—	916	911	1,827	Census houses vacant at the time of house-listing.
2	वापरातील घरे—				Occupied census house used as—
	(1) निवासी घरे	8,411	5,671	14,082	Dwellings
	(2) दुकान व निवास (संमिश्र)	105	73	179	Shop-cum-dwelling
	(3) घरगुती धंदे धरून वर्कशॉप व वस्ती (संमिश्र)	268	108	376	Workshop-cum-dwelling including household industry.
	(4) हॉटेल, सराई, धर्मशाळा, प्रवासी घरे आणि तपासणी घरे	22	25	47	Hotels, sarais, dharmshalas, tourist homes and inspection houses.
	(5) दुकाने (खाणावळी सोडून)	155	350	506	Shops excluding eating houses.
	(6) उद्योगधंदे व कचेऱ्या असलेली	64	118	181	Business houses and offices.
	(7) कारखाने, यंत्रशाळा व तात्पुरत्या जागा	174	300	474	Factories, workshops and worksheds.
	(8) उपाहारगृहे, मिठाईची दुकाने व खाणावळी	17	36	54	Restaurants, sweetmeat shops and eating houses.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.1. Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
(9) मनोरंजन व सामूहिक संमेलनासाठी जागा आणि पंचायत घरे . (प्रार्थनास्थाने सोडून)		26	13	38	Places of entertainment and community gathering (panchayatghar) excluding places of worship
(10) प्रार्थनास्थाने (उदा. मंदिर, चर्च, मस्जिद, गुरुद्वार इत्यादी)134		34	168		Places of worship (e.g. temple, churches, mosque, gurudwara, etc.)
(11) इतर उपयोगाकरिता असलेली घरे		124	33	157	Houses for other use
(12) इतर		1,400	343	1,742	Others
	एकूण वापरातील घरे (२)	10,900	7,104	18,004	Total occupied census houses (2)
	एकूण (१) + (२)	11,815	8,015	19,831	Grand Total of (1) + (2)

टिप.—(१) घर म्हणजे एखादी इमारत किंवा इमारतीचा भाग ज्याला रस्त्यावरून, शिबारातून किंवा सार्वजनिक जिऱ्यावरून स्वतंत्र प्रवेशद्वार आहे व जे वापराच्या दृष्टीने एक स्वतंत्र घटक आहे.

(२) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही टिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

आधार.—भारताची जनगणना, १९९१, महाराष्ट्र, मालिका १४, भाग सात.

Note.—(1) A census house is a building or part of a building having a separate main entrance from road, common court yard, staircase etc., used or recognised as separate unit.

(2) Details do not add up to the totals due to rounding.

Source.—Census of India, 1991 Maharashtra, Series 14, Part VII.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.2.

वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण/DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS ACCORDING TO ROOMS OCCUPIED
1991

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	Item (2)
1	गणना केलेली एकूण कुटुंबे (हजारात)	8,991	5,907	14,899	Total number of households enumerated (in thousand)
2	गणना केलेले एकूण लोक (संस्थांतून रहाणारे व गृहहीन इत्यादी) (हजारात)	48,396	30,539	78,937	Total number of persons enumerated (including inmates of institutions and houseless persons) (in thousand)
3	कुटुंबांचे वर्गीकरण (शेकडा)---				Distribution of households (Percentage)
	(अ) वेगळी खोली नसलेले	--	--	--	(a) No exclusive room
	(ब) खोल्यांची संख्या नमूद न केलेली कुटुंबे	6.0	0.6	3.9	(b) Households with unspecified number of rooms.
	(क) एका खोलीत राहणारी कुटुंबे	65.7	60.1	63.5	(c) Households with one room.
	(ड) दोन खोल्यात राहणारी कुटुंबे	20.8	24.7	22.3	(d) Households with two rooms.
	(इ) तीन खोल्यात राहणारी कुटुंबे	5.1	9.0	6.7	(e) Households with three rooms.
	(फ) चार खोल्यात राहणारी कुटुंबे	1.5	3.4	2.2	(f) Households with four rooms.
	(ग) पाच खोल्यात राहणारी कुटुंबे	0.4	1.1	0.7	(g) Households with five rooms.
	(घ) सहा खोल्यात राहणारी कुटुंबे	0.5	1.1	0.7	(h) Households with Six rooms.
	एकूण	100.0	100.0	100.0	Total

टिप.—वर दर्शविलेली शेकडेवारी २० टक्के नमुन्यावर आधारित आहे.
आधार.—भारताची जनगणना, १९९१, महाराष्ट्र, मालिकी १४, भाग आठ.

Note.—The percentages shown above are based on 20 per cent sample.
Source.—Census of India, 1991—Maharashtra, Series 14, part VIII.

19. घरबांधणी/

तक्ता क्रमांक/

राहत्या घराचे छप्पर व भिंती यांसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनानुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण

जनगणना/					
छप्परासाठी वापरलेले सामान					
भिंतीसाठी वापरलेले सामान	ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण कुटुंबे Total households	गवत, पाने, बोरू, गवती छप्पर, लाकूड, चिखल व न भाजलेल्या विटा किंवा बांबू Grass, leaves, reeds, thatch, wood, mud, unburnt bricks or bamboo	फरशी, पाटी Tiles, slate shingle	लोखंड, जस्त किंवा इतर धातूचे पत्रे Corrugated iron, zink or other metal sheets
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1. एकूण सामान	ग्रामीण नागरी एकूण	1,18,15,300 80,15,435 1,98,30,735	27,17,050 2,87,855 30,04,905	48,21,555 19,42,120 67,63,675	27,34,930 15,22,430 42,57,360
2. गवत, पाने, बोरू किंवा बांबू	ग्रामीण नागरी एकूण	16,33,775 3,15,815 19,49,590	7,87,195 1,15,315 9,02,510	....	2,14,610 72,310 2,86,920
3. चिखल	ग्रामीण नागरी एकूण	37,79,465 4,56,070 42,35,535	8,91,265 49,040 9,40,305	20,60,400 2,46,875 23,07,275	7,85,670 1,41,925 9,27,595
4. न भाजलेल्या विटा	ग्रामीण नागरी एकूण	11,43,345 4,74,340 16,17,685	2,63,445 25,385 2,88,830	5,66,705 1,94,240 7,60,945	2,83,230 1,80,640 4,63,870
5. लाकूड	ग्रामीण नागरी एकूण	1,11,770 3,01,045 4,12,815	20,680 14,565 35,245	38,410 88,585 1,26,995	43,855 1,40,250 1,84,105
6. भाजलेल्या विटा	ग्रामीण नागरी एकूण	21,51,305 46,96,215 68,47,520	1,62,930 49,885 2,12,815	9,58,975 10,54,355 20,13,330	5,88,495 6,56,995 12,45,490

HOUSING

TABLE No. 19.3.

DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS BY PREDOMINANT MATERIAL OF ROOF AND

WALLS OF HOUSE OCCUPIED BY THEM.

Population Census, 1991

Material of roof

असबेस्टॉस, सिमेंटचे पत्रे Asbestos, cement sheets	विटा, दगड आणि चुना Bricks, stone and lime	दगड Stone	कांक्रीट/ आरबीसी/ आरसीसी Concrete/ RBC/ RCC	इतर सर्व प्रकारचे व न उल्लेख केलेले सामान All other materials and material not stated	Rural Urban Total	Material of wall
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)	(1)
3,16,190	1,20,480	40,810	3,09,005	7,55,280	Rural	All materials
13,20,635	1,36,295	40,020	25,56,305	2,09,775	Urban	
16,36,825	2,56,775	80,830	28,65,310	9,65,055	Total	
12,985	....	....	....	6,18,985	Rural	Grass, leaves, reeds
12,120	....	....	....	1,16,070	Urban	or bamboo
25,105	....	....	....	7,35,055	Total	
16,785	....	....	....	25,345	Rural	Mud
11,925	....	....	....	6,305	Urban	
28,710	....	....	....	31,650	Total	
15,310	4,430	4,550	2,375	3,300	Rural	Unburnt bricks
56,040	6,535	2,305	6,735	2,460	Urban	
71,350	10,965	6,855	9,110	5,760	Total	
5,450	....	....	....	3,375	Rural	Wood
44,845	....	....	....	12,800	Urban	
50,295	....	....	....	16,175	Total	
1,64,790	79,970	11,595	1,70,235	14,315	Rural	Burnt bricks
9,18,115	1,04,325	23,665	18,68,230	20,645	Urban	
10,82,905	1,84,295	35,260	20,38,465	34,960	Total	

**19. घरबांधणी
तक्ता क्रमांक**

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
7. जीआय किंवा इतर धातूचे पत्रे .	ग्रामीण	53,660	1,415	5,210	35,350
	नागरी	5,52,675	15,445	1,56,620	2,03,995
	एकूण	6,06,335	16,860	1,61,830	2,39,345
8. दगड	ग्रामीण	26,48,955	5,79,900	11,33,630	7,48,295
	नागरी	2,67,475	13,335	1,11,090	80,905
	एकूण	29,16,430	5,93,235	12,44,720	8,29,200
9. सिमेंट काँक्रीट	ग्रामीण	2,12,580	3,325	50,870	30,205
	नागरी	9,05,065	2,900	86,810	41,030
	एकूण	11,17,645	6,225	1,37,680	71,235
10. इतर सर्व व न उल्लेख केलेले सामान	ग्रामीण	78,070	6,425	6,365	5,070
	नागरी	45,845	1,935	3,235	4,265
	एकूण	1,23,915	8,360	9,600	9,335

आधार.—भारताची जनगणना, १९९१, मालिका १४—कुटुंबावरील तक्ते, भाग सात.

HOUSING

TABLE No. 19.3.—*contd.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)	(1)
7,340	540	2,500	1,080	225	Rural	GI sheets or other metal sheets.
1,54,465	3,345	5,690	5,625	7,490	Urban	
1,61,805	3,885	8,190	6,705	7,715	Total	
64,550	27,795	20,760	46,640	27,385	Rural	Stone
15,000	5,520	3,445	32,800	4,380	Urban	
79,550	33,315	24,205	79,440	31,765	Total	
28,120	7,565	1,295	88,460	2,740	Rural	Cement concrete
1,05,855	15,385	4,785	6,41,195	7,105	Urban	
1,33,975	22,950	6,080	7,29,655	9,845	Total	
730	155	95	170	59,060	Rural	All other materials and materials not stated.
2,210	180	125	1,555	32,340	Urban	
2,940	335	220	1,725	91,400	Total	

Source.—Census of India, 1991—Series 14. Household Tables, Part-VII.

19. घरबांधणी/HOUSING
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.4.
बेघर व संस्थांत राहणारे लोक
HOUSELESS AND INSTITUTIONAL POPULATION
1991

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	व्यक्तींची संख्या/Number of persons			एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Per- centage of total popula- tion	District
		बेघर Houseless	संस्थांतील Institu- tional	एकूण Total	(6)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	38,763	59,622	98,325	0.99	Brihan Mumbai
2	ठाणे	33,381	52,925	86,306	1.64	Thane
3	रायगड	18,606	8,758	27,364	1.50	Raigad
4	रत्नागिरी	18,629	6,638	25,267	1.64	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	12,909	1,940	14,849	0.18	Sindhudurg
	कोकण विभाग	1,22,288	1,29,883	2,52,171	1.30	Konkan Division
6	नाशिक	22,384	33,593	55,977	1.45	Nashik
7	धुळे	31,772	39,823	71,595	2.82	Dhule
8	जळगाव	30,812	10,993	41,805	1.31	Jalgaon
9	अहमदनगर	13,377	23,820	37,197	1.10	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	98,345	1,08,229	2,06,574	1.60	Nashik Division
10	पुणे	25,650	57,200	82,850	1.50	Pune
11	सातारा	43,004	13,598	56,602	2.31	Satara
12	सांगली	9,485	6,887	16,372	0.74	Sangli
13	सोलापूर	10,830	13,133	23,963	0.74	Salapur
14	कोल्हापूर	26,736	10,270	37,006	1.24	Kolhapur
	पुणे विभाग	1,15,705	1,01,088	2,16,793	1.32	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	3,36,338	3,39,200	6,75,538	1.39	Rest of Maharashtra

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.4.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
15	औरंगाबाद	10,062	13,904	23,966	1.08	Aurangabad
16	जालना	7,708	1,859	9,567	0.70	Jalna
17	परभणी	15,736	7,866	23,602	1.11	Parbhani
18	बीड	7,583	6,361	13,944	0.77	Beed
19	नांदेड	11,962	14,457	26,419	1.13	Nanded
20	उस्मानाबाद	7,298	4,728	12,026	0.94	Osmanabad
21	लातूर	7,687	6,633	14,320	0.85	Latur
	औरंगाबाद विभाग	68,036	55,808	1,23,844	0.97	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	13,012	6,438	19,450	1.03	Buldhana
23	अकोला	8,800	9,624	18,424	0.83	Akola
24	अमरावती	9,389	15,570	24,959	1.13	Amravati
25	यवतमाळ	13,435	17,373	30,808	1.48	Yavatmal
	अमरावती विभाग	44,636	49,005	93,641	1.12	Amravati Division
26	वर्धा	10,392	5,800	16,192	1.52	Wardha
27	नागपूर	23,005	22,520	45,525	1.38	Nagpur
28	भंडारा	5,489	7,888	13,377	0.63	Bhandara
29	चंद्रपूर	9,732	9,110	18,842	1.06	Chandrapur
30	गडचिरोली	2,618	11,521	14,139	1.80	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	51,236	56,839	1,08,075	1.20	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	95,872	1,05,844	2,01,716	1.16	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	5,00,246	5,00,852	10,01,098	1.27	Maharashtra State

आधार.—भरताची जनगणना, १९९१, मालिका १४, सामान्य जनसंख्या सारणी, भाग दोन (अ)

Source.—Census of India, 1991, Series 14, General Population Tables, Part-II-A

19. घरबांधणी
तक्ता क्रमांक/
खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबाची संख्या/
जनगणना/

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	एकूण Total (3)	खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबे		
			वेगळी खोली नसलेले No. exclusive room (4)	१ खोली 1 Room (5)	२ खोल्या 2 Rooms (6)
1.	बृहन्मुंबई	20,87,785	165	15,21,415	3,78,070
2.	ठाणे	10,68,205	60	6,67,925	3,02,680
3.	रायगड	3,66,185	5	2,09,265	1,14,060
4.	रत्नागिरी	3,18,515	15	1,67,050	96,415
5.	सिंधुदुर्ग	1,71,125	10	88,880	49,985
	कोकण विभाग	40,11,815	255	26,54,535	9,41,210
6.	नाशिक	6,63,750	15	4,62,800	1,49,565
7.	धुळे	4,64,795	25	3,33,010	86,095
8.	जळगाव	5,92,710	70	4,37,095	1,15,585
9.	अहमदनगर	5,80,725	10	4,78,115	73,670
	नाशिक विभाग	23,01,980	120	17,11,020	4,24,915
10.	पुणे	10,37,130	15	7,28,815	1,93,690
11.	सातारा	4,55,495	20	3,35,180	81,590
12.	सांगली	3,96,775	0	1,81,745	85,440
13.	सोलापूर	5,67,930	5	4,12,005	1,11,525
14.	कोल्हापूर	5,48,295	105	3,21,575	1,38,740
	पुणे विभाग	30,05,625	145	19,79,320	6,10,985
	उर्वरित महाराष्ट्र	93,19,420	520	63,44,875	19,77,110

HOUSING

TABLE No. 19.5.

HOUSEHOLDS BY NUMBER OF ROOMS OCCUPIED

Population Census, 1991

Households occupying				खोल्यांची संख्या न दर्शविलेले	District
३ खोल्या 3 Rooms	४ खोल्या 4 Rooms	५ खोल्या 5 Rooms	६ खोल्या 6 Rooms	Unspecified no. of rooms	
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1,33,685	37,125	10,015	7,275	35	Brihan Mumbai
69,125	18,945	5,050	4,410	10	Thane
28,530	8,890	2,605	2,320	510	Raigad
31,940	13,260	4,485	4,880	470	Ratnagiri
16,475	9,185	3,230	3,280	80	Sindudurg
2,79,755	87,405	25,385	22,165	1,105	Konkan Division
34,250	10,670	2,960	3,350	140	Nashik
20,050	5,795	1,525	1,695	16,600	Dhule
24,780	8,730	2,145	3,450	855	Jalgaon
17,240	7,100	2,305	2,260	25	Ahmadnagar
96,320	32,295	8,935	10,755	17,620	Nashik Division
67,710	30,400	8,780	7,700	20	Pune
25,005	7,835	2,470	3,360	35	Satara
25,930	10,320	3,305	3,320	86,715	Sangli
27,120	10,045	3,275	3,795	160	Solapur
57,160	19,595	5,235	5,840	45	Kolhapur
2,02,925	78,195	23,065	24,015	86,975	Pune Division
5,79,000	1,97,895	57,385	56,935	1,05,700	Rest of Maharashtra

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
15.	औरंगाबाद	3,83,390	35	2,89,990	66,260
16.	जालना	2,42,350	0	1,17,940	33,380
17.	परभणी	3,78,400	5	1,76,485	87,120
18.	बीड	3,41,085	5	1,98,865	55,660
19.	नांदेड	3,99,840	0	1,75,820	79,325
20.	उस्मानाबाद	2,24,780	5	1,38,600	48,770
21.	लातूर	2,80,120	0	1,48,040	70,065
	औरंगाबाद विभाग . .	22,49,965	50	12,45,740	4,40,580
22.	बुलढाणा	3,48,820	15	1,97,480	56,340
23.	अकोला	4,12,545	10	2,91,205	87,130
24.	अमरावती	4,10,190	15	2,59,755	1,03,275
25.	यवतमाळ	4,04,885	0	2,76,850	91,425
	अमरावती विभाग . .	15,76,440	40	10,25,290	3,38,170
26.	वर्धा	2,11,455	0	1,19,970	64,390
27.	नागपूर	6,10,795	0	2,69,195	2,02,135
28.	भंडारा	4,16,390	65	2,01,395	1,31,880
29.	चंद्रपूर	3,59,085	10	1,80,610	1,18,805
30.	गडचिरोली	1,55,225	20	75,690	55,125
	नागपूर विभाग . .	17,52,950	95	8,46,860	5,72,335
	विदर्भ विभाग . .	33,29,390	135	18,72,150	9,10,505
	महाराष्ट्र राज्य . .	1,48,98,775	705	94,62,765	33,28,195

आधार. --भारताची जनगणना, १९९१, मालिका १४-कुटुंबातील तक्ते, भाग सात.

TABLE No. 19.5.—*Contd.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
15,830	6,720	2,255	2,290	10	Aurangabad
7,705	2,260	870	990	79,205	Jalna
19,635	6,460	2,070	2,015	84,610	Parbhani
15,365	5,220	1,645	1,815	62,510	Beed
18,700	7,710	2,470	2,775	1,13,040	Nanded
11,515	4,240	1,510	1,945	18,195	Osmanabad
17,425	7,495	2,315	2,505	32,275	Latur
1,06,175	40,105	13,135	14,335	3,89,845	Aurangabad Division
12,705	3,945	1,085	1,675	75,575	Buldhana
21,965	7,580	2,345	2,300	10	Akola
29,045	11,045	3,675	3,375	5	Amravati
21,420	7,160	2,445	2,575	3,010	Yavatmal
85,135	29,730	9,550	9,925	78,600	Amravati Division
19,150	4,995	1,425	1,415	110	Wardha
86,935	30,560	11,270	10,700	...	Nagpur
58,390	14,435	3,510	3,925	2,790	Bhandara
39,815	12,860	3,605	3,370	10	Chandrapur
17,025	4,510	1,225	1,300	330	Gadchiroli
2,21,315	67,360	21,035	20,710	3,240	Nagpur Division
3,06,450	97,090	30,585	30,635	81,840	Vidharbha Division
9,91,625	3,35,090	1,01,105	1,01,905	5,77,385	Maharashtra State

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.1

ग्रामपंचायतीची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च /COVERAGE, INCOME AND EXPENDITURE OF VILLAGE PANCHAYATS

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	माहिती/Particulars 1997-98 (3)	Item (2)
1.	व्याप्ती—		<i>Coverage —</i>
	(१) ग्रामपंचायतीची संख्या	27,594	(1) No. of village panchayats.
	(२) त्यात अंतर्भूत असलेल्या खेड्यांची संख्या	42,532	(2) No. of villages covered.
	(३) त्यातील लोकसंख्या (हजारामध्ये)	54,718	(3) Population Covered (in thousand)
2.	उत्पन्न (लाख रुपये)		<i>Income (lakh Rs.)</i>
	(१) पंचायतीचे स्वतःचे उत्पन्न	8,408.17	(1) Own income.
	(२) शासकीय अनुदाने	11,571.55	(2) Government Grants.
	(३) देणग्या, वर्गणी इत्यादी	11,448.16	(3) Donations, contributions etc.
	(प्रारंभीच्या शिल्लकीचा समावेश नाही) एकूण उत्पन्न	31,427.88	Total Income (Excluding opening Balance)
3.	खर्च (लाख रुपये)—		<i>Expenditure (lakh Rs.)</i>
	(१) आरोग्य व सफाई	9,408.87	(1) Sanitation and health.
	(२) सार्वजनिक कामे	9,052.13	(2) Public works.
	(३) लोककल्याणाची कामे	939.82	(3) Welfare of people.
	(४) इतर	10,237.09	(4) Others
	(अखेरच्या शिल्लकीचा समावेश नाही) एकूण खर्च	29,637.91	Total Expenditure (Excluding closing Balance)

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.2 (A)

नगरपरिषदांची घडण/CONSTITUTION OF MUNICIPAL COUNCILS (31.3.1998)

अनु- क्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	नगरपरिषदांची संख्या Number of municipal councils (3)	नगरपरिषदांच्या सदस्यांची संख्या Number of councillors			नाम निर्देशित Nomi- nated (8)	एकूण Total (9)	District (2)	
			सर्वसाधारण General (4)	अ.जा. S.C. (5)	अ.ज. S.T. (6)				इ.मा.व. O.B.C. (7)
1	ठाणे	10	179 (67)	11 (2)	16 (3)	76 (27)	29	311 (99)	Thane
2	रायगड	11	130 (50)	10 (1)	14 (4)	57 (20)	22	233 (75)	Raigad
3	रत्नागिरी	4	66 (20)	2 (0)	0 (0)	22 (9)	11	101 (29)	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	3	33 (12)	3 (0)	0 (0)	15 (6)	6	57 (18)	Sindhudurg
	कोकण विभाग	28	408 (149)	26 (3)	30 (7)	170 (62)	68	702 (221)	Konkan Division
5	नाशिक	9	113 (40)	22 (7)	20 (5)	59 (21)	22	236 (73)	Nashik
6	धुळे	7	105 (34)	12 (5)	20 (7)	51 (19)	18	206 (65)	Dhule
7	जळगाव	13	200 (69)	28 (9)	11 (1)	89 (32)	33	361 (111)	Jalgaon
8	अहमदनगर	10	120 (45)	26 (11)	4 (0)	52 (18)	22	224 (74)	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	39	538 (188)	88 (32)	55 (13)	251 (90)	95	1,027 (323)	Nashik Division
9	पुणे	11	119 (38)	25 (9)	3 (0)	56 (20)	22	225 (67)	Pune
10	सातारा	8	102 (35)	19 (6)	0 (0)	47 (17)	18	186 (58)	Satara
11	सांगली	7	110 (35)	25 (8)	0 (0)	50 (18)	19	204 (61)	Sangli
12	सोलापूर	9	104 (41)	26 (10)	2 (0)	52 (20)	20	204 (71)	Solapur
13	कोल्हापूर	9	115 (36)	21 (8)	0 (0)	54 (21)	21	211 (65)	Kolhapur
	पुणे विभाग	44	550 (185)	116 (41)	5 (0)	259 (96)	100	1,030 (322)	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	111	1496(522)	230(76)	90(20)	680(248)	263	2759 (866)	Rest of Maharashtra

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.2 (A)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
14	औरंगाबाद	6	69 (22)	16 (4)	4 (0)	20 (8)	12	121 (34)	Aurangabad
15	जालना	4	56 (19)	12 (6)	1 (0)	29 (10)	11	109 (35)	Jalna
16	परभणी	11	147 (52)	22 (7)	2 (0)	61 (20)	26	258 (79)	Parbhani
17	बीड	6	97 (30)	17 (7)	0 (0)	33 (14)	16	163 (51)	Beed
18	नांदेड	11	91 (30)	33 (11)	19 (7)	52 (21)	22	217 (69)	Nanded
19	उस्मानाबाद	8	85 (27)	20 (8)	0 (0)	41 (16)	17	163 (51)	Osmanabad
20	लातूर	5	72 (23)	20 (8)	1 (0)	37 (14)	14	144 (45)	Latur
	औरंगाबाद विभाग	51	617 (203)	140 (51)	27 (7)	273 (103)	118	1175 (364)	Aurangabad Division
21	बुलढाणा	11	157 (56)	22 (7)	3 (0)	62 (24)	25	269 (87)	Buldhana
22	अकोला	10	168 (53)	26 (9)	8 (1)	63 (21)	24	289 (84)	Akola
23	अमरावती	10	104 (33)	24 (10)	15 (4)	55 (21)	19	217 (68)	Amravati
24	यवतमाळ	8	88 (28)	20 (8)	15 (6)	53 (20)	13	189 (62)	Yavatmal
	अमरावती विभाग	39	517 (170)	92 (34)	41 (11)	233 (86)	81	964 (301)	Amravati Division
25	वर्धा	6	80 (21)	20 (7)	14 (5)	38 (14)	15	167 (47)	Wardha
26	नागपूर	10	79 (25)	27 (10)	24 (8)	52 (20)	20	202 (63)	Nagpur
27	भंडारा	5	54 (26)	23 (7)	9 (3)	37 (13)	13	136 (49)	Bhandara
28	चंद्रपूर	7	98 (30)	31 (11)	16 (7)	38 (15)	12	195 (63)	Chandrapur
29	गडचिरोली	2	15 (4)	6 (2)	3 (1)	10 (4)	4	38 (11)	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	30	326 (106)	107 (37)	66 (24)	175 (66)	64	738 (233)	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	69	843 (276)	199 (71)	107 (35)	408 (152)	145	1702 (534)	Vidarbha Division
	एकूण नगर परिषदा	231	2956 (1001)	569 (198)	224 (62)	1361 (503)	5265636	(1764)	Total Municipal Councils

टिप : कंसातील आकडे, रित्रयांकरिता राखीव जागांची संख्या दर्शवितात.

Note : Figures in brackets indicates number of seats reserved for women.

आधार—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई. Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

महानगरपालिकांची घडण/CONSTITUTION OF MUNICIPAL CORPORATIONS (31.3.1998)

अनु- क्रमक Serial	महानगर- पालिका No.	महानगरपालिकांची संख्या	महानगरपालिकांच्या सदस्यांची संख्या			नाम	एकूण Total	Municipal Corporation	
		Number of municipal Corporation	सर्वसाधारण General	अ.जा. S.C.	अ.ज. S.T.	इ.मा.व. O.B.C.			निर्देशित Nomi- nated
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
(1)	बृहन्मुंबई	1	148(73)	14(4)	2(1)	60(20)	5	229 (98)	Brihanmumbai
(2)	ठाणे	1	60(20)	6(2)	3(1)	26(8)	5	100 (31)	Thane
(3)	नवी मुंबई	1	36(12)	5(2)	1(0)	15(5)	0	57 (19)	New Mumbai
(4)	कल्याण	1	62(20)	6(2)	2(1)	26(9)	5	101 (32)	Kalyan
(5)	उल्हासनगर	1	40(14)	9(3)	1(0)	19(6)	5	74 (23)	Ulhasnagar
(6)	नाशिक	1	53(22)	27(6)	6(2)	1(0)	5	92 (30)	Nashik
(7)	पुणे	1	72(24)	18(6)	1(0)	33(11)	5	129 (41)	Pune
(8)	पिंपरी-चिंचवड	1	44(15)	13(4)	1(0)	21(7)	5	84 (26)	Pimpri-Chinchwad
(9)	सोलापूर	1	51(17)	13(4)	2(1)	24(8)	5	95 (30)	Salapur
(10)	कोल्हापूर	1	44(15)	9(3)	0(0)	19(6)	0	72 (24)	Kolhapur
(11)	औरंगाबाद	1	43(14)	16(5)	1(0)	22(7)	0	82 (26)	Aurangabad
(12)	नांदेड	1	37(12)	9(3)	1(0)	18(6)	5	70 (21)	Nanded
(13)	अमरावती	1	41(15)	11(3)	2(1)	19(6)	5	78 (25)	Amravati
(14)	नागपूर	1	55(20)	25(8)	14(4)	35(11)	5	134 (43)	Nagpur
एकूण महानगरपालिका		14	786(293)	181(55)	37(11)	338(110)	55	1397 (469)	Total Municipal Corpn.

टिप : कसातील आकडे स्त्रियाकरिता राखीव जागांची संख्या दर्शवितान्त. Note : Figures in brackets indicates number of seats reserved for women.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई. Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.3.

नगरपरिषदांचे व महानगरपालिकांचे उत्पन्न व खर्च

INCOME AND EXPENDITURE OF MUNICIPAL COUNCILS AND MUNICIPAL CORPORATIONS 1997-98

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

बाब	सर्व नगरपरिषदा All Municipal Councils	सर्व महानगरपालिका All Municipal Corporations	कटक मंडळे Conton- ment Board	एकूण Total (2+3+4)	बृहन्मुंबई महानगरपालिका Greater Mumbai Municipal Corporation	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
उत्पन्न						Income
I. नगरपरिषदांचे दर व कर	498.76	2649.28	25.49	3173.53	1482.03	I. Municipal rates and taxes
एकूण	498.76	2649.28	25.49	3173.53	1482.03	... Total
II. इतर साधनांपासून उत्पन्न—						II. Income from other sources
(अ) शासकीय अनुदाने	256.37	442.13	6.23	704.73	303.72	(a) Government Grants
(ब) इतर साधने	272.23	2300.29	15.09	2587.61	1581.51	(b) Other Sources
एकूण (अ + ब)	528.60	2742.42	21.32	3292.34	1885.23	... Total (a+b)
एकूण उत्पन्न (१ + २)	1027.36	5391.70	46.81	6465.87	3367.26	... Total Income (I+II)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.3.—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
प्रारंभिक शिल्लक	150.54	127.93	6.09	284.56	(—)150.38	Opening balance
2. खर्च						Expenditure—
(अ) सामान्य प्रशासन	329.28	1,920.08	17.80	2,267.16	1,407.32	(a) General Administration
(ब) सार्वजनिक दिवाबत्ती	37.49	117.12	1.74	156.35	51.15	(b) Public lighting
(क) पाणीपुरवठा	92.68	615.29	1.65	709.62	318.25	(c) Water Supply
(ड) जलनिःसारण, सफाई व स्वच्छता	33.57	475.27	1.04	509.88	393.51	(d) Drainage Conservance and Sanitation.
(इ) रुग्णालये, दवाखाने व लसटोचणी	7.42	125.62	1.79	134.83	101.47	(e) Hospitals, Dispensaries and Vaccinations.
(फ) सार्वजनिक बांधकामे	181.09	247.92	6.04	435.05	26.55	(f) Public Works.
(ग) इतर	340.37	1,729.01	16.14	2,085.52	917.44	(g) Other
एकूण खर्च	1,021.90	5,230.31	46.20	6,298.41	3,215.69	Total—Expenditure

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.4

जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च

INCOME AND EXPENDITURE OF ZILLA PARISHADS

(रुपये कोटीत/Rs. in crores)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	प्रत्यक्ष Actuals 1996-97	सुधारित अंदाज Revised estimates 1997-98	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	उत्पन्न			Receipts
1.	एकूण महसुली उत्पन्न (1+2)	3430.27	3657.90	Total Revenue receipts (i+ii)
	(१) स्वनिर्मित साधनांकरवी	79.16	98.17	(i) Self-raised resources
	(२) एकूण शासकीय अनुदाने (अ+ब)	3351.11	3,559.73	(ii) Total Government grants (a+b)
	(अ) सांविधिक	3054.41	3269.02	(a) Statutory grants
	(ब) अभिकरण योजनांसाठी	296.70	290.71	(b) Agency scheme grants.
2.	स्वनिर्मित साधनांकरवी (1 ते 4)	79.16	98.17	Self-raised resources (i to iv)
	(१) जमीन महसुलावरील स्थानिक उपकर (स्टॅम्प ड्यूटीसह)	28.57	43.05	(i) Local cess on Land revenue (including stamp duty)
	(२) शिक्षण	21.66	23.04	(ii) Education
	(३) इमारत व दळणवळण	11.42	9.93	(iii) Buildings and communications.
	(४) इतर	17.51	22.15	(iv) Others
3.	एकूण शासकीय अनुदाने (1 ते 4):	3054.41	3269.02	Total Government grants (i to iv)
	(१) सहेतुक अनुदान	1877.46	2192.23	(i) Purposive grants
	(२) आस्थापना अनुदान	357.90	338.49	(ii) Establishment grants
	(३) योजना अनुदान	684.36	589.28	(iii) Plan scheme grants
	(४) इतर	134.69	149.02	(iv) Others

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.4 Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
4. एकूण महसुली खर्च (1 ते 14)		3358.57	3726.37	Total Revenue Expenditure (1 to 14)
(1) सामान्य प्रशासन		278.43	311.40	General Adminisrtration
(2) शिक्षण		1,615.33	1,768.91	Education
(3) वैद्यकीय		4.52	5.07	Medical
(4) सार्वजनिक आरोग्य		252.67	273.73	Public Health
(5) आयुर्वेद		7.47	8.02	Ayurved
(6) कृषि		61.30	85.19	Agirculture
(7) पशुसंवर्धन		40.04	42.03	Animal Husbandry
(8) इमारती व दळणवहण (सार्वजनिक बांधकाम)		322.10	321.79	Buildings and Comm- unications.
(9) समाजकल्याण		60.25	84.64	Social Welfare
(10) सामूहिक विकास		112.79	129.01	Community Develoment
(11) सार्वजनिक आरोग्य अभियांत्रिकी		124.81	167.28	Public Health Engineering
(12) पाटबंधारे		169.20	159.31	Irrigation
(13) वने		8.53	9.40	Forest
(14) इतर		301.13	360.59	Other

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics. Government of Maharashtra, Mumbai.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.5.

स्थानिक संस्था वी प्रकारानुसार संख्या
LOCAL BODIES BY TYPES

(संख्या/Number)

स्थानिक संस्था (1)	रोजी/As on 31-3-1999 (2)	Local Body (1)
महानगरपालिका	14	Municipal Corporations.
नगरपरिषदा	230	Municipal Councils.
जिल्हा परिषदा	29	Zilla Parishads.
पंचायत समित्या	320	Panchayat Samitis.
ग्रामपंचायती	27,594	Gram Panchayats.
कटक मंडळे	7	Cantonment Boards.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

21. सार्वत्रिक निवडणुका/GENERAL ELECTIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.1.

सार्वत्रिक निवडणुकांचे निकाल

RESULTS OF GENERAL ELECTIONS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	लोकसभा Lok Sabha (1996)	विधानसभा Vidhan Sabha (1995)	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
एकूण जागांची संख्या		48	288	Total number of seats
(अ) अनुसूचित जातींकरिता राखीव जागा		3	18	(a) Number of seats reserved for scheduled castes.
(ब) अनुसूचित जमातींकरिता राखीव जागा		4	22	(b) Number of seats reserved for scheduled tribes.
सर्वसाधारण जागा		41	248	Number of general seats.
उमेदवारांची संख्या—				Number of candidates—
(अ) पुरस्कृत		1,913	11,243	(a) Nominated
(ब) ज्याचा पुरस्कार त्याज्य ठरविला असे.		75	616	(b) Whose nomination was rejected.
(क) पुरस्कार मागे घेणारे		773	5,900	(c) Withdrew.
(ड) निवडणुका लढवणारे		1,065	4,727	(d) Contested.
(ई) निवडून आलेले		48	288	(e) Elected.
मतदारांची संख्या (हजारत)				Number of electors (in thousand)
पुरुष		28,651	28,535	Men
स्त्रिया		26,573	26,531	Women
एकूण		55,224	55,066	Total
मतदान केलेल्यांची संख्या (हजारत)		28,979	39,475	Number of voters who voted (in thousand)
ग्राह्य मते (हजारत)		31,478	38,527	Number of valid votes polled (in thousand)
मतदान केलेल्यांचे शेकड प्रमाण		56	71	Percentage of electors voting.

आधार. — मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source. — Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Mumbai.

21. सार्वत्रिक निवडणुका/GENERAL ELECTIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.2

उमेदवारांचे पक्ष पाठिंब्यानुसार वर्गीकरण/CANDIDATES ACCORDING TO PARTY AFFILIATIONS

अनुक्रमांक Serial No.	पक्षाचे नाव	लोकसभा Lok Sabha (1996)		विधानसभा Vidhan Sabha (1995)		Name of the party
		पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	इंडियन नॅशनल काँग्रेस (इं)	48	15	286	80	Indian National Congress (I).
2	आल इंडिया इंदिरा काँग्रेस (तिवारी)	33	...	...	...	All India Indira Congress (Tiwari).
3	जनता दल	13	...	183	11	Janata Dal.
4	जनता पक्ष	16	...	16	...	Janata Party.
5	भारतीय जनता पक्ष	25	18	116	65	Bharatiya Janata Party.
6	शिवसेना	20	15	169	73	Shivsena.
7	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया	3	...	16	...	Communist Party of India.
8	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया (मार्क्स.)	3	...	19	3	Communist Party of India (Marxists).
9	समाजवादी पार्टी	7	...	23	3	Samajwadi Party.
10	शेतकरी कामगार पक्ष	4	...	42	6	Peasants and Workers Party.
11	अपक्ष	805	...	3,196	45	Independent.
12	इतर नोंदणीकृत पक्ष	79	...	688	...	Other Registered Parties.
13	समता पार्टी	7	...	10	...	Samata Party.
14	नाग विदर्भ आंदोलन समिती	2	...	2	1	Nag Vidarbha Andolan Samiti.
15	महाराष्ट्र विकास काँग्रेस	...	...	3	1	Maharashtra Vikas Congress.
एकूण		1,065	48	4,769	288	... Total

22. किमत सूचकांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.1.

अखिल भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका)

ALL INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)

1999

(आधारभूत वर्ष/Base year : 1993-94=100)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वस्तूचा गट (2)	भार Weight (3)	जानेवारी Jan. 1999 (4)	फेब्रुवारी Feb. 1999 (5)	मार्च March 1999 (6)	एप्रिल April 1999 (7)	मे May 1999 (8)	जून June 1999 (9)	Commodity Groups (2)
1	मूलभूत यदाथं	22.025	155.3	153.5	152.8	156.7	155.3	156.5	Primary articles
2	इंधन, शक्ती, दिवाबत्ती व वंगण.	14.226	145.3	151.8	152.4	152.6	152.7	153.3	Fuel, power, light and lubricants.
3	उत्पादित पक्का माल	63.749	135.0	135.0	135.4	135.2	136.3	136.6	Manufactured products
4	सर्व वस्तू	100.000	140.9	141.4	141.6	142.4	142.8	143.3	All commodities

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.1.—contd.

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वस्तुचा गट (2)	जुलै July 1999 (10)	ऑगस्ट August 1999 (11)	सप्टेंबर Sept. 1999 (12)	ऑक्टोबर Oct. 1999 (13)	नोव्हेंबर Nov. 1999 (14)	डिसेंबर Dec. 1999 (15)	Commodity Groups (2)
1	मूलभूत पदार्थ	157.9	160.6	160.7	161.1	160.2	156.2	Primary articles
2	इंधन, शक्ती, दिवाबत्ती व वंगण.	153.5	154.3	157.5	164.9	167.2	167.2	Fuel, power, light and lubricants.
3	उत्पादित पक्का माल	136.6	136.8	137.3	137.9	137.9	137.9	Manufactured products
4	सर्व वस्तू	143.7	144.6	145.3	146.9	147.0	146.1	All commodities

आधार.—आर्थिक सल्लागार, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Office of the Economic Adviser, Ministry of Industry, Government of India, New Delhi.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.2

22/22

22. किंमत निर्देशांक
तक्ता क्रमांक
कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक

अ.क्र. Serial No.	केंद्रे	वस्तूचा गट	भार Weight	जाने. Jan. 1999	फेब्रु. Feb. 1999	मार्च March 1999	एप्रिल April 1999	मे MAY 1999
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	मुंबई	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.0	500 467	490 462	487 461	489 464	498 470
2	सोलापूर	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.0	492 472	457 449	442 440	439 439	433 436
3	नागपूर	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	53.08 100.00	435 439	424 438	412 431	414 432	412 432
4	पुणे	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	50.6 100.0	517 468	506 463	498 459	499 430	514 469
5	नाशिक	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	52.9 100.0	457 441	450 440	434 429	415 420	423 424
6	जळगाव	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	55.98 100.00	479 422	472 425	463 420	455 416	451 414
7	नांदेड	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	60.26 100.00	466 451	455 445	447 441	439 436	441 439
8	औरंगाबाद	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	53.65 100.00	515 464	503 458	495 455	480 450	481 453
9	कोल्हापूर	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	55.64 100.00	507 453	495 447	483 441	483 442	490 447
10	अकोला	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	62.30 100.00	455 433	449 430	430 419	424 416	425 417

आधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

PRICE INDICES

TABLE No. 22.2.

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS

1999

(आधारभूत वर्ष/Base year : 1982 = 100)

जून June 1999	जुलै July 1999	ऑगस्ट Aug. 1999	सप्टें. Sep. 1999	ऑक्टो. Oct. 1999	नोव्हें. Nov. 1999	डिसें. Dec. 1999	Item	Centres
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(3)	(2)
497	499	500	500	503	497	495	Food	Mumbai
468	470	471	471	472	468	468	All items	
444	446	451	458	467	465	459	Food	Solapur
443	443	448	454	460	459	455	All items	
418	424	434	432	435	426	414	Food	Nagpur
435	440	445	445	447	442	435	All items	
508	509	500	509	514	503	482	Food	Pune
466	467	465	470	475	471	459	All items	
429	433	429	437	439	442	441	Food	Nashik
128	430	427	433	435	440	459	All items	
449	456	462	468	468	462	448	Food	Jalgaon
413	419	426	429	431	428	420	All items	
454	468	473	471	469	470	465	Food	Nanded
448	459	462	462	461	463	460	All items	
489	491	482	478	478	479	461	Food	Aurangabad
457	460	455	453	457	462	451	All items	
497	483	481	492	491	491	481	Food	Kolhapur
451	445	444	450	450	453	451	All items	
425	434	439	438	444	449	445	Food	Akola
417	423	426	425	432	436	435	All items	

Source.—Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai.

22. किंमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.3.

महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचा निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL

ITEMS FOR RURAL MAHARASHTRA

1999

(पाया : १९८२ = १०

(Base : 1982 = 10

महिना/वर्ष	गट/Group					Month/ Year (1)
	अन्न Food	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Lighting	कापड Clothing	संकीर्ण Miscel- laneous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
भार	61.66	7.92	7.78	22.64	100.00	Weight
जानेवारी १९९९	467	333	374	447	444	January 1999
फेब्रुवारी १९९९	456	332	377	456	440	February 1999
मार्च १९९९	437	334	377	459	429	March 1999
एप्रिल १९९९	431	334	378	463	426	April 1999
मे १९९९	437	334	376	465	430	May 1999
जून १९९९	439	335	378	464	432	June 1999
जुलै १९९९	443	339	380	462	434	July 1999
ऑगस्ट १९९९	449	338	379	464	438	August 1999
सप्टेंबर १९९९	453	343	376	464	441	September 1999
ऑक्टोबर १९९९	458	345	376	465	444	October 1999
नोव्हेंबर १९९९	457	345	376	467	444	November 1999
डिसेंबर १९९९	446	343	378	471	439	December 1999

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

22. किंमत निर्देशांक//PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक//TABLE No. 22.4.

महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचा निर्देशांक
 CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL ITEMS FOR
 URBAN MAHARASHTRA
 1999

(पाया : १९८२ = १००)

(Base : 1982=100)

महिना/वर्ष	गट/Group						Month/ Year
	अन्न Food	पान, सुपारी, Tobacco	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Lighting	कापड बिछाना व पादत्राणे Clothing Bedding and Foot wear	संकीर्ण Miscel- laneous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
भार	54.12	2.02	6.67	5.95	31.24	100.00	Weight
जानेवारी १९९९	436	532	264	515	409	423	January 1999
फेब्रुवारी १९९९	421	569	272	514	418	419	February 1999
मार्च १९९९	411	577	271	514	419	414	March 1999
एप्रिल १९९९	411	586	271	514	421	415	April 1999
मे १९९९	419	596	269	516	421	419	May 1999
जून १९९९	421	585	269	516	422	420	June 1999
जुलै १९९९	425	569	269	517	422	422	July 1999
ऑगस्ट १९९९	428	568	270	515	430	426	August 1999
सप्टेंबर १९९९	429	566	271	512	431	427	September 1999
ऑक्टोबर १९९९	435	559	271	513	431	430	October 1999
नोव्हेंबर १९९९	433	563	272	507	433	429	November 1999
डिसेंबर १९९९	421	568	272	508	433	423	December 1999

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

22. किंमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.5

निवडक केंद्रांमधील नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक
CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR URBAN NON-MANUAL EMPLOYEES
AT SELECTED CENTERS

1999

(आधारभूत वर्ष : १९८४-८५ = १००)

(Base : 1984-85 = 100)

महिना/वर्ष	मुंबई Mumbai	नागपूर Nagpur	पुणे Pune	औरंगाबाद Auranga- bad.	सोलापूर Solapur	Month/Year
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
जानेवारी १९९९	341	330	345	355	348	January 1999
फेब्रुवारी १९९९	341	327	342	355	341	February 1999
मार्च १९९९	343	327	343	351	334	March 1999
एप्रिल १९९९	346	328	348	354	334	April 1999
मे १९९९	349	332	351	360	335	May 1999
जून १९९९	350	332	352	362	335	June 1999
जुलै १९९९	350	334	352	366	337	July 1999
ऑगस्ट १९९९	349	341	351	368	337	August 1999
सप्टेंबर १९९९	352	342	354	370	342	September 1999
ऑक्टोबर १९९९	356	346	357	372	344	October 1999
नोव्हेंबर १९९९	356	344	361	371	344	November 1999
डिसेंबर १९९९	354	339	358	368	343	December 1999

आधार.—केंद्रीय सांख्यिकीय संघटना, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Central Statistical organisation Government of India, New Delhi.

22. किंमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.6

महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR AGRICULTURAL LABOURERS IN
MAHARASHTRA
1999

(आधार : शेती वर्ष १९८६-८७ = १००)

(Base : Agricultural year 1986-87=100)

महिना/वर्ष	अन्न गट निर्देशांक Food Index	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	Month /Year
(1)	(2)	(3)	(1)
भार	76.07	100.00	Weight
जानेवारी १९९९	310	290	January 1999
फेब्रुवारी १९९९	301	285	February 1999
मार्च १९९९	298	283	March 1999
एप्रिल १९९९	301	286	April 1999
मे १९९९	308	290	May 1999
जून १९९९	311	293	June 1999
जुलै १९९९	313	295	July 1999
ऑगस्ट १९९९	318	299	August 1999
सप्टेंबर १९९९	324	303	September 1999
ऑक्टोबर १९९९	329	308	October 1999
नोव्हेंबर १९९९	326	306	November 1999
डिसेंबर १९९९	323	305	December 1999

आधार.—लेबर ब्युरो, भारत सरकार, सिमला.

Source.—Labour Bureau, Government of India, Simla.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/Table No. 23.1

काम करणाऱ्यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) औद्योगिक गटांनुसार वर्गीकरण

INDUSTRIAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK (OTHER THAN CULTIVATORS)

1991

(हजारांत/In thousand)

अ. क्र. Serial No. (1)	उद्योग गट (2)	काम करणाऱ्यांची संख्या No. of Workers			Industrial division (2)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
1.	पशुपालन, जंगलकाम, मच्छिमारी, शिकार आणि मळे, फळबागा व संलग्न.	404	68	472	Livestock, forestry, fishing, hunting and plantations, orchards and allied activities.
2.	खाणकाम व दगडकाम	98	17	115	Mining and Quarrying.
3.	वस्तुनिर्माण, प्रक्रिया,-- संधारण आणि दुरुस्ती.				Manufacturing, Processing, servicing and repairs--
	(अ) घरगुती उद्योग	337	162	499	(a) Household Industry.
	(ब) बिगर घरगुती उद्योग	3,251	347	3,598	(b) Other than household industry.
4.	बांधकाम	709	93	802	Construction.
5.	व्यापार आणि वाणिज्य	2,400	257	2,657	Trade and Commerce.
6.	परिवहन, साठवण व दळणवळण	1,116	45	1,160	Transport, Storage, and Communications.
7.	इतर सेवा	2,468	751	3,219	Other Services.
	एकूण	10,783	1,740	12,522	Total

आधार.--भारताची जनगणना, १९९१, १९९२ चा पेपर २

Source.--Census of India, 1991, Paper-2 of 1992, (Final Population Totals).

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/Table No. 23.2

शेती करणाऱ्यांव्यतिरिक्त काम करणाऱ्यांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण

OCCUPATIONAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK OTHER THAN CULTIVATORS
1991

(हजारात/In thousand)

अ. क्र. Serial No. (1)	व्यवसाय गट (2)	काम करणाऱ्यांची संख्या No. of Workers			Occupational division (2)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
1.	धंदेवाईक, तंत्रविशारद आणि तत्सम काम करणारे.	907	366	1,273	Professional, technical and related workers.
2.	शासकीय, कार्यकारी व व्यवस्थापकीय काम करणारे.	449	29	478	Administrative, Executive and Managerial Workers.
3.	कारकून व तत्सम काम करणारे	1,266	211	1,477	Clerical and related workers.
4.	विक्रेते	1,740	204	1,944	Sales workers
5.	सेवा क्षेत्रातील	891	224	1,115	Service workers
6.	मत्स्यव्यवसाय करणारे फासे पारधी, लाकूडतोडे आणि तत्सम काम करणारे.	318	77	395	Fishermen, Hunters, Loggers and Related workers
7.	उत्पादन व तत्सम क्षेत्रातील काम करणारे परिवहन सामग्री चालक आणि मजूर.	5,198	767	5,965	Production and related workers. Transport, Equipment, operators and Labourers.
8.	अवर्गीकृत	135	53	188	Workers not classified by occupations.
	एकूण	10,903	1,932	12,835	Total

आधारः.—भारताची जनगणना. १९९१, मालिका १४, भाग तीन, बी (सहा)

Source.—Census of India. 1991. Series-14. Part III. B (vi).

23. रोजगार/EMPLOYMENT
तक्ता क्रमांक/Table No. 23.3.
सेवायोजनेसंबंधीची माहिती
EMPLOYMENT EXCHANGE STATISTICS
1998

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
1.	नवीन नोंदणी	7,29,327	Number of registrations.
2.	नोकरी मिळालेल्यांची संख्या	16,773	Number of placements.
3.	जाहीर केलेल्या रिक्त्या जागा	37,955	Number of vacancies notified
4.	पटावरील अर्जदारांची संख्या*	41,09,562	Number on live register

टीप.—(१) *३१ डिसेंबर १९९८ रोजी.

(२) वरील आकड्यात डिकॅज्युअलायझेशन स्कीम (टेक्सटाईल) च्या आकड्यांचा समावेश नाही.

Note.—(1) * As on 31st December 1998.

(2) The above figures are exclusive of those relating to decasualisation scheme (textile).

आधार.—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, Mumbai.

तक्ता क्रमांक/Table No. 23.4(A)

---

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.4 (A)

राज्य व निमशासकीय कर्मचारी / STATE AND SEMI GOVERNMENT EMPLOYEES

(१ जुलै १९९८ रोजी/As on 1st July 1998)

अनु- क्रमांक Serial No.	प्रकार	कर्मचाऱ्यांची संख्या/No. of Employees				Category
		राज्य शासकीय		निमशासकीय		
		State Government		Semi Government		
		एकूण Total	स्त्रिया Female	एकूण Total	स्त्रिया Female	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	राजपत्रित					Gazetted
	(अ) श्रेणी-अ	17,926	2,251	3,897	447	(a) Grade-I
	(ब) श्रेणी-ब	57,970	10,987	17,472	1,548	(b) Grade-II
	एकूण (अ + ब)	75,896	13,238	21,369	1,995	Total (a+b)
2	अराजपत्रित					Non-Gazetted
	(क) श्रेणी-क	3,45,476	33,803	3,14,508	92,304	(c) Grade-III
	(ड) श्रेणी-ड	1,53,299	18,511	68,628	15,316	(d) Grade-IV
	एकूण (क+ड)	4,98,775	52,314	3,83,136	1,07,620	Total (c+d)
	एकूण (अ+ब+क+ड)	5,74,671	65,552	4,04,505	1,09,615	Total (a+b+c+d)
3	इतर (आकस्मिकता निधीतून वेतन मिळणारे, कार्यव्ययी आस्थापनेवरील, अंशकालीक व मानसेवी कर्मचारी)	79,285	25,328	1,22,158	96,671	Other (paid from Contingencies, work charged personnel, part time and honorary)
	एकूण कर्मचारी	6,53,956	90,880	5,26,663	2,06,286	Total staff

कर्मचारी गणना/EMPLOYEES CENSUS, 1998

क्रमांक Serial No.	वित्तलक्षी समूह Employment Range	शासकीय कर्मचारी State Employees	जिल्हा परिषद Zilla Parishad	नगर परिषद Nagar Parishad	*निमशासकीय कर्मचारी *Semi Government Employees
1	Up to 200 पर्यन्त	2,739	31,197	181	31,378
2	201 - 250	359	17	62	79
3	251 - 300	1,338	2,736	165	2,901
4	301 - 400	9,721	27,054	191	27,245
5	401 - 500	29,680	14,340	473	14,813
6	501 - 700	7,713	22,439	463	22,902
7	701 - 900	4,172	8,257	1,791	10,048
8	901 - 1000	314	190	718	908
9	1001 - 1200	1,861	239	1,461	1,700
10	1201 - 1600	17,237	1,351	2,978	4,329
11	1601 - 1800	1,095	918	433	1,351
12	1801 - 2000	423	303	178	481
13	2001 - 2250	586	468	373	841
14	2251 - 2500	1,468	459	729	1,188
15	2501 - 2750	30,932	6,104	12,650	18,754
16	2751 - 3000	36,417	8,515	8,639	17,154
17	3001 - 3500	1,00,133	20,401	16,907	37,308
18	3501 - 4000	96,479	34,769	7,124	41,893
19	4001 - 5000	1,18,038	1,10,440	8,733	1,19,173
20	5001 - 6000	77,529	70,772	6,792	77,564
21	6001 - 7000	45,770	65,197	7,270	72,467
22	7001 - 8000	29,307	11,319	763	12,082
23	8001 - 9000	14,537	3,870	416	4,286
24	9001 - 10000	9,254	2,877	178	3,055
25	10001 and Above त्याहून जास्त.	16,854	2,605	158	2,763
26	Total	6,53,956	4,46,837	79,826	5,26,663

* जिल्हा परिषद व नगर परिषद कर्मचाऱ्यांची माहिती.

† Information of Zilla Parishad and Nagar Parishad Employees.

भाषाधार :- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.

Source :- Directorate of Economic and statistics, Mumbai.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.4 (B)

श्रेणी व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचारी

GRADE AND SOCIAL GROUPWISE STATE GOVERNMENT AND SEMI-GOVERNMENT EMPLOYEES

(१ जुलै १९९८ रोजी/As on 1st July 1998)

सामाजिक गट	राजपत्रित/Gazetted		अराजपत्रित/Non-Gazetted		इतर (निधीतून पगार मिळणारे व अंशकालीक व मानसेवी इत्यादी) Others (Paid from contingencies honorary etc.)	एकूण कर्मचारी Total Employees	Social Group
	श्रेणी अ Grade I	श्रेणी ब Grade II	श्रेणी क Grade III	श्रेणी ड Grade IV			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
शासकीय							Government
मागासवर्गीय	8,707	28,289	2,04,926	1,12,692	53,072	4,07,686	Backward
इतर	9,219	29,681	1,40,550	40,607	26,213	2,46,270	others
एकूण	17,926	57,970	3,45,476	1,53,299	79,285	6,53,956	Total
निमशासकीय*							*Semi-Government
मागासवर्गीय	2,135	9,270	1,85,815	50,397	81,351	3,28,968	Backward
इतर	1,762	8,202	1,28,693	18,231	40,807	1,97,695	Others
एकूण	3,897	17,472	3,14,508	68,628	1,22,158	5,26,663	Total

* जिल्हा परिषद व नगरपरिषद कर्मचाऱ्यांची माहिती.

* Information of Zilla Parishad and Nagar Parishad Employees.

आधार :—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source :—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.5.

सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार/EMPLOYMENT IN PUBLIC SECTOR

(मार्च १९९८ रोजी/As on March 1998)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	रोजगार (हजारात) Employment (000 No.)	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	704	Brihan Mumbai
2	ठाणे	104	Thane
3	रायगड	41	Raigad
4	रत्नागिरी	32	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	19	Sindhudurg
	कोकण विभाग	900	Konkan Division
6	नाशिक	105	Nashik
7	धुळे	40	Dhule
8	जळगाव	82	Jalgaon
9	अहमदनगर	55	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	282	Nashik Division.
10	पुणे	200	Pune
11	सातारा	43	Satara
12	सांगली	41	Sangli
13	सोलापूर	70	Solapur
14	कोल्हापूर	53	Kolhapur
	पुणे विभाग	407	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	1589	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	53	Aurangabad
16	जालना	20	Jalana
17	परभणी	32	Parbhani
18	बीड	40	Beed

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.5.—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
19	नांदेड	45	Nanded
20	उस्मानाबाद	25	Osmanabad
21	लातूर	25	Latur
	औरंगाबाद विभाग	240	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	29	Buldhana
23	अकोला	39	Akola
24	अमरावती	50	Amravati
25	यवतमाळ	37	Yavatmal
	अमरावती विभाग	155	Amravati Division
26	वर्धा	27	Wardha
27	नागपूर	174	Nagpur
28	भंडारा	39	Bhandara
29	चंद्रपूर	62	Chandrapur
30	गडचिरोली	19	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	321	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	476	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	2,305	Maharashtra State
	केंद्र सरकारी	427	Central Government
	राज्य सरकारी	522	State Government
	निम केंद्र सरकारी	413	Quasi Central Government.
	निम राज्य सरकारी	264	Quasi State Government.
	स्थानिक संस्था	679	Local Bodies

आधार.—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, Mumbai.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.6.

दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदलेल्या संस्थांतील रोजगार
EMPLOYMENT IN THE ESTABLISHMENT REGISTERED UNDER SHOPS AND
COMMERCIAL ESTABLISHMENT ACT

प्र.क्रमांक Serial No.	व्यापारी संस्थांचे प्रकार	माहिती Particulars		Type of Establishment
		1998	1999	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	अधिनियम लागू असलेल्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांची संख्या.	241	241	No. of Local bodies to which the Act is applicable.
1	दुकाने—			<i>Shops—</i>
	(अ) दुकानांची संख्या	2,51,602	2,57,620	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	5,69,525	5,79,002	(b) Persons employed
2	व्यापारी संस्था—			<i>Commercial Establishmen</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	2,59,218	2,75,184	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	12,68,914	14,28,790	(b) Persons employed
3	हॉटेल, इत्यादी—			<i>Hotels etc—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	50,086	53,140	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	2,34,152	2,41,132	(b) Persons employed
4	चित्रपटगृहे—			<i>Theatres—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	1,374	1,487	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	11,174	11,705	(b) Persons employed
	कामगार नसलेल्या संस्थांची संख्या	7,47,117	8,08,294	<i>Establishments having no employees.</i>
	एकूण			Total
	(अ) संस्थांची संख्या	13,09,397	13,95,725	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	21,83,765	22,60,529	(b) Persons employed

प.—वरील माहिती १९४८ च्या दुकान व व्यापारी संस्था कायद्याखाली (दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियम, १९४८) नोंदलेल्या संस्थासंबंधीची आहे.

नोट.—The above information relates to the establishments registered under the Shops and Establishments Act, 1948.

पार.— कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

पूर.—Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.7.

रोजगार हमी योजनेखाली महाराष्ट्र राज्यात घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांवरील खर्च CATEGORYWISE NUMBER OF WORKS AND EXPENDITURE INCURRED THEREON UNDER THE EMPLOYMENT GUARANTEE SCHEME IN MAHARASHTRA STATE

(रुपये लाखांत/Rs. in lakh)

कामाचा प्रकार	1996-97		1997-98		Category of work
	मार्च १९९७ अखेरची एकूण कामे Number of works at the end of March 1997	सन १९९६-९७ मधील खर्च Expenditure incurred during 1996-97	सप्टेंबर १९९७ अखेरची एकूण कामे Number of works at the end of September, 1997	सन १९९७-९८ मधील सप्टेंबर १९९७ पर्यंत खर्च Expenditure incurred during 1997-98 up to September, 1997	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
(1) जलसिंचन	721	4,351.01	393	2,372.00	Irrigation
(2) मृदसंधारण व भू-विकास	11,345	6,688.68	6,188	3,648.00	Soil Conservation and Land Development.
(3) वनीकरणाची कामे	4,928	2,578.36	2,688	1,406.00	Forests Works
(4) रस्तेविषयक कामे	1,267	4,285.83	691	2,358.00	Road Works
(5) इतर कामे	963	542.90	526	2,518.00	Other Works
(6) इतर (कर्मचाऱ्यांवरील खर्च यंत्र भूमी संपादन श्रमशक्ती, जवाहर विहिरी व फळबाग विकास इत्यादिवरील खर्च)	5,287	14,116.17	2,882	6,069.00	Other Works (Expenditure under staff, machinery land acquisition shramshakti jawahar wells horticulture development etc.)
एकूण	24,511	36,675.00@	13,368	18,371.00	Total

@ विभागवारी उपलब्ध नसलेली रु. ४.११२.०५ लाख समाविष्ट करून/Inclusive of Rs. 4,112.05 lakh for which break-up is not available.

24. छापखाने व प्रकाशने/PRESSES AND PUBLICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 24.1.

छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके
 PRINTING PRESSES, NEWSPAPERS, BOOKS AND PERIODICALS
 1998-99

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	तपशील Particulars (3)	Item (2)
1	छापखान्यांची संख्या	... 8,529	Number of printing presses
2	वर्तमानपत्रे		Newspapers—
	(अ) दैनिके	... 602	(a) Dailies
	(ब) साप्ताहिके (आठवड्यातून दोनदा व तीनदा निघणारी धरून)	1,975	(b) Weeklies (including bi-weeklies and tri-weeklies).
	(क) पाक्षिके	187	(c) Fortnightlies
	(ड) मासिके (द्वैमासिके धरून)	909	(d) Monthlies (including bi-monthlies).
	(इ) त्रैमासिके (चौमासिके धरून)	... 309	(e) Quarterlies (including four monthlies).
	(फ) वार्षिके (षण्मासिके धरून)	... 127	(f) Annuals (including six monthlies).
3	पुस्तके	... 851	Books

टिप.—आकडे अस्थायी आहेत.

Note.—Figures are provisional.

अध्यापक.—अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

अधीक्षक.—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Mumbai.

25. वार्षिक योजना

तक्ता क्रमांक

महाराष्ट्राची आठवी पंचवार्षिक योजना-वर्षानिहाय

EIGHTH FIVE YEAR PLAN—YEARWISE ANI

(रुपये कोटीत)

अनु क्रमांक Serial No.	विकासाचे शीर्ष/उप-शीर्ष (१९९७-२००२)	मान्य नियत	आठवी पंचवार्षिक योजना		वार्षिक योजना	
		व्यय नववी पंचवार्षिक योजना	१९९२-९७	VIIIth Five Year Plan 1992-97	१९९६-९७	Annual Plan 1996-97
(1)	(2)	Approved outlay IXth Five Year Plan (1997-2002)	मान्य नियत व्यय Approved Outlay	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure	सुधारित नियत व्यय Revised outlay	प्रत्यक्ष खर्च Actual expendi- ture
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	कृषी व संलग्न सेवा	2,247.89	1,350.22	1,470.61	390.71	357.13
2	ग्राम विकास	3,901.95	1,709.83	2,836.44	759.96	666.41
3	विशेष क्षेत्र विकास कार्यक्रम	236.00	216.56	260.72	46.76	38.72
4	पाटबंधारे व पूरनियंत्रण	13,437.69	3,329.10	5,668.34	1,050.24	1,219.58
5	विद्युत विकास	6,881.79	4,579.98	5,864.09	1,416.57	1,576.58
6	उद्योग व खाणकाम	1,109.77	814.96	941.90	316.80	279.04
7	वाहतूक व दळणवळण	4,183.55	1,739.23	2,015.36	600.02	579.11
8	शास्त्रीय सेवा, पर्यावरण व तंत्रशास्त्र	16.21	8.11	6.57	3.56	1.92
9	सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	1,230.95	386.02	670.10	245.74	190.65
10	सामाजिक व सामूहिक सेवा	10,202.89	4,022.18	4,654.27	1,866.91	1,516.28
11	सर्वसाधारण सेवा	380.50	201.36	263.04	64.35	37.37
12	इतर सेवा	1,295.81	162.95	1,100.22	416.91	394.14
एकूण		45,125.00	18,520.00	25,751.66	7,178.53	6,856.89

आधार.—नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

ANNUAL PLANS

TABLE No. 25.1.

उप-क्षेत्र निहाय सुधारित नियत व्यय आणि खर्च

SUB-SECTORWISE OUTLAY AND EXPENDITURE OF MAHARASHTRA

(Rs. in crore)

वार्षिक योजना १९९८-९९ Annual Plan 1998-99		वार्षिक योजना १९९९-२००० Annual plan 1999-2000	Head/Sub-head of Development
मान्य नियत व्यय Approved outlay (8)	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure (9)	मान्य नियत व्यय Approved outlay (10)	
330.67	313.09	417.16	Agriculture and allied services
774.46	821.44	1081.61	Rural development
61.02	55.80	72.85	Special area development programme
3062.81	1952.08	3,881.38	Irrigation and flood control
1,418.14	1,742.44	1,691.37	Power development
112.54	105.57	130.38	Industry and minerals
2273.23	908.70	1650.46	Transport and communications
4.74	4.24	4.62	Science, technology and environment
291.14	319.10	299.83	General economic services
2947.18	1,660.14	2,665.18	Social and community service
52.57	52.99	48.84	General services
272.23	251.89	123.09	Other services
11,600.73	8,187.48	12,066.77	Total

Source.—Planning Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.1.

राज्याची महसुली जमा/REVENUE RECEIPTS OF THE STATE

(रुपये कोटीत/Rs. incrore)

महसुलाची शीर्ष	प्रत्यक्ष	सुधारलेले अंदाज	अर्थसंकल्प	Heads of Revenue
	Actuals 1997-98	Revised Estimates 1998-99	Budget Estimates 1999-2000	
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(I) कर महसूल—				(I) Tax Revenue—
(ए) उत्पन्न व खर्च यांवरील कर—				(a) Taxes on Income and Expenditure—
0021 निगम करांव्यतिरिक्त उत्पन्नावरील कर ..	617.65	888.15	1,064.39	Taxes on Income other than Corportion Tax
0022 कृषि उत्पन्नावरील कर ..	..	..	..	Taxes on Agricultural Income
0028 उत्पन्न व खर्च यांवरील इतर कर ..	396.05	570.00	620.00	Other Taxes on Income and Expenditure
एकूण—(ए) ..	1,013.70	1,458.15	1,684.39	Total—(a)
(बी) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील कर—				(b) Taxes on Property and Capital Transactions—
0029 जमीन महसूल ..	92.09	121.79	145.00	Land Revenue
0030 मुद्रांक व नोंदणी फी ..	1,690.36	1,800.00	1,980.00	Stamps and Registration Fees
0031 संपदा शुल्क ..	..	..	..	Estate Duty
0035 शेत जमिनीव्यतिरिक्त इतर स्थावर मालमत्ते वरील कर ..	..	..	..	Taxes on Immovable Property other than Agricultural Land
एकूण—(बी) ..	1,782.45	1,921.79	2,125.00	Total—(b)

[सी] विक्रीय वस्तू व सेवा यावरील कर--

0039	राज्य उत्पादन शुल्क	.. 1650.88	1,700.00	1,900.00	State Excise
0040	विक्रीकर	.. 7,825.48	8,408.06	9,703.00	Sales Tax
0041	वाहनांवरील कर	.. 752.07	600.00	587.00	Taxes on Vehicles
0042	माल व उतारु यावरील कर	.. 341.03	335.00	398.20	Taxes on Goods and Passengers
0043	विजेवरील कर व शुल्क	.. 535.64	629.88	700.00	Taxes and Duties on Electricity
0045	विक्रीय वस्तू व सेवा यावरील इतर कर व शुल्क.	.. 435.66	472.70	507.69	Other Taxes and Duties on Commodities and Services.
1603	केंद्रीय उत्पादन शुल्कातील राज्याचा हिस्सा..	1,114.41	1,497.66	1,665.04	States Share of Union Excise Duties

एकूण—(सी) .. **12,655.17**   **13,643.30**   **15,460.93**   **Total—(c)**

एकूण—(I) .. **15,451.32**   **17,023.24**   **19,270.32**   **Total—(I)**

(II) करांव्यतिरिक्त महसूल--

(ए) इतर आर्थिक सेवा--

0047	इतर आर्थिक सेवा	.. 0.02	0.00	0.00	Other Fiscal Services
------	-----------------	---------	------	------	-----------------------

एकूण—(ए) .. **0.02**   **0.00**   **0.00**   **Total—(a)**

(बी) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा--

0049	व्याजाच्या जमा रकमा	.. 1,694.14	1,531.19	1,163.48	Interest Receipts
0050	लाभांश व नफा	.. 9.33	14.44	13.20	Dividends and profits

एकूण—(बी) .. **1,703.47**   **1,545.63**   **1,176.68**   **Total—(b)**

(c) Taxes on Commodities and Services--

(II) Non-Tax Revenue--

(a) Other Fiscal Services--

(b) Interest Receipts, Dividends and profits-
Interest Receipts.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.1.—Contd.

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	
<i>(सी) करंव्यतिरिक्त इतर महसूल—</i>				<i>(c) Other Non-Tax revenue—</i>	
<i>(i) सर्वसाधारण सेवा —</i>				<i>(i) General Services—</i>	
0051	लोकसेवा आयोग ..	0.10	0.11	0.11	Public Service Commission
0055	पोलीस ..	41.85	78.30	65.00	Police
0056	तुरुंग ..	6.36	8.70	9.06	Jails
0057	पुरवठा व विनियोग ..	0.01	0.01	0.01	Supplies and Disposals
0058	लेखनसामग्री व मुद्रण ..	25.64	24.23	24.33	Stationery and printing
0059	सार्वजनिक बांधकामे ..	46.81	54.48	59.47	Public Works
0070	इतर प्रशासनिक सेवा ..	48.85	52.07	43.44	Other Administrative Services
0071	निवृत्तियेत्तने व इतर सेवानिवृत्ति लाभ यांच्या ..	34.43	30.00	30.90	Contributions and Recoveries towards Pension and other Retirement Benefits.
0075	संबंधातील अंशदानाच्या व वसुलीच्या रकमा. संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा ..	114.34	86.26	91.41	Miscellaneous General Services
	एकूण—(i) ..	318.39	334.16	323.73	Total—(i)
<i>(ii) सामाजिक सेवा—</i>				<i>(ii) Social Services—</i>	
0202	शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती ..	29.38	31.77	32.49	Education, sports, Art and Culture
0210	वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य ..	79.76	78.61	84.86	Medical and Public Health
0211	कुटुंब कल्याण ..	0.98	1.20	1.20	Family welfare
0125	पाणीपुरवठा व स्वच्छता ..	7.26	12.95	12.95	Water Supply and Sanitation
0216	गृहनिर्माण ..	8.96	12.14	12.16	Housing
0217	नगरविकास ..	33.80	12.43	14.01	Urban Development
0220	माहिती व प्रसिद्धी ..	0.38	0.43	0.45	Information and Publicity
0230	कामगार व सेवायोजन ..	17.25	14.47	15.99	Labour and Employment
0235	सामाजिक सुरक्षा व कल्याण ..	28.85	24.00	25.80	Social Security and Welfare
0250	इतर सामाजिक सेवा ..	24.05	50.00	28.00	Other Social Services
	एकूण—(ii) ..	230.67	238.00	227.91	Total—(ii)

(iii) आर्थिक सेवा—

0401	पीकसंवर्धन	..	15.34	18.25	16.96	Crop Husbandry
0403	पशुसंवर्धन	..	3.76	4.34	4.55	Animal Husbandry
0404	दुग्धव्यवसाय विकास	..	709.56	546.37	592.36	Dairy Development
0405	मत्स्यव्यवसाय	..	2.58	3.69	3.58	Fisheries
0406	वनीकरण व वन्यजीवन	..	147.38	172.07	185.00	Forestry and wild Life
0407	लागवड	..	..	..	..	Plantation
0408	अन्न साठवण व वखार	..	1.60	0.83	0.61	Food Storage and Ware housing
0425	सहकार	..	44.16	39.99	43.79	Co-operation
0435	इतर कृषीविषयक कार्यक्रम	..	0.46	0.49	0.51	Other Agricultural Programmes
0506	जमीन सुधारणा	..	1.97	2.03	2.40	Land Reforms
0515	इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	..	32.34	22.85	26.27	Other Rural Development Programmes
0551	डोंगराळ प्रदेश	..	5.11	..	..	Hill Areas
0575	इतर विशेष क्षेत्रीय कार्यक्रम	..	..	..	..	Other Special Areas Programme
0701	मोठे व मध्यम पाटबंधारे	..	52.07	67.59	45.97	Major and Medium Irrigation
0702	लघुपाटबंधारे	..	5.91	3.83	3.52	Minor Irrigation
0801	वीज	..	70.70	76.07	75.99	Power
0802	पेट्रोलियम	..	0.01	..	..	Petroleum
0810	उर्जेची अपारंपारिक साधने	..	0.07	0.43	0.45	Non-conventional Sources of Energy
0851	ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	..	9.20	8.78	9.28	Village and Small Industries
0852	उद्योग	..	1.24	1.10	1.20	Industries
0853	अलोहयुक्त खाणकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	..	264.12	276.00	308.00	Non-ferrous Mining and Metallurgical Industries
0875	इतर उद्योग	..	0.01	0.01	..	Other Industries
1001	भारतीय रेल्वे	..	0.14	..	..	Indian Railways
1051	बंदरे व दीपगृहे	..	..	..	..	Ports and Light Houses
1054	रस्ते व पूल	..	11.71	3.94	3.09	Roads and Bridges
1055	मार्ग परिवहन	..	0.01	..	..	Road and Transport
1425	इतर शास्त्रीय संशोधन	..	..	..	..	Other Scientific Research
1452	पर्यटन	..	..	..	..	Tourism

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.1.Contd.

(रूपये कोटीत/Rs. incrore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
1475 इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा ..	8.89	10.30	11.33	Other General Economic Services
एकूण—(iii) ..	1,388.34	1,258.96	1,334.86	Total—(iii)
एकूण—(सी) ..	1,937.40	1,831.12	1,886.50	Total—(c)
* (डी) सहाय्यक अनुदाने व अंशदाने—				(d) Grants-in-aid and Contributions—
1601 केंद्र सरकारकडून सहाय्यक अनुदाने ..	1,224.36	1,730.73	1,903.65	Grant-in-aid from Central Government
एकूण—(डी) ..	1,224.36	1,730.73	1,903.65	Total—(d)
एकूण—(II) ..	4,865.25	5,107.48	4,966.83	Total—(II)
एकूण—महसुली जमा	20,316.57	22,130.72	24,237.15	Total—Revenue Receipts

आधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९९७-९८.

Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1997-98.

26. राज्य षण्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2.

महसुली लेख्यावरील खर्च/EXPENDITURE ON REVENUE ACCOUNT

(रूपये कोटीत/Rs. in crore)

खर्चाची शीर्ष	प्रत्यक्ष Actual 1997-98	सुधारलेले अंदाज Revised Estimates 1998-99	अर्थसंकल्प Budget Estimates 1999-2000	Heads of Expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(I) सर्वसाधारण सेवा--				(I) General Services--
(अ) राज्याची अंगे--				(a) Organs of State--
2011 संसद/राज्य/संघ राज्यक्षेत्र विधानमंडळे ..	19.33	20.48	23.70	parliament/State/Union Territory Legislatures.
2012 राष्ट्रपती/उप राष्ट्रपती/राज्यपाल/संघ राज्य क्षेत्रांचे प्रशासक.	2.38	2.75	2.92	President/Vice-president/Governor/Administrator of Union Territories.
2013 मंत्रिपरिषद ..	7.21	6.81	8.16	Council of Ministers
2014 न्यायदान ..	140.63	166.02	202.26	Administration of Justice
2015 निवडणुका ..	88.08	20.41	4.20	Elections
एकूण--(अ) ..	257.63	216.47	241.24	Total--(a)
(बी) आर्थिक सेवा--				(b) Fiscal Services--
(i) 2020 उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली	384.77	602.01	619.42	(i) Collection of Taxes on Income and Expenditure.
एकूण--(i) ..	384.77	602.01	619.42	Total--(i)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2.—contd.

(रूपये कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(ii) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील करांची वसुली —				(ii) Collection of Taxes on Property and Capital Transactions—
2029 जमीन महसुली	72.36	74.47	85.83	Land Revenue
2030 मुद्रांक व नोंदणी	25.70	29.15	32.32	Stamps and Registration
एकूण—(ii)	98.06	103.62	118.15	Total—(ii)
(iii) विक्रीय वस्तु सेवा यांवरील करांची वसुली —				(iii) Collection of Taxes on Commodities and Services—
2039 राज्य उत्पादन शुल्क	18.11	19.34	25.75	State Excise
2040 विक्रीकर	1145.83	1,395.06	1,648.29	Sales Tax
2045 वाहनावरील कर	389.85	430.86	415.34	Taxes on Vehicles
2046 विक्रीय वस्तु व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	156.70	199.37	212.11	Other Taxes and Duties on Commodities and Services :
एकूण—(iii)	1,710.49	2,044.63	2,301.49	Total—(iii)
(iv) इतर आर्थिक सेवा —				(iv) Other Fiscal Services
2047 इतर आर्थिक सेवा	23.57	36.81	28.68	Other Fiscal Services
एकूण—(iv)	23.57	36.81	28.68	TOTAL—(IV)
एकूण—(बी)	2,216.89	2,787.07	3,067.74	Total—(b)

2048 ऋण कमी करणे किंवा ऋणप्रतिबंधन यांस ..	648.75	806.00	112.15	(c) Interest payment and servicing of debts.—
2049 व्याज प्रदान ..	2,903.58	3,607.60	5,082.34	Appropriation for reduction or avoidance of debts.
				Interest payments.

एकूण—(सी) .. 3,552.33 4,413.60 5,194.49 Total—(c)

(डी) प्रशासकीय सेवा—

2051 लोकसेवा आयोग ..	5.96	6.57	7.77	(d) Administrative services—
2052 सचिवालय-सर्वसाधारण सेवा ..	38.87	95.92	94.06	Public service commission
2053 जिल्हा प्रशासन ..	426.54	476.93	566.60	Secretariate General Services.
2054 कोषागार व लेखा प्रशासन ..	37.60	45.54	56.67	District Administration.
2055 पोलीस ..	1,143.38	1,240.95	1,462.98	Treasure and Account Administration
2056 तुरुंग ..	42.81	43.02	50.24	Police
2057 पुरवठा व विनियोग ..	0.49	0.63	0.73	Jails
2058 लेखनसामुग्री व मुद्रण ..	61.99	55.57	76.43	Supply and Disposals
2059 सार्वजनिक बांधकामे ..	330.23	216.90	259.64	Stationary and Printing
2070 इतर प्रशासनिक सेवा ..	64.31	47.29	3,198.53	Public Works
				Other Administration Services

एकूण—(डी) .. 2,152.18 2,229.32 5,773.65 Total—(d)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2.—Contd.

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(इ) निवृत्तिवेतने व संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा —				(e) Pensions and Miscellaneous General Services.—
2071 निवृत्तिवेतने व इतर सेवानिवृत्ति लाभ ..	919.37	994.69	2,669.01	Pension and Other Retirement benefits.
2075 संकीर्ण सर्वसाधारण लाभ ..	38.51	28.63	298.48	Miscellaneous General Services.
एकूण — (इ) ..	957.83	1,023.32	2,967.49	Total—(e)
एकूण — (I) ..	9,136.91	10,669.78	17,244.61	Total—(I)
(II) सामाजिक सेवा—				(II) Social Services—
(ए) शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती --				(a) Education Sport, Art and Culture
2202 सर्वसाधारण शिक्षण ..	4,436.87	4,893.12	5,711.98	General Education
2203 तांत्रिक शिक्षण ..	202.16	248.92	225.05	Technical Education
2204 क्रीडा व युवक सेवा ..	113.74	117.53	110.63	Sports and Youth Services
2205 कला व संस्कृती ..	49.41	45.01	40.50	Art and Culture
एकूण—(ए) ..	4,802.18	5,304.58	6,088.16	Total—(a)
(बी) आरोग्य व कुटुंब कल्याण --				(b) Health and Family Welfare—
2210 वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य ..	976.11	1038.34	1221.32	Medical and Public Health
2211 कुटुंब कल्याण ..	120.60	136.07	168.20	Family Welfare
एकूण—(बी) ..	1,096.71	1,174.41	1,389.52	Total—(b)

(सी) पाणीपुरवठा, स्वच्छता, गृहनिर्माण व

नगरविकास--

2215	पाणीपुरवठा आणि स्वच्छता	..	688.53	742.79	844.02
2216	गृहनिर्माण	..	183.92	248.85	242.96
2217	नगरविकास	..	281.92	369.07	315.64

एकूण—(सी) .. **1,154.37**   **1,360.71**   **1,402.62**   **Total—(c)**

(डी) माहिती व ध्वनिकेपण

2220	माहिती व प्रसिद्धी	..	15.04	19.95	19.02
------	--------------------	----	-------	-------	-------

एकूण—(डी) .. **15.04**   **19.95**   **19.02**   **Total—(d)**

(इ) अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर

मागासवर्गीयांचे कल्याण --

2225	अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर . .	513.48	568.20	576.31
	मागासवर्गीयांचे कल्याण.			

एकूण—(इ) .. **513.48**   **568.20**   **576.31**   **Total—(e)**

(c) *Water Supply, Sanitation, Housing and**Urban Development—*

Water Supply and Sanitation

Housing

Urban Development

(d) *Information and Broadcasting—*

Information and Publicity

(e) *Welfare of Scheduled Castes, Scheduled**Tribes and Other Backward Classes—*

Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes

and Other Backward Classes

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2.—Contd.

(रूपये कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(एफ) कामगार व कामगार कल्याण -				(f) Labour and Labour Welfare—
2230 कामगार व सेवायोजन ..	197.65	201.74	189.95	Labour and Employment
एकूण—(एफ) ..	197.65	201.74	189.95	Total—(f)
(जी) समाजकल्याण आणि पोषण आहार -				(g) Social Welfare and Nutrition—
2235 सामाजिक सुरक्षा व कल्याण ..	231.91	278.04	256.27	Social Security and Welfare
2236 पोषण आहार ..	229.35	96.75	203.04	Nutrition
2245 नैसर्गिक आपत्तीच्या निवारणासाठी सहाय्य ..	339.42	370.27	102.13	Relief on account of natural Calamities
एकूण—(जी) ..	800.68	745.06	561.44	Total—(g)
(एच) इतर -				(h) Others—
2250 इतर सामाजिक सेवा ..	1.21	2.21	2.27	Other Social Services
2251 सचिवालय सामाजिक सेवा ..	14.94	22.56	20.61	Secretariat- Social Services
एकूण—(एच) ..	16.15	24.77	22.88	Total—(h)
एकूण—(II) ..	8,596.26	9,399.42	10,249.90	Total—(II)

(III) आर्थिक सेवा

(ए) कृषी व संलग्न कार्यक्रम—

2401	पीक संवर्धन	..	301.98	362.79	379.03	Crop Husbandry
2402	मृद व जल संधारण	..	102.91	25.51	24.52	Soil and Water Conservation
2403	पशुसंवर्धन	..	127.46	132.66	170.54	Animal Husbandry
2404	दुग्धव्यवसाय विकास	..	851.91	601.29	651.65	Dairy Development
2405	मत्स्यव्यवसाय	..	18.74	23.08	24.78	Fisheries
2406	वनीकरण व वन्यजीवन	..	292.86	292.86	361.75	Forestry and Wild Life
2408	अन्न, साठवण व वखार	..	206.96	82.29	89.92	Food, Storage and Warehousing
2415	कृषीविषयक संशोधन व शिक्षण	..	123.32	133.14	151.05	Agricultural Research and Education
2425	सहकार	..	121.04	151.72	120.35	Co-operation
			<hr/>			
			एकूण—(ए)	2,147.18	1,805.34	1,973.59
						Total—(a)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2.—Contd.

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	
<i>(बी) ग्रामविकास -</i>					
2501	ग्रामविकासासाठी विशेष कार्यक्रम	.. 80.15	87.58	129.39	<i>(b) Rural Development—</i> Special programmes for Rural development.
2505	ग्रामीण सेवायोजन	.. 524.98	782.57	1,068.64	Rural Employment
2506	जमीन सुधारणा	.. ..	..	..	Land Reforms
2515	इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	.. 310.92	402.50	331.86	Other Rural Development Programmes
	एकूण—(बी)	.. 916.05	1,272.66	1,529.89	Total—(b)
<i>(सी) विशेष क्षेत्र कार्यक्रम -</i>					
2551	डोंगराळ प्रदेश	.. 57.07	74.24	65.98	<i>(c) Special Areas Programmes—</i> Hill Areas.
	एकूण—(सी)	.. 57.07	74.24	65.98	Total—(c)
<i>(डी) पाटबंधारे व पूर नियंत्रण -</i>					
2701	मोठे व मध्यम पाटबंधारे	.. 1,406.76	963.68	524.22	<i>(d) Irrigation and Flood Control—</i> Major and Medium Irrigation
2702	लहान पाटबंधारे	.. 242.18	246.82	204.56	Minor Irrigation
2705	लाभक्षेत्र विकास	.. 31.78	28.75	14.71	Command Areas Development
2711	पूर नियंत्रण व जलनिस्सारण	.. 5.33	5.74	5.27	Flood Control and Drainage
	एकूण—(डी)	.. 1,686.05	1,244.99	748.76	Total—(d)
<i>(इ) ऊर्जा -</i>					
2801	वीज	.. 17.48	16.45	18.90	<i>(e) Energy—</i> Power
2810	ऊर्जेची अपारंपारिक साधने	.. 8.46	9.50	10.50	Non-conventional Sources of Energy
	एकूण—(इ)	.. 25.94	25.95	29.40	Total—(e)

एक) उद्योग व खानज -

(f) Industry and Minerals—

2851	ग्रामोद्योग व लघुद्योग	..	28.09	31.39	31.59	Village and Small Industries
2852	उद्योग	..	72.88	63.64	65.92	Industries
2853	अलोहयुक्त खानकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	..	5.34	8.33	9.14	Non-ferrous Mining and Metallurgical Industries

---

एकूण—(एफ) .. 106.31 103.36 106.65 Total—(f)

(जी) वाहतूक -

(g) Transport —

3001	भारतीय रेल्वे-धोरणनिश्चिती, संचालन, संशोधन व इतर संकीर्ण संघटना.	..	0.24	0.26	0.24	Indian railways-Policy formulation Direction, Research and Miscellance Organisation
3051	बंदरे व दीपगृहे	..	6.65	8.82	8.94	Ports and Light Houses
3053	नागरी विमान चालन	..	0.99	6.00	1.14	Civil Aviation
3054	मार्ग व पूल	..	13.55	8.69	6.94	Roads and Bridges
3055	मार्ग परिवहन	..	4.13	4.16	4.16	Road Transport
3056	अंतर्देशीय जल परिवहन	..	0.04	0.50	0.43	Inland Water Transport

---

एकूण—(जी) .. 25.60 28.43 21.85 Total—(g)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2.—Contd.

(रूपये कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(आय) विज्ञान, तंत्रशास्त्र व पर्यावरण -		(i) Science, Technology and Environment -		
3402 अंतराळ संशोधन ..	0.01	0.01	0.05	Space Research
3425 इतर वैज्ञानिक संशोधन ..	0.83	2.62	2.62	Other Scientific Research
3435 पारिस्थितिकी व पर्यावरण	3.73	6.66	22.00	Ecology and Environment
एकूण—(आय) ..	4.57	9.29	24.67	Total—(i)
(जे) सर्वसाधारण आर्थिक सेवा -		(j) General Economic Services—		
3451 सचिवालय-आर्थिक सेवा ..	32.86	37.94	46.74	Secretariat-Economic Services
3452 पर्यटन ..	3.32	6.84	12.09	Tourism
3454 जनगणना सर्वेक्षण व सांख्यिकी	6.72	11.33	9.46	Census Survey and Statistics
3456 नागरी पुरवठा ..	0.04	0.15	0.20	Civil Supplies
3475 इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	6.63	7.51	8.75	Other General Economic Services
एकूण—(जे) ..	49.57	63.77	77.24	Total—(j)
एकूण—(III) ..	5,018.34	4,628.03	4,578.03	Total—(III)

(IV) सहाय्यक अनुदान व अशदान—				(IV) Grants-in-aid and Contributions—	
3604	स्थानिक संस्था व पंचायत राज्य संस्था यांना नुकसानभरपाईच्या व अभिहस्तांकित रकमा देणे	145.00	175.13	136.54	Compensation and Assignments to Local Bodies and Panchayati Raj Institutions.
3606	साह्यकारी साहित्य व साधनसामग्री	..	..	..	Aid Material and Equipments
एकूण—(डी)		145.00	175.13	136.54	Total—(D)
एकूण—महसुली लेख्यावरील खर्च		22,896.51	24,872.36	32,209.08	Total—Expenditure on Revenue Account

आधार.— महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९९७-९८.

Source.— Maharashtra State Budget Publications, 1997-98.

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.3.

राज्याच्या अर्थसंकल्पांचे पृथःकरण

ANALYSIS OF STATE GOVERNMENT BUDGET

(रूपये कोटीत/Rs. in crore)

बाब	प्रत्यक्ष Actuals 1997-98	सुधारलेले अंदाज Revised Estimates 1998-99	अर्थसंकल्प Budget Estimates 1999-2000	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
एक-महसुली लेखाशीर्षाखालील जमा—				I - Receipts on Revenue Account—
(अ) कर महसूल	.. 15451.32	17023.24	19270.32	(a) Tax Revenue
(ब) करान्वयितरिक्त महसूल	.. 4865.25	5107.48	4966.83	(b) Non-Tax Revenue
एकूण—(एक)	.. 20,316.57	22,130.72	24,237.15	Total—(I)
दोन- भांडवली लेखावरील जमा	.. 7,482.91	8,828.57	14,419.49	II - Receipts on Capital Account
एकूण जमा—(एक + दोन)	.. 27,799.48	30,959.29	38,656.64	Total Receipts (I + II)
तीन-महसुली लेखाशीर्षावरील खर्च—				III - Expenditure on Revenue Account—
(अ) विकास खर्च	.. 15,844.27	16,660.18	17,731.12	(a) Development Expenditure
(ब) विकासेतर खर्च	.. 3,499.91	3,798.58	9,283.47	(b) Non-Development Expenditure
(क) ऋण सेवा	.. 3,552.33	4,413.60	5,194.49	(c) Debt Services
एकूण—(तीन)	.. 22,896.51	24,872.36	32,209.08	Total—(III)

चार.	भाडवला खर्च--			IV - Capital Expenditure--	
	(अ) महसुली लेख्याबाहेरील भाडवली खर्च . .	3,211.79	3,627.86	3,267.84	(a) Capital Expenditure outside the Revenue Account.
	(ब) कर्ज व ऋण विभागावरील खर्च . .	1,566.85	2,197.98	3,766.48	(b) Disbursements on Loans and Debt Section.
	एकूण—(चार) . .	4,778.64	5,825.84	7,034.32	Total—(IV)
	एकूण खर्च—(तीन + चार) . .	27,675.15	30,698.20	39,243.40	Total expenditure (III + IV)

आधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९९९-२०००.

Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1999-2000.

27. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 27.1.

चालू आणि स्थिर किंमतीनुसार राज्य उत्पन्न

STATE INCOME AT CURRENT AND CONSTANT PRICES

विभाग	राज्य उत्पन्न/State income				Sector
	1997-98		1998-99		
	चालू किंमतीनुसार At current prices	१९९३-९४ च्या स्थिर किंमतीनुसार At constant prices (1993-94)	चालू किंमतीनुसार At current prices	१९९३-९४ च्या स्थिर किंमतीनुसार At constant prices (1993-94)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
1. उत्पन्न (कोटी रुपयांत)---					Income (Rs. in crore)---
(अ) कृषि, वन उद्योग, मत्स्योद्योग आणि खाणी.	31,394	22,173	38,996	26,835	(A) Agriculture forestry, fisheries, mining and quarrying
(ब) कारखाने, बांधकाम, वीज, गॅस आणि पाणी- पुरवठा	55,106	42,471	61,383	45,521	(B) Manufacturing, construction, electricity, gas and water supply.
(क) परिवहन, साठवण व दळणवळण, व्यापार, हॉटेल आणि उपहारगृहे.	42,781	29,726	50,794	32,668	(C) Transport, storage and communication trade, hotels and restaurants.
(ड) बँका व विमा उद्योग, स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी, व्यावसायिक सेवा, सार्वजनिक प्रशासन आणि इतर सेवा.	52,458	37,972	62,687	40,396	(D) Banking and insur- ance, real estate and ownership of dwellings, business, services, public administration & other services.
एकूण	1,81,739	1,32,342	2,13,860	1,45,420	Total
2. दरडोई राज्य उत्पन्न (रुपयांमध्ये)	20,521	14,943	23,849	16,217	per capita State Income (in Rs.)

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.1

**2. संकीर्ण/
तक्ता क्रमांक/
नियंत्रित बाजारपेठा/
(३० सप्टेंबर १९९८ रोजी)**

अनु.क्रमांक	जिल्हा	नियंत्रित बाजारपेठांची नावे
Serial No.		
(1)	(2)	(3)
1	बृहन्मुंबई	मुंबई
2	ठाणे	मुरबाड, शहापूर, भिवंडी, पालघर, कल्याण, वसई, उल्हासनगर.
3	रायगड	कर्जत, पनवेल, पेण, रोहा, खालापूर (खोपोली), महाड, अलिबाग माणगाव, मुरुड.
4	रत्नागिरी	रत्नागिरी.
5	सिंधुदुर्ग	....
6	नाशिक	घोटी, लासलगाव, मालेगाव, नांदगाव, सिन्नर, सटाण, येवला, नाशिक, कळवण, चांदवड, मनमाड, दिंडोरी पिंपळगांव (वसवत).
7	धुळे	धुळे, दोंडाईचा, शिरपूर, नंदुरबार, शहादा, साक्री, नवापूर, तळोदा.
8	नंदुरबार	नंदुरबार, नवापूर, शहादा, तळोदे
9	जळगाव	जामनेर, धरणगाव, अमळनेर, जळगाव, पारोळा, चाळीसगाव, चोपडा, बोदवड, पाचोरा, रावेर, भुसावळ, यावल.
10	अहमदनगर	अहमदनगर, कोपरगाव, श्रीरामपूर, राहुरी, संगमनेर, शेवगाव, पाथर्डी, जामखेड, श्रीगोंदा, नेवासा, पारनेर, कर्जत, अकोले.
11	पुणे	बारामती, खेड, निरा, भोर, पुणे, शिरूर, इंदापूर, जुन्नर, दौंड, मंचर, तळेगाव-दाभाडे.
12	सातारा	कोरेगाव, कराड, फलटण, सातारा, वडूज, पाटण, लेणंद, दहीवडी, वाई.
13	सांगली	सांगली, तासगाव, इस्लामपूर, विटा, आटपाडी
14	सोलापूर	सोलापूर, मोहोळ, करमाळा, कुर्डूवाडी, अक्कलकोट, बार्शी, अकलूज, पंढरपूर, मंगळवेढा, सांगोला.
15	कोल्हापूर	कोल्हापूर, गडहिंग्लज, जयसिंगपूर, वडगाव (पेठ)
16	औरंगाबाद	औरंगाबाद, वैजापूर, लासुर स्टेशन, पैठण, कन्नड, सिल्लोड, गंगापूर, सोयगाव.
17	जालना	जालना, अंबड, भोकरदन, मंठा, परतूर.

MISCELLANEOUS

TABLE No. 28.1.

REGULATED MARKETS

As on 30th September 1998)

District	Names of regulated markets
(2)	(3)
Brihan Mumbai ..	Mumbai.
Thane ..	Murbad, Shahapur, Bhiwandi, Palghar, Kalyan, Vasai, Ulhasnagar.
Raigad ..	Karjat, Panvel, Pen, Roha, Khalapur (Khopoli), Mahad, Alibag, Mangaon, Murud.
Ratnagiri ..	Ratnagiri.
Sindhudurg ..	...
Nashik ..	Ghoti, Lasalgaon, Malegaon, Nandgaon, Sinnar, Satana, Yevla, Nashik, Kalwan, Chandwad, Manmad Dindori Pimpalgaon (Basbat)
Dhule ..	Dhule, Dondaicha, Shirpur, Nandurbar, Shahada, Sakri, Nawapur, Taloda.
Nandurbar ..	Nandurbar, Nawapur, Shahada, Taloda.
Jalgaon ..	Jamner, Dharangaon, Amalner, Jalgaon, Parola, Chalisgaon, Chopda, Bodwad, Pachora, Raver, Busawal, Yawal.
Ahmadnagar ..	Ahmednagar, Kopergaon, Shirampur, Rahuri, sangamner, Shevgaon, Pathardi, Jamkhed, Shrigonda, Nevasa, Parner, Karjat, Akole.
Pune ..	Baramati, Khed, Nira, Bhor, Pune, Shirur, Indapur, Junnar, Daund, Manchar, Talegaon-Dabhade.
Satara ..	Koregaon, Karad, Phaltan, Satara, Vaduj, Patan, Lonand, Dahiwadi, Wai.
Sangli ..	Sangli, Tasgaon, Islampur, Khanapur-Vita, Atpadi.
Solapur ..	Solapur, Mohol, Karmala, Kurduwadi, Akkalkot, Barshi, Akluj, Pandharpur, Mangalvedha, Sangola.
Kolhapur ..	Kolhapur, Gadhinglaj, Jaysingpur, Vadgaon (Peth).
Aurangabad ..	Aurangabad, Vaijapur, Lasur Station, Paithan, Kannad, Sillod, Gangapur, Soyegaon.
Jalana ..	Jalna, Ambad, Bhokardan, Mantha, Partur.

अनु क्रमांक	जिल्हा	नियंत्रित बाजारपेठांची नावे
Serial No.		
(1)	(2)	(3)
18	परभणी	परभणी, मानवत, सैलू, गंगाखेड, पूर्णा,
19	हिंगोली	हिंगोली, आखाडा, बाळापूर, बसमत, कळमनूरी, सेनगांव जवळा बाजार.
20	बीड	बीड, आंबेजोगाई, किल्लधारूर, गेवराई, मांजलगाव, परळी-वैजनाथ, कडा, पाटोदा, केज.
21	नांदेड	नांदेड, मुदखेड, उमरी, धर्माबाद, भोकर, किनवट, हदगाव, लोहा, देगलूर, मुखेड, कुंडलवाडी, नायगाव, कंधार, हिमायतनगर, हनेगाव.
22	उस्मानाबाद	कळंब, उस्मानाबाद, मुरुम, परंडा, भूम, तूळजापूर, उमरगा.
23	लातूर	लातूर, उदगीर, निलंगा, अहमदपूर, औसा, चाकूर औराद (शहारती)
24	बुलढाणा	मलकापूर, नांदुरा, शेगाव, खामगाव, जळगाव-जामोद, देऊळगाव-राजा, चिखली, मेहकर, लोणार, संग्रामपूर, मोताळा.
25	अकोला	अकोला, अकोट, तेव्हारा, मुर्तिजापूर, बाळापूर, पातूर, बाशीं-टाकळी, मनोरा.
26	वाशिम	कारंजा, मालेगाव, मंगरुळपीर, मनोरा, रिसोड, वाशिम.
27	अमरावती	अमरावती, धामणगाव रेल्वे, दर्यापूर, अंजनगाव, सुर्गी, अचलपूर वरूड, मोर्शी, धारणी चांदूर-बाजार, चादूर-रेल्वे, तीवसा, नादगाव खडेश्वर.
28	यवतमाळ	यवतमाळ, घाटंजी, पांढरकवडा, दारव्हा, वणी, दिग्रस, बोरीअरब, उमरखेड, पुसद (कापूस व धान्ये) राळेगाव, बेर, महागाव मारेगाव/नेरसोपत, कळंब, बाभूळगाव.
29	वर्धा	वर्धा, सिंदी, पुलगाव, आर्वी, हिंगणघाट, आष्टी समुद्रपूर.
30	नागपूर	काटोल, भिवापूर, नरखेड, सावनेर, रामटेक, उमरेड, कळमेश्वर, नागपूर, माढळ, पारशिवनी.
31	भंडारा	भंडारा, आमगाव, लाखणी, पवनी, तुमसर, लाखणदूर, मोहाडी.
32	गोंदिया	गोंदिया, तिरोडा, आमगाव, अर्जुनी, मोरगांव, मोरगांव.
33	चंद्रपूर	चंद्रपूर, वरोरा, मुल, ब्रम्हपुरी, सिंदेवाही, नागभिड राजुरा, चिमुर, गोंडपिपरी भद्रावती सावली.
34	गडचिरोली	गडचिरोली, आरमोरी, अहेरी.

आधार.—पणन उप संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

TABLE No. 28.1.—*contd.*

District	Names of regulated markets
(2)	(3)
Parabhani ..	Parbhani, Manwat, Sailu, Gangakhed, Purna.
Hingoli ..	Hingoli, Akhada-Balapur, Basmath, Pathri, Kalamnuri, Sengaon, Javlmarket, Jintur.
Beed ..	Beed, Arnbejogai, Kilk Dharur, Georai, Manjalegaon, Parli-Vajinath, Kada, Patoda, Kej.
Nanded ..	Nanded, Mudkhed, Umuri, Dharmabad, Bhokar, Kinwat, Hadgaon, Loha, Deglur, Mukhed, Kundalvadi, Naigaon, Kandhar Himayatanager Hanegaon .
Osmanabad ..	Kalamb, Osmanabad, Murum, Paranda, Bhoom, Tuljapur, Umruga.
Latur ..	Latur, Udgir, Nilanga, Ahmedpur, Deoni cattle market, Ausa, Handargulli-cattle market, Renapur-cattle market, Chakur.
Buldana ..	Malkapur, Nandura, Shegaon, Khamgaon, Jalgaon-Jamod, Deulgaon, Hraja, Chikhli, Mehkar, Lonar, Sangrampur, Mutala.
Akola ..	Akola, Akot, Telhara, Murtijapur, Balapur, Patur, Barshi-Talai, Manoga.
Washim ..	Karanja, Malegaon, Mangrulpir, Manora, Risod, Washim.
Amravati ..	Amravati, Dhamangaon Railway, Daryapur, Anjangaon, Surji Achalpur, Warud, Morshi, Dharani, Chandur Bazar, Chandur Railway, Tiwsa, Nandgaon Khandeshar.
Yavatmal ..	Yavatmal, Ghatanji, Pandharkaoda, Darwha, Wani, Digras, Bori-Arab, Umarghed, Pusad (Cotton and grain) Relegon, Nere, Mangaon, Maregaon Nersopant-Kalamb, Babhulgaon.
Wardha ..	Wardha, Sindi, Pulgaon, Arvi, Hinganghat, Asti, Samudrapur.
Nagpur ..	Katol, Bhivapur, Narkhed, Saoner, Ramtek, Umred, Kalmeshwar, Nagpur, Mandhal, Parshivani.
Bhandara ..	Bhandara, Lakhani, Pavani, Tumsar, Lakshandur, Mohadi.
Gondia ..	Gondia, Gondiga, Tirora, Amgaon, Arjuni-Margaon, Morgaon.
Chandrapur ..	Chandrapur, Warora, Mul, Brahmapuri, Sindewahi, Nagbhir, Savli, Rajura, Chimur, Gondpipri, Bhadravahti, Savli.
Gadchiroli ..	Gadchiroli, Armori, Aheri.

Source.—Deputy Director of Marketing, Government of Maharashtra Mumbai.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.2(A).

महाराष्ट्रातील आयुर्विमाविषयी माहिती

LIFE INSURANCE IN MAHARASHTRA

बाब (1)	परिमाण (2)	1996-97 (3)	Unit (2)	Item (1)
पॉलिसी	संख्या	2,241.88	Number	Policies
विम्यांची रक्कम	कोटी रुपयांत	12,319.00	Rs. in crore	Sum Assured

आधार.—भारतीय आयुर्विमा महामंडळ.

Source.—Life Insurance Corporation of India.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.2(B).

महाराष्ट्रातील साधारण विम्याचा प्रत्यक्ष प्रिमियम

GROSS DIRECT PREMIUM WRITTEN IN MAHARASHTRA (कोटी रुपये / Crores Rupees)

बाब (1)	रक्कम/Amount 1996-97 1997-98		Item (1)
		(2)	
भारतीय साधारण विमा मंडळ व त्याच्या संलग्न कंपन्यांनी महाराष्ट्रात उतरविलेल्या विम्याचा प्रत्यक्ष प्रिमियम.	1,842.92	2,012.04	Gross direct premium written in Maharashtra by of General Insurance Corporation of India. and its subsidiary companies.

आधार.—भारतीय साधारण विमा महामंडळ.

Source.—General Insurance Corporation of India.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.3.

पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची महाराष्ट्रातील संख्या

NUMBER OF HOTELS IN MAHARASHTRA APPROVED

BY THE TOURISM DEPARTMENT

1997-98

(संख्या/Number)

ठिकाण	पंचतारांकित (डिलक्स) 5 Star deluxe	पंच तारांकित 5 Star	चार तारांकित 4 Star	तीन तारांकित 3 Star	दोन तारांकित 2 Star	एक तारांकित 1 Star	Place
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई	.. 6	7	9	21	36	9	Mumbai
पुणे	.. ..	2	4	5	9	15	Pune
औरंगाबाद	.. ..	3	..	..	1	2	Aurangabad
नागपूर	.. ..	..	..	2	2	..	Nagpur
अहमदनगर	.. ..	..	1	..	..	..	Ahmadnagar
कराड	.. ..	..	..	1	1	..	Karad
कोल्हापूर	.. ..	..	..	..	1	..	Kolhapur
माथेरान	.. ..	..	..	2	2	..	Matheran
नाशिक	.. ..	..	..	2	4	1	Nashik
ठाणे	.. ..	..	..	..	2	2	Thane
एकूण	.. 6	12	14	33	58	29	Total

आधार.—पर्यटन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन,

पर्यटक कार्यालय, भारत सरकार, मुंबई.

Source.—Directorate of Tourism, Government of Maharashtra.

Department of Tourist, Government of India, Mumbai.

28. संकीर्ण/ MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.4

हवाईमार्गे मुंबईस उत्तरणारे परदेशी पर्यटक

FOREIGN TOURISTS DISEMBARKING AT MUMBAI BY AIR
1999

अनुक्रमांक Serial No. (1)	नागरिकत्वाचा देश (2)	परदेशी पर्यटकाची संख्या Number of foreign tourists (3)	Country of Nationality (2)
1	उत्तर अमेरिका	3,24,920	North America
2	दक्षिण व मध्य अमेरिका	23,701	South and Central America
	एकूण अमेरिका खंड	3,48,621	Total America
3	पश्चिम युरोप	8,53,411	Western Europe
4	पूर्व युरोप	18,750	Eastern Europe
	एकूण युरोप खंड	8,72,161	Total Europe
	एकूण आफ्रिका खंड	92,271	Total Africa
5	पश्चिम आशिया	93,811	West Asia
6	दक्षिण आशिया	1,69,924	South Asia
7	दक्षिण पूर्व आशिया	1,30,502	South-East Asia
8	पूर्व आशिया	1,22,612	East Asia
	एकूण आशिया खंड	6,09,120	Total Asia
	एकूण ऑस्ट्रेलिया खंड	80,212	Total Australia
9	राष्ट्रीयता नसलेले	183	Stateless
	एकूण	19,10,297	Grand Total

साधन.—भारत पर्यटक आकडे, भारत सरकार.

Source.—India Tourist Statistics, Government of India.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.5

महाराष्ट्र राज्यातील कच्च्या (क्रूड) तेलाचे उत्पादन

PRODUCTION OF CRUDE OIL IN MAHARASHTRA STATE

(००० टनात/Tonnes)

वर्ष/ Year (1)	मुंबई हाय किनारा Off shore Mumbai High (2)
1976-77	406
1977-78	2,074
1978-79	3,310
1979-80	4,422
1980-81	4,985
1981-82	7,975
1982-83	12,877
1983-84	17,392
1984-85	20,136
1985-86	20,823
1986-87	20,618
1987-88	20,164
1988-89	21,112
1989-90	21,716
1990-91	21,191
1991-92	18,963
1992-93	15,746
1993-94	15,375
1994-95	20,226
1995-96	22,665
1996-97	20,183
1997-98	19,863
1998-99*	18,286

*अस्थायी/Provisional.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Economics and Statistics Division Ministry of Petroleum and Natural Gas Government of India, New Delhi.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.6

महाराष्ट्र राज्यातील नैसर्गिक वायुचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर

RESERVES, GROSS PRODUCTION AND UTILISATION OF NATURAL GAS IN
MAHARASHTRA STATE

वर्ष/Year	मुंबई हाय किनारा/Off shore Mumbai High		
	साठे** (अब्जघन मीटर) Reserves (Bn. Cubic Metres)	एकूण उत्पादन (दशलक्ष घन मीटर) Gross production (Million Cu. Metres)	वापर (दशलक्ष घनमीटर) Utilisation (Mn. Cu. Metres)
(1)	(2)	(3)	(4)
1976-77 ...	148.08	48	...
1978-79 ...	264.64	386	204
1979-80 ...	270.96	542	372
1980-81 ...	329.04	673	307
1981-82 ...	330.62	1,345	671
1982-83 ...	377.21	2,357	1,400
1983-84 ...	377.80	3,259	1,834
1984-85 ...	368.55	4,408	2,515
1985-86 ...	377.69	5,180	3,067
1986-87 ...	400.99	6,705	5,042
1987-88 ...	411.09	8,259	5,820
1988-89 ...	440.47	9,731	6,944
1989-90 ...	457.36	13,087	8,585
1990-91 ...	483.50	14,082	10,035
1991-92 ...	479.77	14,394	11,378
1992-93 ...	465.13	13,352	12,453
1993-94 ...	454.56	13,356	12,472
1994-95 ...	406.47	14,138	13,150
1995-96 ...	377.17	16,579	15,966
1996-97 ...	413.75	16,794	15,975
1997-98 ...	398.34	18,102	17,226
1998-99* ...	369.00	17,514	16,769

*अस्थायी/Provisional.

*कॅलेंडर वर्ष/Calender Year.

*सं. — अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

*Source.—Economics and Statistics Division Ministry of Petroleum and Natural Gas, Statistics, Government of India, New Delhi.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.7

द्रवीभूत पेट्रोलियम वायूचे महाराष्ट्रातील घरगुती ग्राहक
LPG DOMESTIC CUSTOMERS IN MAHARASHTRA

(हजारात/in thousand)

कंपनीचे नाव (1)	ग्राहकांची संख्या No. of Customers			Name of company (1)
	1st April 1997	1st April 1998	1st April 1999	
	(2)			
भारतीय तेल महामंडळ मर्यादित . . .	263	318	377	Indian Oil Corporation Limited
हिंदुस्तान पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	2,112	2,410	2,556	Hindustan Petroleum Corpora tion Limited.
भारत पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	2,381	2,695	2,980	Bharat Petroleum Corporator Limited.
एकूण . . .	4,756	5,423	5,913	Total

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायू मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Economics and Statistics Division Ministry of Petroleum and Natural Gas,
Government of India, New Delhi.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.1

---

२९. निवडक निर्देशकांचा कल/
तक्ता क्रमांक/
शेती/

(क्षेत्राचे आकडे हजार हेक्टर व उत्पादनाचे आकडे हजार मे. टनात आहेत/

अनुक्रमांक					
Serial					
No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गावपत्रकानुसार)	30,758	30,769	30,766	30,758
2	पेरणी केलेले निव्वळ क्षेत्र	17,878	18,135	17,668	18,262
3	लागवडीखालील एकूण क्षेत्र	18,823	18,972	18,737	19,664
4	ओलिताखालील एकूण क्षेत्र	1,220	1,388	1,570	2,171
5	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन--				
	(अ) तांदूळ--				
	(१) क्षेत्र	1,300	1,321	1,352	1,416
	(२) उत्पादन	1,369	884	1,662	2,286
	(ब) गहू--				
	(१) क्षेत्र	907	833	812	1,169
	(२) उत्पादन	401	280	440	1,199
	(क) ज्वारी--				
	(१) क्षेत्र	6,284	6,057	5,703	6,064
	(२) उत्पादन	4,224	2,295	1,557	3,466
	(ड) बाजरी--				
	(१) क्षेत्र	1,635	1,828	2,039	1,808
	(२) उत्पादन	489	370	824	560

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.1.

AGRICULTURE

Area in thousand hectares and outturn in thousand tonnes)

1980-81 (7)	1985-86 (8)	1990-91 (9)	1995-96* (10)	1998-99* (11)	Item (2)
30,758	30,758	30,758	30,758	30,758	Total geographical area (according to village papers)
18,299	18,223	18,565	17,911	17,732	Net area sown
19,642	20,569	21,859	21,327	22,155	Gross cropped area
2,415	2,420	3,319	3,287	3,630	Gross area irrigated
Area and outturn of principal crops—					
(a) Rice—					
1,459	1,536	1,597	1,517	1,483	(i) Area
2,315	2,160	2,345	2,563	2,468	(ii) Outturn
(b) Wheat—					
1,063	888	867	702	1,016	(i) Area
886	652	909	898	1,309	(ii) Outturn
(c) Jowar—					
6,469	6,628	6,300	5,557	4,775	(i) Area
4,409	3,918	5,929	4,982	4,484	(ii) Outturn
(d) Bajri—					
1,534	1,717	1,940	1,665	1,760	(i) Area
697	420	1,115	965	1,493	(ii) Outturn

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन--पुढे चालू					
(ई) एकूण तृणधान्ये (इतर तृणधान्ये धरून)--					
	(१) क्षेत्र	10,606	10,512	10,320	10,931
	(२) उत्पादन	6,755	4,037	4,737	7,869
(फ) एकूण कडधान्ये--					
	(१) क्षेत्र	2,349	2,330	2,566	2,914
	(२) उत्पादन	989	657	677	1,168
(ग) ऊस--					
	(१) क्षेत्र	155	171	204	268
	(२) उत्पादन (ऊसात)	10,404	10,080	14,433	20,534
(घ) कापूस--					
	(१) क्षेत्र	2,500	2,716	2,750	2,307
	(२) उत्पादन (गासड्या)	288	179	82	133
(छ) भुईमूग--					
	(१) क्षेत्र	1,083	1,117	904	854
	(२) उत्पादन	800	473	586	693
(ज) तंबाखू--					
	(१) क्षेत्र	25	13	12	11
	(२) उत्पादन	12	6	5	5
शेती उत्पादनांचे निर्देशांक-- (१९७९-८२=१००)					
	(१) अन्नधान्ये	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
	(२) अन्नधान्येतर	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
	(३) सर्व पिके	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.

TABLE No. 29.1.—*contd.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
					Area and outturn of Principal Crops— <i>Contd.</i>
					(e) All cereals (including other cereals)
10,976	11,209	11,136	9,970	9,604	(i) Area
8,647	7,554	10,740	10,007	10,513	(ii) Outturn
					(f) All pulses—
2,715	2,840	3,257	3,305	3,506	(i) Area
825	1,156	1,441	1,661	2,257	(ii) Outturn
					(g) Sugarcane—
319	355	536	580	609	(i) Area
23,706	23,268	38,154	46,656	47,151	(ii) Outturn (cane)
					(h) Cotton—
2,550	2,709	2,721	3,065	3,199	(i) Area
208	338	319	476	527	(ii) Outturn (in lint)
					(i) Groundnut—
695	670	864	511	543	(i) Area
451	491	979	576	667	(ii) Outturn
					(j) Tobacco—
12	10	8	9	9	(i) Area
8	8	8	14	77	(ii) Outturn
					Index number of agricultural production (1979-82=100)
N.A.	88.4	120.4	119.4	136.5	(i) Foodgrains
N.A.	103.7	154.5	167.9	172.6	(ii) Non-foodgrains
N.A.	95.7	136.5	142.4	153.4	(iii) All commodities

*अस्थायी/Provisional

29. निवडक निर्देशकांचा कल/
तक्ता क्रमांक/
पशुधन व कुक्कूट/

अनुक्रमांक Serial No. (1)	प्रकार (2)	1961 (3)	1966 (4)	1972 (5)	1978 (6)
1	गाई-बैल-- तीन वर्षावरील बैल ..	6,490	6,550	6,206	6,329
	तीन वर्षावरील गाई ..	4,644	4,534	4,587	4,781
	वासरे ..	4,194	3,645	3,912	4,108
	एकूण--गाई-बैल ..	15,328	14,729	14,705	15,218
2	म्हशी-रेडे-- तीन वर्षावरील रेडे ..	353	340	308	325
	तीन वर्षावरील म्हशी ..	1,639	1,135	1,871	2,148
	रेडके ..	1,095	967	1,122	1,425
	एकूण---म्हशी-रेडे ..	3,087	3,042	3,301	3,899
3	मेंढरे ..	2,093	2,205	2,128	2,636
4	शेळ्या ..	5,181	5,121	5,911	7,563
5	घोडे, शिंगरे ..	105	101	58	48
6	इतर जनावरे ..	360	352	317	326
	एकूण--जनावरे ..	26,048	25,449	26,361	29,642
7	कोबड्या, बदके वगैरे ..	10,577	9,902	12,217	18,751

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.2.

LIVESTOCK AND POULTRY

(हजारगत/In thousand numbers)

1982	1987	1992	1997	Category
(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
6,687	6,690	6,955	6961	Cattle—
				Males over 3 years
5,247	5,739	5,847	5864	Females over 3 years
4,228	4,555	4,639	5166	Young stock
16,162	16,983	17,441	17,991	Total Cattle
				Buffaloes
351	356	337	318	Males over 3 years
2,307	2,816	3,224	3,510	Females over years
1,313	1,583	1,887	2,133	Young stock
3,972	4,755	5,447	5,961	Total buffaloes
2,671	2,873	3,074	3,162	Sheep
7,705	9,195	9,941	11,323	Goats
49	43	40		Horses and ponies
			645	Other livestock
340	447	449		
30,919	34,255	36,393	39,082	Total livestock
19,844	24,839	32,187	34,479	Poultry

**29. निवडक निर्देशकांचा कल/
तक्ता क्रमांक/
उद्योग आणि खाणकाम**

अनुक्रमांक Serial		1960	1965	1970	1975	1980
No.	बाब	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
(1)	(2)					
1	चालू कारखान्यांची संख्या	8,010	9,472	9,803	11,425	15,170
2	कामगारांची दैनिक सरासरी (हजारात)	746	903	952	1,015	1,177
3 औद्योगिक उत्पादन—						
(१)	कापूस सूत (दशलक्ष कि. ग्रॅम)	242	251	227	420	249
(२)	कापूस कापड (लाख मीटर)	16,747	15,654	14,411	12,983	12,603
खनिज उत्पादन—						
(१)	कोळसा (हजार मे. टन)	788	1,140	1,771	3,580	5,300
(२)	कच्चे मंगनीज (हजार मे. टन)	187	317	216	188	223

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.3

INDUSTRY AND MINING

1985 (8)	1990 (9)	1995 (10)	1997 (11)	1998 (12)	Item (2)
18,922	23,410	27,438	28,322	28,874	Number of working factories+
11,129	1,163	1,259	1,291	1,252	Average daily number of workers (thousand No.)
					Industrial production—
221	238	258	N.A.	N.A.	(i) Cotton yarn (million kg.)
10,431	8,552	6,493	N.A.	N.A.	(ii) Cotton clothe (Lakh metres.)
					Mineral production—
10,792	16,030	22,701	26,174	25,202	(i) Coal (thousand tonnes).
238	262	323	303	314	(ii) Manganese Ore (thou- sand tonnes).

29. निवडक निर्देशकांचा कल/
तक्ता क्रमांक/
वीज/

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	स्थापित क्षमता (हजार किलोवॉट)	759	1,304	2,119	2,786
2	विजेचे उत्पादन (दशलक्ष किलोवॉट तास)	3,268	5,635	9,134	12,052
3	विजेचा वापर (दशलक्ष किलोवॉट तास)				
	(अ) एकूण	2,720	4,717	7,650	9,490
	(ब) उद्योगांकरिता	1,853	3,297	5,312	5,935
4	महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाकडून वीजपुंजवठा केलेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या (प्रत्येक वर्षाअखेरची)	853	4,665	12,752	20,112

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.4

ELECTRICITY

1980-81	1985-86	1990-91	1995-96	1998-99	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
4,1298	7,091	8,876	10,039	10,705	Installed capacity (thousand kw.).
18,3751	27,647	37,311	51,326	57,973	Electricity generated (million kwh.).
14,1034	20,979	30,775	45,571	51,695	Consumption (million kwh.).
8,3130	11,124	14,706	18,053	18,099	(a) Total
27,7914	33,927	39,413	39,413	39,413	(b) Industrial
					Towns and villages electrified by M.S. Electricity Board as at the end of each year.

29. निवडक निर्देशकांचा कल/

तक्ता क्रमांक/

सहकार/

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	सहकारी संस्थांची संख्या	31,565	37,405	42,603	49,651
2	त्यामधील सभासदांची संख्या (हजारांत)	4,191	6,786	8,581	11,629
3	खेळते भांडवल (कोटी रुपये)	291	712	1,490	2,788
4	प्राथमिक कृषि पत संस्थांनी दिलेले कर्ज (कोटी रुपये)	43	91	133	170

टीप.— वरील आकडे सर्व प्रकारच्या सहकारी संस्थांचे मिळून आहेत (त्यात सुपरवायझिंग युनियन, विभागीय व जिल्हा बोर्ड, विमा कंपनी, इत्यादी संस्थांचा अंतर्भाव आहे.)

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.5

OPERATION					
1980-81	1985-86	1990-91	1995-96	1998-99	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	⁵ (11)	(2)
60,747.7	79,291	1,04,620	1,39,089	1,46,641	Societies (No.)
14,783.3	20,141	26,909	35,770	40,968	Members (thousand No.)
5,210.0	1,085	2,418	5,044	7,498	Working capital (Crore Rs.)
250.0	419	800	1,510	2,236	Advances by primary agricultural credit and multipurpose societies (Crore Rs.)

note.— The above figures relate to all types of societies. (including supervising unions & divisional and district boards and insurance societies, etc.)

29. निवडक निर्देशावकांचा कल/
तक्ता क्रमांक/
परिवहन आणि दळणवळण/

अनुक्रमांक Serial		1960	1965	1970	1975	1980
No.	बाब	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
(1)	(2)					
1	प्रत्येक वर्षाच्या ३१ मार्च रोजी असलेली रस्त्यांची लांबी (कि. मीटर).	37,757	48,053	62,703	1,58,928	1,38,613
2	वापरात असलेली वाहने (प्रत्येक वर्षाच्या एक जानेवारी रोजीची)--					
	(अ) मोटारी	45,328	66,363	1,08,679	1,69,895	2,13,700
	(ब) सर्व प्रकारची वाहने	89,127	1,43,497	2,57,539	4,58,214	7,25,352

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.6

TRANSPORT AND COMMUNICATION

1985 (8)	1990 (9)	1995 (10)	1998 (11)	1999 (12)	Item (2)
1,51,671	1,72,859	1,84,165	1,91,053	2,06,891	Length of roads as on 31st March of each year (kilometers)—
					Motor vehicles in operation (as on 1st January of each year)—
2,82,972	4,04,240	4,81,408	6,73,709	7,38,769	(a) Motor cars—
13,45,048	24,30,615	36,21,331	48,95,037	54,01,396	(b) All types of vehicles—

29. निवडक निर्देशकांचा कल/
तक्ता क्रमांक/
शिक्षण/

बाब (1)	1960-61 (2)	1965-66 (3)	1970-71 (4)	1975-76 (5)
प्राथमिक शिक्षण--				
(पूर्व-प्राथमिक व्यतिरिक्त)				
(१) संस्था (संख्या)	34,594	41,781	45,143	48,299
(२) विद्यार्थी (हजारात)	4,178	5,535	6,229	6,993
(३) शिक्षक (हजारात)	113	153	185	221
दुय्यम शिक्षण--				
(१) संस्था (संख्या)	2,468	4,032	5,339	5,810
(२) विद्यार्थी (हजारात)	858	1,500	1,936	2,442
(३) शिक्षक (हजारात)	35	57	77	96

TRENDS IN SELECTED INDICATORS.

TABLE No. 29.7

EDUCATION

1980-81 (6)	1985-86 (7)	1990-91 (8)	1996-97 (9)	1998-99 (10)	Item (2)
					Primary education— (excluding pre-primary).
51,045	54,406	57,744	62,342	64,918	(1) Institutions (No.)
8,392	9,418	10,424	11,717	12,291	(2) Students (thousand No.)
222	245	268	302	320	(3) Teachers (thousand No.)
					Secondary education—
6,119	8,177	9,992	13,646	14,579	(1) Institutions (No.)
3,309	4,585	5,794	7,615	8,464	(2) Students (thousand No.)
114	146	132	229	245	(3) Teachers (thousand No.)

29. निवडक निर्देशकांचा कल/TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.8

अखिल भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक(नवी मालिका)

ALL- INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)

(आधारभूत वर्ष/Base year : 1981-82=100)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year	मुलभूत पदार्थ Primary articles	इंधन, शक्ति, दिवाबत्ती व वंगण Fuel, power, Manufactured light and lubricants	उत्पादित पक्का माल Manufactured products	नर्व वस्तू All Commo- dities
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	भार/Weight—	(32.295)	(10.663)	(57.042)	(100.000)
1	1982-83	106.7	106.5	103.5	104.9
2	1985-86	125.7	129.8	124.5	125.4
3	1986-87	137.1	138.6	129.2	132.7
4	1987-88	152.6	143.3	138.5	143.6
5	1988-89	160.1	151.2	151.5	154.3
6	1989-90	163.6	156.6	168.6	165.7
7	1990-91	184.9	175.8	182.8	182.7
8	1991-92	218.3	199.0	203.4	207.8
9	1992-93	234.6	227.1	225.6	228.7
10	1993-94	250.9	262.4	243.2	247.8
11	1994-95	283.2	280.4	268.8	274.7
12	1995-96	304.1	285.4	293.1	295.8
13	1996-97	328.4	324.2	305.0	314.6
14	1997-98	339.5	365.7	317.5	329.8
15	1998-99	379.7	380.4	331.2	352.1

आधार.—आर्थिक सल्लागार, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Office of the Economic Advisor, Ministry of Industry, Government of India, New Delhi.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.9

---

29. निवडक निर्देशकांचा कल/

त्वत्ता क्रमांक/

कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक (नवी मलिका)/

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	बाब	भार Weight	1971-72	1976-77
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	मुंबई (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	अन्न	59.9	204	320
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	190	298
2	सोलापूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	अन्न	59.9	214	328
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	198	308
3	नागपूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	अन्न	53.08	210	327
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	192	295
4	पुणे (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न	50.60	189	314
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	176	287
5	नाशिक (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न	52.9	...	...
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	...	...
6	जळगाव (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न	55.98	203	319
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	188	296
7	नांदेड (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न	60.26	210	345
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	198	315
8	औरंगाबाद (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न	53.65	201	335
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	190	308
9	कोल्हापूर (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न	55.64	...	...
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	...	...
10	अकोला (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न	62.30	...	...
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	...	...

@आधारभूत वर्ष/

**पायाभूत वर्ष १९८२ मधील निर्देशांक पायाभूत वर्ष १९६०/१९६१ मध्ये रुपांतरित करण्यासाठी वापराव्याचा गुणक.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.9.

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS (NEW SERIES)

					**जोड़णारा		
1981-82	1986-87	1991-92	@1996-97	@1997-98	गुणक Linking factor	Item	Centre
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
508	799	255	401	449	5.44	Food	Mumbai
460	717	234	372	412	5.12	General Index	(Calendar year 1960=100)
544	756	242	385	383	5.37	Food	Solapur
499	697	234	365	377	5.03	General Index	(Calendar year 1960=100)
505	708	229	364	378	5.24	Food	Nagpur
469	673	230	354	379	4.99	General Index	(Calendar year 1960=100)
490	717	251	406	440	4.86	Food	Pune
432	639	226	365	400	4.53	General Index	(Calendar year 1961=100)
...	...	247	379	400	...	Food	Nashik
...	...	236	361	386	...	General Index	(Calendar year 1982=100)
530	718	247	388	400	5.12	Food	Jalgaon
472	667	228	347	384	4.78	General Index	(Calendar year 1961=100)
579	749	238	374	375	5.51	Food	Nanded
523	707	234	361	372	5.01	General Index	(Calendar year 1961=100)
548	830	247	402	405	5.63	Food	Aurangabad
496	743	227	362	379	5.18	General Index	(Calendar year 1961=100)
...	...	249	402	423	...	Food	Kolhapur
...	...	230	360	388	...	General Index	(Calendar year 1982=100)
...	...	237	369	375	...	Food	Akole
...	...	229	351	365	...	General Index	(Calendar year 1982=100)

Base year : 1982=100

Linking factor for converting index number with base 1982 into with base 1960/1961.

29. निवडक निर्देशकांचा कल/
तक्ता क्रमांक/
राज्य उत्पन्न/(सुधारित मानिका)

अनुक्रमांक

Serial

बाब

No.

(1)

(2)

1 राज्याचे चालू किमतीनुसार उत्पन्न--

(अ) राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयांत) .. .. .

(ब) राज्य उत्पन्नाचा निर्देशांक
(आधार १९९३-९४=१००) .. .. .

(क) दरडोई उत्पन्न (रुपयांत) .. .. .

(ड) दरडोई उत्पन्नाचा निर्देशांक
(आधार १९९३-९४=१००) .. .. .

2 राज्याचे स्थिर (१९९३-९४)
किमतीनुसार उत्पन्न

(अ) राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयांत) .. .. .

(ब) राज्य उत्पन्नाचा निर्देशांक
(आधार १९९३-९४=१००) .. .. .

(क) दरडोई उत्पन्न (रुपयांत) .. .. .

(ड) दरडोई उत्पन्नाचा निर्देशांक
(आधार १९९३-९४=१००) .. .. .

*अस्थायी/Provisional

टीप.--दरडोई उत्पन्नाचे आकडे तयार करताना वर्षामध्ये लोकसंख्येचे आकडे वापरण्यात आले आहेत.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.10.

STATUTE : INCOME (REVISED SERIES)

1993-94*	1994-95*	1995-96*	1996-97@	1997-98@	Item
(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
					I Net State Domestic Product at current prices—
1,05,5,1197	1,19,772	1,46,010	1,61,470	1,81,739	(a) State income (Rs. in crore).
100	113.9	138.8	153.5	172.8	(b) Index No. of State income. (Base : 1993-94=100)
12,2,705	14,200	16,993	18,488	20,521	(c) Per capita State income (in Rs.)
100	111.8	133.8	145.5	161.5	(d) Index No. of per capita State income. (Base : 1993-94=100)
					II Net State Domestic product at constant (1993-94) prices—
1,05,5,1197	1,06,291	1,19,875	1,24,643	1,32,342	(a) State income (Rs. in crore).
100	101.0	114.0	118.5	125.8	(b) Index No. of State income. (Base : 1993-94=100)
12,2,705	12,602	13,951	14,271	14,943	(c) Per capita income (in Rs.)
100	99.2	109.8	112.3	117.6	(d) Index No. of Per capita income. (Base : 1993-94=100)

प्राथमिक/Preliminary.

Note.—While calculating per capita income mid-year population has been used.

रूपांतर गुणके/CONVERSION FACTORS

1. लांबी/LENGTH

फूट		सेंटीमीटर (तंतोतंत)	मीटर	वार
1 Foot	= 30.48	Centimetres (Exact).	1 Metre =	1.09361 Yard.
वार			किलोमीटर	मैल
1 Yard	= 0.9144	मीटर (तंतोतंत)	1 Kilometre =	0.62137 Mile.
मैल		Metre(Exact)		
1 Mile	= 1.609344	किलोमीटर (तंतोतंत)		
		Kilometres (Exact)		

2. क्षेत्रफळ/AREA

चौ. फूट		चौ. डेसीमीटर	हेक्टर	एकर
1 Square foot	= 9.2903	Square decimetres.	1 Hectare =	2.47105 Acres.
एकर		हेक्टर	चौ. किलोमीटर	चौ. मैल
1 Acre	= 0.404686	Hectare	1 Sq. Kilometre=	0.386101 Square miles.
चौ. मैल		चौ. किलोमीटर		
1 Square mile	= 2.58999	Square Kilometres.		

3. वजन/WEIGHT

किलोग्रॅम		पौंड		शेर
1 Kilogram	= 2.20462	Pounds	= 1.07169	Seers.
पौंड		किलोग्रॅम	टन	मेट्रिकटन
1 Pound	= 0.4535924	Kilogram	1 Ton =	1.01605 Tonnes
मेट्रिकटन		टन		मन
1 tonne	= 0.98420	Ton	= 26.7923	Maunds

4. धारकता/CAPACITY

गॅलन (इंपिरियल)	लिटर्स	लिटर	गॅलन
1 Gallon (Imp.)= 4.54596	Litres	1 Litre =0.219976	(इंपिरियल) Gallon (Imp.)
गॅलन (U.S.)	लिटर्स	गॅलन (इंपिरियल)	
1 Gallon (U.S.)= 3.78533	Litres	= 0.83268	Gallon (Imp.)

5. मेट्रिक परिमाणे/METRIC UNITS

लांबी बी	किलोमीटर	मीटर	
Length	1 Kilometre	= 1,000	Metres.
	मीटर		मिलीमीटर
	1 metre	= 1,000	millimetres.
क्षेत्रफळ	चौ. किलोमीटर	हेक्टर	
Area	1 sq.kilometre	= 100	hectares.
	हेक्टर		चौ. मीटर
	1 hectare	=10,000	sq. metres.
वजन	टन	किलोग्रॅम	क्विंटल
Weight	1 tonne	= 1,000	kilograms = 10
	किलोग्रॅम		ग्रॅम
	1 kilogram	= 1,000	grams.

NIEPA DC

D11601

LIBRARY & DOCUMENTATION CENTRE

National Institute of Educational

Management and Administration.

J-4, New Ambabwadi Marg,

New Delhi-110016

DOC. No

Date

D-11601

11-10-2002

GOVERNMENT CENTRAL PRESS, MUMBAI
